

Povídky
z jedné kapsy

Karel Čapek

OBSAH

Předmluva	6
Případ Dr. Mejlíka.....	7
Modrá chryzantéma.....	11
Věštkyň	16
Jasnovidec.....	21
Tajemství písma	27
Naprostý důkaz.....	33
Experiment profesora Rouse	38
Ztracený dopis	45
Ukradený spis 139/VII, odd. C	51
Muž, který se nelíbil.....	58
Básník	63
Případy pana Janíka.....	69
Pád rodu Votických	77
Rekord.....	86
Případ Selvinův.....	93
Šlépěje	100
Kupon	107
Oplatkův konec.....	114
Poslední soud	121
Zločin v chalupě.....	126
Zmizení herce Bendy.....	131
Vražedný útok.....	142
Propuštěný	147
Zločin na poště.....	152
Ediční poznámka.....	159
Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech	160
První vydání knih Karla Čapka.....	162

Předmluva

Spisovateli Karlu Čapkovi patří v české literatuře 20. století jedno z nejvýznamnějších míst. Jeho čtenářská obliba je veliká a neklesá ani s postupem času. Právě to byl také důvod, proč bylo jeho dílo vybráno ke zpracování do elektronické podoby v samých začátcích digitalizace v Městské knihovně v Praze.

Snaha zpřístupnit Karla Čapka co nejširší čtenářské obci vyústila v roce 2009 ve společný projekt Městské knihovny v Praze, Společnosti bratří Čapků, Památníku Karla Čapka a Českého národního korpusu, v jehož rámci se podařilo zveřejnit 53 titulů – původních děl Karla Čapka. Za projekt „Karel Čapek on-line“ získala MKP ocenění v soutěži Knihovna roku v kategorii „významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“.

Nyní po devíti letech se k vydání souborného Čapkova díla vracíme, abychom je čtenářům předložili v redakčně nově zpracované verzi.

Přejeme vám hezké čtení.

Redakce MKP

Případ Dr. Mejlíka

„Poslyšte, pane Dastychu,“ řekl zamyšleně policejní úředník dr. Mejlík starému kouzelníkovi, „já k vám jdu vlastně na poradu. Já mám tuhle jeden případ, se kterým si nevím rady.“

„Tak ven s tím,“ děl pan Dastych. „Kohopak se ten případ týká?“

„Mne,“ vzdychl dr. Mejlík. „Čím víc na to myslím, tím míň do toho vidím. Poslouchejte, člověk by se z toho zbláznil.“

„Tak co vám kdo udělal?“ ptal se chlácholivě pan Dastych.

„Nikdo,“ vyhrkl dr. Mejlík. „To je to nejhorší. Já sám jsem něco udělal, čemu nerozumím.“

„Snad to nebude tak zlé,“ těšil ho starý Dastych. „Tak co jste to provedl, mládenče?“

„Chytil jsem kasaře,“ odpověděl dr. Mejlík pochmurně.

„A to je všechno?“

„To je všechno.“

„A ten kasař asi nebyl ten pravý,“ pomáhal pan Dastych.

„Ale byl, vždyť se přiznal. Udělal kasu v Židovském dobročinném spolku, víte? Byl to nějaký Rozanowski čili Rosenbaum ze Lvova,“ bručel dr. Mejlík. „Našli u něho hasáky a všechno.“

„No, a co byste rád věděl?“ pobádal ho starý Dastych.

„Já bych rád věděl,“ řekl policejní úředník zahloubaně, „jak jsem ho chytil. Počkejte, já vám to povím po pořádku. Před měsícem, to bylo třetího března, jsem měl až do půlnoci službu. Já nevím, jestli se pamatujete, že tehdy už třetí den přšelo. Tak jsem si zaskočil na chvílku do kavárny a pak chci jít domů, na Vinohrady. Ale místo toho jsem šel opačným směrem k Dlážděné ulici. Prosím vás, nevíte, proč jsem šel zrovna v tu stranu?“

„Snad jen tak, náhodou,“ mínil pan Dastych.

„Poslouchejte, v takovém počasí necourá člověk jen tak náhodou po ulicích. Já bych rád věděl, co jsem tam u všech sakramentů chtěl. Co myslíte, nemohlo to být nějaké tušení? Víte, něco jako telepatie.“

„Aha,“ pravil pan Dastych. „To je docela možné.“

„Tak vidíte,“ mluvil dr. Mejzlík ustaraně. „Tady to máme. Ale taky to mohla být taková podvědomá představa, abych se podíval, co je u Tří panen.“

„To je ten zapadák v Dlážděné ulici,“ vzpomněl si pan Dastych.

„Právě. Tam přespávají tihle kasaři a kapsáři z Pešti nebo z Haliče, když přijdou do Prahy na práci. My na ten lokál dáváme pozor. Co myslíte, nebyl to docela obyčejný policejní zvyk, že jsem si tam šel mrknout?“

„To může být,“ soudil pan Dastych. „Takové věci dělá někdy člověk docela mechanicky, hlavně když jaksí má smysl pro povinnost. Na tom není nic zvláštního.“

„Tak já jdu do Dlážděné ulice,“ pokračoval dr. Mejzlík, „podívám se mimochodem na seznam noclehářů u Tří panen a jdu dál. Na konci Dlážděné ulice se zastavím a mířím zase zpátky; pěkně prosím, nevíte, proč jsem šel zpátky?“

„Zvyk,“ mínil pan Dastych. „Zvyk patrolovat.“

„To by mohlo být,“ souhlasil policejní úředník. „Ale já jsem neměl službu a chtěl jsem jít domů. Třeba to byla předtucha.“

„Bývají takové případy,“ uznával pan Dastych. „Ale taková předtucha není nic záhadného. To je přece známo, že v člověku jsou jakési vyšší schopnosti...“

„Hergot,“ zařval dr. Mejzlík, „tak byl to zvyk, nebo nějaké vyšší schopnosti? Tohle bych rád věděl! – Tak počkejte: Když si to tak šlapu, jde proti mně nějaký člověk. Řekněte, pročpak by u všech všudy nemohl kdokoliv jít v jednu hodinu v noci Dlážděnou ulicí? Na tom není nic podezřelého. Já sám jsem na nic ani nepomyslel; ale zastavil jsem se zrovna pod lucernou a zapaloval jsem si egyptku. Víte, to my děláme, když se chceme v noci na někoho pořádně podívat. Co myslíte: byla to náhoda, nebo zvyk, nebo... nebo nějaký podvědomý alarm?“

„To nevím,“ řekl pan Dastych.

„Já taky ne,“ křikl zlostně dr. Mejzlík. „Hrom do toho! Tedy si zapaluju cigaretu pod tou lucernou a ten člověk jde podle mne. Pane, já jsem

se mu ani nepodíval na nos a jenom tak čumím k zemi. Když ten chlap přešel, začalo se mně něco nelíbit. Čerchmante, řekl jsem si, tady není něco v pořádku – ale co vlastně? Vždyť jsem si toho vášnosity ani nevšiml. Tak stojím v dešti pod tou lucernou a přemýšlím; a najednou mě napadlo: boty! Ten člověk měl něco divného na botách. A já vám z ničeho nic povídám nahlas: popel.“

„Jaký popel?“ ptal se pan Dastych.

„No popel. V tu chvíli jsem si vzpomněl, že ten člověk měl na botách mezi svrškem a podrážkou popel.“

„A proč by neměl mít na botách popel?“ mýnil pan Dastych.

„To se rozumí,“ zvolal dr. Mejzlík. „Ale pane, v ten okamžik jsem viděl, ano, viděl vyříznutou ohnivzdornou, ze které se sype popel na podlahu. Víte, ten popel, co je mezi ocelovými pláty. A já jsem viděl, jak ty boty šlapou do toho popela.“

„Tak to byla intuice,“ rozhodl pan Dastych. „Geniální, ale nahodilá intuice.“

„Nesmysl,“ řekl dr. Mejzlík. „Člověče, kdyby nepršelo, tak bych si toho popela ani nevšiml. Ale když prší, tak lidé obvykle nemají na botách popel, rozumíte?“

„Tak to byl empirický závěr,“ pravil s jistotou pan Dastych. „Byl to skvělý úsudek na základě zkušenosti. A co bylo dál?“

„Inu, pak jsem šel za tím chlapem: to se ví, zapadl ke Třem pannám. Potom jsem zatelefonoval pro dva tajné a udělali jsme tam štáru; našli jsme pana Rosenbauma i s tím popelem a hasáky a dvanácti tisíci z kasy Židovského dobročinného spolku. Na tom už nic není. To víte, v novinách se psalo, že tentokrát naše policie ukázala značnou pohotovost – Takový nesmysl! Prosím vás, kdybych náhodou nebyl šel do té Dlážděné ulice a náhodou se nepodíval tomu gaunerovi na boty... Totiž,“ děl dr. Mejzlík sklíčeně, „byla-li to jen tak náhoda. To je právě to.“

„Na tom přece nezáleží,“ mýnil pan Dastych. „Mladý člověče, to byl úspěch, ke kterému si můžete gratulovat.“

„Gratulovat!“ vybuchl dr. Mejzlík. „Pane, jakpak si mám gratulovat, když nevím k čemu? K svému báječnému detektivnímu bystrozraku?“

Nebo k mechanickým policejním zvykům? Nebo k šťastné náhodě? Nebo k nějaké intuici a telepatii? Koukněte se, to byl můj první větší případ; něčeho se člověk musí držet, že? Dejme tomu, zítra mně dají nějaký mord; pane Dastychu, co budu dělat? Mám běhat po ulicích a koukat lidem bystrozrace na boty? Nebo mám jít za noseem a čekat, že mě nějaká předtucha nebo vnitřní hlas povede rovnou k vrahovi? Tak vidíte, to je ten případ. Celá policie si teď říká: Tenhle Mejzlík, ten má nos; z toho mládence s brejlemi něco bude, to je detektivní talent. Vždyť je to zoufalá situace,“ bručel dr. Mejzlík. „Nějakou metodu člověk musí mít. Do svého prvního případu jsem věřil na všelijaké ty exaktní metody; víte, na pozorování, na zkušenost, na soustavné vyšetření a takové hlouposti. Ale když si teď probírám ten případ, tak vidím, že – Poslouchejte,“ vyhrkl s úlevou, „já myslím, že to byla jen šťastná náhoda.“

„Vypadá to tak,“ řekl pan Dastych moudře. „Ale byl v tom také kus dobrého pozorování a takové té logiky.“

„A mechanická rutina,“ děl mladý úředník malomyslně.

„A intuice. A taky trochu takový dar předtuchy. A instinkt.“

„Ježíšikriste, tak to vidíte,“ bědoval dr. Mejzlík. „Pane Dastychu, jak mám nyčko něco dělat?“

„– Pan doktor Mejzlík k telefonu,“ hlásil pan vrchní. „Volá policejní prezidium.“

„Tady to máme,“ zahučel dr. Mejzlík zdrceně; a když se vrátil od telefonu, byl bledý a nervózní. „Platit, pane vrchní,“ křikl podrážděně. „Už to tak je. Našli nějakého cizince zavražděného v hotelu. Hrom aby –“ a odešel. Zdálo se, že tento energický mladý muž má trému.

Modrá chryzantéma

„Tak já vám povím,“ řekl starý Fulinus, „jak přišla Klára na svět. Tehdy jsem zařizoval knížecí lichtenberský park v Lubenci – pane, starý kníže, to byl nějaký znalec; celé stromy si nechal posílat od Veitsche z Anglie, a jen cibulí z Holandska odebral sedmnáct tisíc kusů; ale to jen tak vedle. Tak jednou v neděli jdu v Lubenci po ulici a potkám Kláru; víte, to byl tamní idiot, hluchoněmá bláznivá káča, která kudy šla, tudy blaženě hýkala – nevíte, pane, proč jsou tihle idioti tak blažení? Zrovna jsem se jí vyhýbal, aby mně nedala hubičku, když najednou zahlédnu, že má v prackách kytici; byl to nějaký kopr a takový ten plníně neřád, ale mezi tím, pane – já jsem viděl ledacos, ale tehdy mě mohl trefit šlak. Ona vám ta potrhlá měla ve své kytce jeden květ pompónové chryzantémy, která byla modrá! Pane, modrá! Byla to asi taková modrá jako Phlox Laphami; trochu břidlicově nadechnutá, s atlasově růžovým okrajem, uvnitř jako Campanula turbinata, krásně plná, ale to všechno ještě nic není: pane, ta barva byla tehdy a ještě dnes je u vytrvalé indické chryzantémy naprosto neznámá! Před lety jsem byl u starého Veitsche; sir James se mi nějak, panečku, chlubil, že jim loni kvetlo jedno chrysanthemum, import přímo z Číny, tak drobet lila, ale v zimě jim bohužel zašlo. A tady ta krákorající maškara měla v pařátu chrysanthemum tak modré, jak si jen můžete přát. Dobrá.

Tak tedy ta Klára radostně zabučela a strká mně tu svou kytici. Dal jsem jí korunku a ukazoval jsem jí tu chryzantému: Kláro, kdes tohle vzala? Klára nadšeně kdákala a řehtala se; víc jsem z ní nedostal. Křičím na ni, ukazuji rukama, ale nic platno; mermomocí mě chtěla obejmout. Běžím k starému knížeti s drahocennou modrou chryzantémou: Jasnosti, tohleto roste tady někde v okolí; pojd'te to hledat. Starý dal hned zapřahat kočár, a že vezmeme Kláru s sebou. Ale Klára se zatím ztratila a nebyla k nalezení. Stáli jsme u vozu a nadávali tak dobrou hodinku – on kníže pán býval dřív u dragounů. Ale ještě jsme s tím ne-

byli hotovi, když se přihnala Klára s vyplazeným jazykem a cpala mně celou kyticí čerstvě narvaných modrých chryzantém. Kníže jí podával stokorunu, ale Klára se dala zklamáním do breku; chudák nikdy stokorunu neviděla. Musel jsem jí dát korunu, abych ji upokojil. Začala tančovat a křičet, ale my ji posadili na kozlík, ukázali na ty modré chryzantémy, a Kláro, ved' nás!

Klára na kozlíku výskala radostí; to si nemůžete představit, jak byl Jeho Důstojnost pan kočí pohoršen, že musí sedět vedle ní. Kromě toho se koně každou minutu splašili z toho jejího kvikotu a kokrhání, inu, byla to čerchmantská jízda. Když jsme jeli půldruhé hodiny, povídám: Jasnosti, to už jsme udělali aspoň čtrnáct kilometrů.

To je jedno, bručel kníže, třeba sto kilometrů.

No dobrá, já na to, ale Klára se s tou druhou kyticí vrátila za hodinu. To místo nemůže tedy být dál než tři kilometry od Lubence.

Kláro, křičí kníže a ukazuje na ty modré chryzantémy, kde to roste? Kdes tohle našla?

Klára se rozkrákorala a ukazovala pořád dopředu. Nejspíš byla ráda, že jede v kočáře. Poslouchejte, já myslel, že ji kníže zabije; Kristepane, ten se uměl vztekat! Z koní kapala pěna, Klára kejhala, kníže se rouhal, kočí div nebrečel hanbou a já jsem dělal plány, jak vypátrat modrou chryzantému. Jasnosti, povídám, takhle to nepůjde. Musíme hledat bez Kláry. Uděláme si na mapě kružítkem okruh tří kilometrů, rozdělíme to na úseky a budeme hledat dům od domu.

Člověče, řekl kníže, na tři kilometry od Lubence není přece žádný park!

To je dobře, povídám. V parku byste našel starého čerta; ledaže byste hledal ageratum nebo kanu. Koukejte se, tadyhle dole na stonku je drobet půdy; to není žádný humus, to je mazlavá žluťka, nejspíš hnojená lidským tentononc. Musíme hledat místo, kde je hodně holubů; na lupení máte plno holubího trusu. Nejspíš to roste u plotu z neloupaných tyček, protože tuhle je v paždí listu ždíbet odprýsknuté smrkové kůry. Tak, to je přesné vodítko.

Jaké? povídá kníže.

No, takové, jářku, že to musíme hledat u každé chalupy v okruhu tří kilometrů; rozdělíme se na čtyři skupiny: vy, já, váš zahradník a můj pomocník Vencl, a je to.

Dobrá, ráno nato byla první věc, že mi Klára zase přinesla pugét modrých chryzantém. Potom jsem propátral svůj úsek, v každé hospodě jsem pil teplé pivo, jedl syrečky a ptal se lidí po modrých chryzantémách. Pane, neptejte se, jaký průjem jsem měl po těch syrečkách; horko bylo, jako se někdy koncem září vydaří, a já vlezl do každé chalupy a musel si nechat líbit ledajaké hrubství, protože lidé si mysleli, že jsem blázen, agent nebo někdo od úřadu. Ale jedna věc byla večer jistá: žádná modrá chryzantéma v mém úseku nerostla. V ostatních třech nenašli taky nic. Jen Klára přinesla novou kytici nalámaných modrých chryzantém.

To víte, takový kníže je velký pán, když se to vezme kolem a kolem; tak on si zavolal četníky, každému dal do ruky jeden květ modré chryzantémy a slíbil jim nevimco, když mu najdou, kde to roste. Četníci, pane, to jsou vzdělaní lidé, čtou noviny a tak; krom toho znají každý kámen a mají náramný vliv. Pane, považte si, že toho dne šest četníků, obecní strážníci, starostové obcí, školní mládež s učiteli a jedna tlupa cikánů prolézali celý ten kousek země v okruhu tří kilometrů, otrhali všechno, co kde kvetlo, a donesli to do zámku. Prokrindapána, to vám toho bylo, jako o Božím těle; ale modrá chryzantéma, to se ví, ani jedna. Kláru jsme dali po celý den hlídat; v noci utekla a po půlnoci mi přinesla plnou náruč modrých chryzantém. Dali jsme ji hned zavřít do šatlavy, aby neotrhalo všechny; ale byli jsme v koncích. Namouduši, to bylo jako v začarování; představte si, kraj jako dlaň –

Poslouchejte, člověk má právo být sprostý, když je v moc velké bídě nebo když ho potká neúspěch; to já znám; ale když mně kníže pán z toho vzteku řekl, že jsem stejný idiot jako Klára, namítl jsem mu, že si od takového starého kreténa nenechám nadávat, a šel jsem rovnou k vlaku; od té doby jsem v Lubenci nebyl. Ale když už jsem seděl ve vagoně a vlak se hnul, já jsem se, pane, dal do breku jako malý kluk, že už neuvidím modrou chryzantému a že ji nadobro opouštím. A jak tak

brečím a koukám z okna, vidím hnedle u trati něco modrého. Pane Čapek, to bylo silnější než já: vyhodilo mne to ze sedadla a zatahalo to za poplašnou brzdu – já o tom ani nevěděl; vlakem to drclo, jak brzdili, a já jsem se svalil na protější sedadlo – přitom jsem si zlomil tenhle prst. A když přiběhl konduktér, koktal jsem, že jsem něco v Lubenci zapomněl, a musel jsem zaplatit zatracenou pokutu. Pane, já jsem nadával jako špaček a kulhal jsem po trati zpátky k tomu modrému. Ty troubo, říkal jsem si, třeba to je jenom podzimní aster nebo jiný modrý neřád, a ty vyhodíš takové nekřesťanské peníze! Ušel jsem asi pět set metrů; už jsem myslel, že to modré nemohlo být tak daleko, že jsem to minul nebo že se mi to jenom zdálo, když na takovém malém náspu vidím vechtrovský domek a přes tyčkový plot jeho zahrádky kouká to modré. Byly to dva trsy modré chryzantémy.

Pane, každé dítě ví, co tihle vechtři pěstují na svých zahrádkách. Krom kapusty a melounů je to obyčejně slunečnice, pár červených růží, malvy, tropaeolum a nějaká ta jiřina; tady ten chlapík neměl ani to, ale jenom brambory, fazole, jeden černý bez a tady v koutě ty dvě modré chryzantémy.

Člověče, povídám mu přes plot, kde jste vzal tyhle kytky?

Ty modrý? řekl hlídač. Jo, ty tu zůstaly po nebožtíkovi Čermákovi, co tu byl vechtrem přede mnou. Ale tady po trati se nesmí chodit, pane. Tamhle je tabulka ‚Po trati choditi se zapovídá‘. Co tu máte co dělat?

Strejčku, povídám mu, a prosím vás, kudy se k vám chodí?

Po trati, na to hlídač. Ale sem nemá nikdo co chodit. Co tu chcete? Klid'te se, zatracenej trumbero, ale na trať nesmíte ani nohou!

Tak kudy, jářku, se mám klidit?

To mně je jedno, křičí hlídač, ale po trati ne, a basta!

Sednu si tedy na ten břeh a povídám: Poslouchejte, dědo, prodejte mi ty modré kytky.

Neprodám, bručí vechtr. A pakujte se vocad'. Tady se nesmí sedět!

Pročpak ne, říkám mu. To není napsáno na žádné tabulce, že se tu nesmí sedět. Chodit se tu nesmí, a já teda nechodím.

Hlídač se zarazil a omezil se na to, že mně nadával přes plot. Ale byl to nejspíš samotář; za chvíli přestal nadávat a mluvil sám se sebou. Za půl hodiny vyšel, aby obhlédl trať.

Tak co, zastavil se u mne, budete vocad', nebo ne?

Nemůžu, povídám, po trati chodit je zakázáno a jiná cesta odtud nevede.

Hlídač chvíli přemýšlel. Tak víte co, řekl potom, až tamhle zajdu za ten pešunk, ztraťte se odtud po trati; já to nebudu vidět.

Vřele jsem mu poděkoval, a když zašel za ten pešunk, přešel jsem přes plot do jeho zahrádky a jeho vlastním rýčem jsem vyryl obě ty modré chryzantémy. Já jsem je ukradl, pane. Jsem poctivý chlap a kradl jsem v životě jenom sedmkrát; a vždycky to byly kytky.

Za hodinku jsem seděl ve vlaku a vezl si domů ukradené modré chryzantémy. Když jsem jel podle toho strážního domku, stál tam ten vechtr s praporečkem a škaredil se jako čert. Mával jsem na něj klo-boukem, ale myslím, že mě nepoznal.

Tak to vidíte, pane: že tam byla tabulka s nápisem Zakázaná cesta, nikoho, ani nás, ani četníky, ani cikány, ani děti nenapadlo, že by tam někdo mohl jít hledat modré chryzantémy. Takovou sílu, pane, má výstražná tabulka. Možná, že u vechtrovských domků rostou modré petrklíče nebo strom poznání nebo zlaté kapradí, ale nikdo je nikdy neobjeví, protože po trati choditi se přísně zapovídá, a basta. Jenom bláznivá Klára se tam dostala, protože byla idiot a neuměla číst.

Proto jsem dal modré pompónce chryzantémě jméno Klára. Už se s ní párám patnáct let. Ale nejspíš jsem ji zchoulostivil dobrou půdou a vláhou – ten krobián vechtr ji vůbec nechal, měla tam jíl jako cín; zkrátka zjara mně vyrazí, v létě dostane padlí a v srpnu zachází. Považte si, já jediný na světě mám modrou chryzantému, a nemohu s ní na veřejnost. Kdepak Bretagne a Anastázie, ty jsou jen trochu do lila; ale Klára, pane, až mně jednou pokvete Klára, tak o ní bude mluvit celý svět.“

Věštkyň

Každý znalec poměrů nahlédne, že tento příběh se nemohl stát u nás ani ve Francii ani v Německu, neboť v těchto zemích, jak známo, soudcové jsou povinni soudit a trestat hříšníky podle litery zákona, a nikoliv podle svého rozsáfného rozumu a svědomí. Protože v této historii vystupuje soudce, který vynáší svůj rozsudek nehledě na paragrafy, nýbrž na zdravý lidský rozum, plyne z toho, že se následující událost nemohla stát jinde nežli v Anglii; a sice stala se v Londýně, přesněji řečeno v Kensingtonu; nebo počkejte, bylo to v Bromptonu nebo v Bayswateru, zkrátka tam někde. Ten soudce byl Master Justice Kelley, a ta žena se jmenovala zcela prostě Myersová. Mistress Edith Myersová.

Vězte tedy, že tato jinak úctyhodná dáma vzbudila pozornost policejního komisaře Mac Learyho. „Má drahá,“ řekl pan Mac Leary jednoho večera své ženě, „mně nejde z hlavy ta Mrs Myersová. Rád bych věděl, z čeho ta ženská žije. Považte si, že teď, v únoru, si posílá služku pro chřest. Dále jsem zjistil, že přijímá denně dvanáct až dvacet návštěv, od hokynářky až po vévodkyně. Já vím, drahoušku, vy řeknete, že je to asi kartářka. Dobrá, ale to může být jenom pláštíkem pro něco jiného, řekněme pro kuplířství nebo pro špionáž. Koukejte se, rád bych do toho viděl.“

„Dobrá, Bobe,“ řekla výtečná paní Mac Leary, „nechte to na mně.“

Tedy tak se stalo, že den nato paní Mac Leary, ovšem bez snubního prstýnku, ale zato velmi mladistvě oděná a nakulmovaná jako dívka, která už má na čase nechat hloupostí, s ustrašenou tvářičkou zazvonila u dveří paní Myersové v Bayswateru nebo Marylebone. Musela chvíli čekat, než ji paní Myersová přijala.

„Sedněte si, milé dítě,“ řekla tato stará dáma, když si velmi důkladně prohlédla plachou návštěvnici. „Copak byste ode mne chtěla?“

„Já,“ zajíkala se paní Mac Leary, „já... já bych ráda... já mám zítra dvacáté narozeniny... Já bych strašně ráda znala svou budoucnost.“

„Ale slečno... eh, jak prosím?“ děla paní Myersová a chopila se hromádky karet, jež počala energicky míchat.

„Jonesová,“ vydechla paní Mac Leary.

„Drahá slečno Jonesová,“ pokračovala paní Myersová, „to je omyl; já neprovozuju kartářství, leda ovšem tu a tam, z přátelství, jako každá stará žena. Sejměte karty levou rukou a udělejte pět hromádek. Tak. Někdy pro zábavu si vyložím karty, ale jinak – Hele,“ děla, obracejíc první hromádku. „Kule. To znamená peníze. A srdcový kluk. To je krásný list.“

„Ah,“ řekla paní Mac Leary. „A co dál?“

„Kulový kluk,“ pravila paní Myersová, odkrývající druhou hromádku. „Zelená desítka, to jsou cesty. Ale tady,“ zvolala, „vidím žaludy. Žaludy jsou vždycky protivenství, ale srdcová dáma je na konci.“

„Co to znamená?“ ptala se paní Mac Leary, vyvaluje oči, jak nejlépe dovedla.

„Zase kule,“ dumala paní Myersová nad třetí hromádkou. „Milé dítě, vás čeká mnoho peněz; ale ještě nevím, budete-li dělat větší cestu vy, nebo někdo vám blížký.“

„Já mám jet do Southamptonu k tetě,“ pravila paní Mac Leary.

„To bude větší cesta,“ řekla paní Myersová, obracejíc čtvrtou hromádku. „Někdo vám bude bránit, nějaký starší muž –“

„Asi tatínek,“ zvolala paní Mac Leary.

„Tak tady to máme,“ děla paní Myersová slavnostně nad pátou hromádkou. „Milá slečno Jonesová, tohle byl nejkrásnější list, jaký jsem kdy viděla. Do roka budete mít svatbu; vezme si vás moc, moc bohatý mladý muž, asi milionář nebo obchodník, protože mnoho cestuje; ale než se dostanete, budete muset překonat velké překážky, nějaký starší pán vám bude bránit, ale vy musíte vytrvat. Až se vdáte, odstěhujete se daleko odtud, nejspíš až za moře. Dostanu jednu guinea, na křesťanské misie mezi ubohými černochoy.“

„Já jsem vám tak vděčná,“ pravila paní Mac Leary, vytahující z taštičky libru a jeden šilink, „tak strašně vděčná! Prosím vás, paní Myersová, co by to stálo bez těch protivenství?“

„Karty se nedají podplatit,“ děla stará dáma důstojně. „Čímpak je váš tatínek?“

„U policie,“ lhala s nevinnou tváří mladá paní. „Víte, v tajném oddělení.“

„Aha,“ pravila stará paní a vytáhla z hromádky tři karty. „To je velmi ošklivé, velmi ošklivé. Řekněte mu, milé dítě, že mu hrozí veliké nebezpečí. Měl by ke mně přijít, aby se dozvěděl víc. Ke mně jich chodí ze Scotland Yardu mnoho, abych jim vyložila karty; a řeknou mně všechno, co mají na srdci. Tak tak, jen mi ho pošlete. Říkáte, že je v politickém oddělení? Mr Jones? Vyříd'te mu, že ho budu čekat. Sbohem, milá slečno Jonesová. Další!“

* * *

„To se mi nelíbí,“ pravil pan Mac Leary, drbaje se zamyšleně v týle, „to se mi nelíbí, Katie: Ta ženská se příliš zajímala o vašeho nebožtíka tatínka. Krom toho se nejmenuje Myersová, nýbrž Meierhoferová a je z Lubeku. Zatrápená Němkyně,“ bručel pan Mac Leary, „jakpak se jí dostaneme na kobylku? Sázím pět proti jedné, že tahá z lidí věci, po kterých jí nic není. Víte co, já o tom řeknu nahoře.“

Pan Mac Leary o tom skutečně řekl nahoře; kupodivu, nahoře nebrali věc na lehkou váhu, a tak se stalo, že ctihodná paní Myersová byla pozvána k panu sudímu Kelleyovi.

„Tak, paní Myersová,“ řekl jí pan sudí, „copak to, propána, je s tím vaším vykládáním karet?“

„Ale jemine, pane,“ děla stará dáma, „člověk se přece musí něčím žít. Ve svém věku nepůjdu tancovat do varieté.“

„Hm,“ řekl pan Kelley. „Ale tuhle je na vás žaloba, že vykládáte karty špatně. Milá paní Myersová, to je, jako byste místo čokolády prodávala tabulky hlíny. Za jednu guinea mají lidé právo na pořádnou věštbu. Prosím vás, jak můžete věštit, když to neumíte?“

„Některí lidé si nestěžují,“ bránila se stará dáma. „Koukejte se, já jim prorokuju věci, které se jim líbí. Ta radost, pane, stojí za těch pár šilinků. A někdy to člověk opravdu trefí. Paní Myersová, řekla mně tuhle

jedna paní, ještě nikdo mně tak dobře nevyložil karty a neporadil jako vy. Ona bydlí v St. John's Wood a rozvádí se se svým mužem.“

„Počkejte,“ zarazil ji pan sudí. „Tadyhle máme jednu svědkyni proti vám. Paní Mac Leary, povězte nám, jak to bylo.“

„Paní Myersová mně vyložila z karet,“ spustila hbitě paní Mac Leary, „že budu mít do roka svatbu; že si mne vezme moc bohatý mladý muž a že se s ním odstěhuji za moře –“

„Proč zrovna za moře?“ ptal se pan sudí.

„Protože v druhé hromádce byla zelená desítka; to prý znamená cesty,“ říkala paní Myersová.“

„Nesmysl,“ bručel pan sudí. „Zelená desítka znamená naději. Cesty jsou zelený spodek; když s ním jde kulová sedma, znamená to veliké cesty, ze kterých kouká zisk. Paní Myersová, mne nenapálíte. Tedy vy jste věštila svědkyni, že se do roka vdá za bohatého mladíka; ale paní Mac Leary je už tři roky vdána za výtečného policejního komisaře Mac Learyho. Paní Myersová, jak vysvětlíte tento nesmysl?“

„Ale božínku,“ pravila stará dáma pokojně, „to se stává. Tahle osůbka ke mně přišla lehkomyšlně nastrojená, ale měla levou rukavici roztrhanou; tedy nemá nazbyt peněz, ale chce honit vodu. Řekla, že jí je dvacet let, ale zatím jí je pětadvacet –“

„Čtyřadvacet,“ vyhrkla paní Mac Leary.

„To je jedno; tedy by se ráda vdávala – totiž ona se vydávala za slečnu. Proto jsem jí vyložila list na vdavky a na bohatého ženicha; to se mně zdálo to nejpřiměřenější.“

„A co ta protivenství, ten starší pán a ta cesta za moře?“ ptala se paní Mac Leary.

„Aby toho bylo víc,“ řekla prostě paní Myersová. „Za jednu guinea toho musí člověk napovídat celou hromadu.“

„Tak to stačí,“ řekl pan sudí. „Paní Myersová, nic platno, takhle vykládat karty je podvod. Kartám se musí rozumět. Jsou sice různé teorie, ale nikdy, pamatujte si to, nikdy neznámá zelená desítka cesty. Zaplatíte padesát liber pokuty, jako ti, kdo falšují potraviny nebo prodá-

vají bezcenné zboží. Je na vás podezření, paní Myersová, že krom toho provozujete špionáž; ale já myslím, že se k tomu nepřiznáte.“

„Jakože je Bůh nade mnou,“ zvolala paní Myersová, ale pan Kelley ji přerušil: „No, no, nechme to být; ale protože jste cizinka bez řádného povolání, užijí politické úřady svého práva a vykáží vás ze země. Sbohem, paní Myersová, děkuji vám, paní Mac Leary. Ale říkám vám, takhle falešně vykládat karty je cynické a nesvědomité počínání. Pamatujte si to, paní Myersová.“

„Co mám dělat,“ vzdychla stará dáma. „Zrovna když mně živnost začala jít –“

* * *

Asi za rok potkal soudce Kelley komisaře Mac Learyho. „Pěkné počasí,“ řekl pan sudí přívětivě. „Mimochodem, co dělá paní Mac Leary?“

Pan Mac Leary vzhlédl velmi kysele. „Totiž... víte, pane Kelley,“ pravil s jistými rozpaky, „ona paní Mac Leary... my jsme se totiž rozvedli.“

„Jděte,“ podivil se pan sudí, „taková hezká mladá paní!“

„To je právě to,“ bručel pan Mac Leary, „ale on se do ní znenadání zabouchl jeden mladý flákač... takový milionář nebo obchodník z Melbourne... Já jsem jí bránil, ale...“ Pan Mac Leary beznadějně mávl rukou. „Před týdnem spolu odjeli do Austrálie.“

Jasnovidec

„Víte, pane státní,“ kázal pan Janowitz, „mne tak lehkou někdo nenapálí, nejsem přece nadarmo žid, no ne? Ale co dělá ten chlap, to je prostě nad můj rozum. To není jen tak grafologie, to je já nevím co. Tak si to vezte: Dáte mu něčí rukopis v nezalepené obálce; on se na to písmo ani nepodívá, jen strčí prsty do kувéru a šátrá jimi po tom písmu; přitom takhle křiví hubu, jako by ho něco bolelo. A za chvíli vám začne povídat povahu toho pisatele, ale tak vám – no, to byste mrkal. Navlas vám toho člověka treffi. Já mu dal do té obálky jeden dopis od starého Weinberga; všecho poznal, i to, že má cukrovku a že má udělat bankrot. Co tomu říkáte?“

„Nic,“ děl suše pan státní zástupce. „Možná, že starého Weinberga zná.“

„Ale vždyť on to písmo ani neviděl,“ rozčiloval se pan Janowitz. „On říká, že každé písmo má své fluidum, a to prý se dá docela přesně namáknout. On říká, že to je čistě fyzický úkaz, tak jako rádio. Pane státní, to není žádný švindl; on ten princ Karadagh za to nic nebere, to prý je moc stará rodina z Baku, říkal mně jeden Rus. Ale co vám budu povídat, přijďte se na to podívat, on bude dnes večer u nás. To musíte přijít.“

„Poslouchejte, pane Janowitz,“ řekl pan státní zástupce, „to je všecho pěkné, ale cizincům já věřím jenom na padesát procent, zvláště když nevím, čím se živí; Rusům věřím ještě míň a těmhle fakírům nejmíň; ale když to má býti ještě k tomu princ, pak už mu nevěřím zhola nic. Kde, říkáte, že se tomu naučil? Aha, v Persii. Dejte mně pokoj, pane Janowitz; celý Orient je humbuk.“

„Ale pane státní,“ bránil se pan Janowitz, „on to ten mladík vykládá docela vědecky; žádná kouzla, žádné tajemné síly, ale říkám vám, přesně vědecká metoda.“

„To je tím větší humbuk,“ děl pan státní káravě. „Pane Janowitz, já se vám dívím; po celý život jste se obešel bez přesně vědeckých metod,

a tady se jimi budete ohánět. Koukněte se, kdyby na tom něco bylo, musilo by to být dávno známo, že?”

„Inu,“ mínil pan Janowitz trochu zviklán, „ale když já jsem na vlastní oči viděl, jak uhodnul celého starého Weinberga! To vám bylo geniální. Víte co, pane státní, přijďte se podívat; je-li to švindl, tak vy to poznáte, na to vy jste specialista, panečku; pane státní, vás přece nikdo nemůže oblafnout.“

„Myslím, stěží,“ řekl pan státní skromně. „Tak já přijdu, pane Janowitz, ale jen abych se tomu vašemu fenoménu podíval na prsty. To je hanba, že jsou u nás lidé tak lehkověrní. Ale nesmíte mu říci, kdo jsem; počkejte, já mu dám číst jeden rukopis v obálce, to bude něco extra. Vsadte se, pane, že mu dokážu humbuk.“

* * *

Musíte vědět, že pan státní (nebo přesněji řečeno, pan vrchní státní zástupce dr. Klapka) měl v nejbližším porotním sedění zastávat žalobu v procesu Hugo Müller, zločin úkladné vraždy. Pan Hugo Müller, takto továrník a milionář, byl žalován, že pojistil na velké peníze svého mladšího bratra Otu a pak ho utopil v doksanském rybníku; mimoto byl v podezření, že před lety odklidil svou milenku, ale to se ovšem nedalo dokázat. Zkrátka byl to jeden z velikých procesů, na kterém si pan státní chtěl dát záležet; i pracoval na spisech s celou tou pílí a pronikavostí, která z něho učinila nejstrašlivějšího veřejného žalobce. Věc nebyla jasná; pan státní by byl dal nevím co za jediný přímý důkaz, ale jak věci stály, musil se spoléhat více na svou vyřídilku, aby dostal od poroty provaz pro pana Müllera; neboť vězte, že to je pro veřejného žalobce věc cti.

Pan Janowitz byl toho večera drobátko rozčilen. „To je princ Karadagh,“ představoval tlumeně, „pan doktor Klapka; tak můžeme začít, že jo.“

Pan státní se podíval zkoumavě na to exotické zvíře; byl to mladý a štíhlý člověk s brejlemi, s tváří tibetského mnicha a jemnýma zlodějskýma rukama. Hochštapler, rozhodl pan státní krátce.

„Pane Karadagh,“ brebentil pan Janowitz, „tady u toho stolečku. Minerálka tam už je. Prosím, rozsvěťte si tu stojací lampičku; lustr zhasíme, aby vás nerušil. Tak. Prosím, pánové, aby bylo ticho. Pan – eh, tuhle pan Klapka přinesl nějaký rukopis; kdyby chtěl být pan Karadagh tak laskav –“

Pan státní krátce odkašlal a posadil se tak, aby na jasnovidce co nejlíp viděl. „Tady je ten rukopis,“ řekl a vytáhl z náprsní kapsy nezalepenou obálku. „Prosím.“

„Děkuji,“ řekl jasnovidec mdle, chopil se obálky a se zavřenýma očima ji obracel v prstech. Náhle se zachvěl a zavrtěl hlavou. „Zvláštní,“ zamumlal a polkl doušek vody. Pak vsunul své tenké prsty do obálky a ustrnul; zdálo se, že ten nažloutlý obličej ještě zbledl.

V pokoji bylo takové ticho, že bylo slyšet chrčení pana Janowitze; pan Janowitz měl totiž vole.

Tenké rty prince Karadagha se třásly a křivily, jako by tiskl v prstech rozžhavené železo; a na čele mu vyrazil pot. „Nemohu to vydržet,“ sykl sevřeně, vytáhl prsty z obálky, otřel si je kapesníkem a jezdil jimi chvíli po sukně stolku, jako když se brousí nůž; načež opět vzrušeně usrkl vody a vzal opatrně obálku do prstů.

„Člověk, který to psal,“ začal suše, „člověk, který to psal... Je tu veliká síla, ale taková – (tu zřejmě hledal slovo) síla, která číhá. To číhání je strašné,“ vykřikl a pustil obálku na stůl. „Toho člověka bych nechtěl mít svým nepřítelem!“

„Proč?“ nezdržel se pan státní. „Dopustil se něčeho?“

„Nepetejte se mne,“ řekl jasnovidec. „Každá otázka dává pokyn. Já jenom vím, že by se mohl dopustit čehokoliv – velkých i strašných činů. Je tady úžasná vůle... po úspěchu... po penězích... Ten člověk by se nezastavil nad životem bližního. Ne, to není obyčejný zločinec; tygr také není zločinec; tygr je veliký pán. Ten člověk by nebyl schopen žádné špinavosti, ale myslí si, že vládne nad životem lidí. Když je na svém lovu, vidí v lidech jenom kořist. Pak je zabije.“

„Mimo dobro a zlo,“ zabručel pan státní s patrným souhlasem.

„To jsou jen slova,“ řekl princ Karadagh. „Nikdo není mimo dobro a zlo. Ten člověk má své přesné mravní pojmy; není nikomu nic dlužen, nekrade, nelže; zabije-li, je to, jako by dal na šachovnici šach mat. Je to jeho hra, ale hraje ji správně.“ Jasnovidec svraštil usilovně čelo. „Nevím, co to je. Vidím velký rybník a na něm motorový člun.“

„A co dál?“ vyhrkl státní návladní, stěží dýchaje.

„Dál nic není vidět; je to docela mlhavé. Je to tak divně mlhavé proti té ukrutné a bezohledné vůli dostat svou kořist. Ale není v tom žádná vášeň, jenom rozum. Naprostá rozumová úvaha v každé podrobnosti. Jako když se řeší nějaká úloha nebo technický problém. Ne, ten člověk si nikdy nic nevyčítá. Je tak sebejistý, tak bezpečný sám před sebou; nemusí se bát svého svědomí. Mám dojem člověka, který se na všechno dívá svrchu; je krajně nadutý a samolibý; těší ho, že se ho lidé bojí.“ Jasnovidec usrkl vody. „Ale i on je komediant. V jádře prospěchář, který si dává jistou pózu. Rád by ohromil svět svými činy – Dost. Jsem unaven. Nemám ho rád.“

* * *

„Poslyšte, Janowitz,“ vykládal pan státní vzrušeně, „to je opravdu úžasné, ten váš jasnovidec. To, co řekl, je dokonalý portrét. Silný a bezohledný člověk, který vidí v lidech jenom kořist; dokonalý hráč své hry; mozek, který čistě rozumově připraví svůj čin a nikdy si nic nevyčítá; džentlmen a přitom komediant. Pane Janowitz, ten Karadagh ho vystihl na sto procent!“

„Tak vidíte,“ pravil pan Janowitz polichocně. „Neříkal jsem vám to? To byl dopis od libereckého Schliefena, že jo?“

„Ale kde,“ zvolal pan státní. „Pane Janowitz, to byl dopis od jednoho vraha.“

„Ale, ale,“ podivil se pan Janowitz, „a já myslil, že to je textilní Schliefen; víte, to je moc velký gauner, ten Schliefen.“

„Ne. To byl dopis od Hugo Müllera, toho bratrovraha. Všiml jste si, jak ten jasnovidec mluvil o člunu na rybníku? Z toho člunu hodil Müller svého bratra do vody.“

„Ale, ale,“ žasl pan Janowitz. „Tak vidíte! Ale to je báječný talent, pane státní!“

„Nesporně,“ prohlásil pan státní. „Jak jenom vystihl povahu toho Müllera a motivy jeho činu, to je prostě, pane Janowitz, to je fenomenální. Ani já bych toho Müllera tak dokonale netrefil. A ten jasnovidce to pozná hmatem, z několika řádků Müllerova písma – pane Janowitz, něco na tom je; musí být v lidském písmu nějaké zvláštní fluidum nebo co.“

„Co jsem vám říkal?“ triumfoval pan Janowitz. „Kdybyste byl tak laskav, pane státní, já jsem ještě neviděl písmo od žádného vraha.“

„S radostí,“ řekl pan návladní a vytáhl z kapsy tu obálku. „Je to ostatně zajímavý dopis,“ dodával, vyndáváje papír z obálky, a najednou změnil v obličejí barvu. „Totiž... pane Janowitz,“ vypravil ze sebe jaksi nejistě, „ten dopis patří k soudním spisům; to jest... já vám jej nesmím ukázat. Prosím za prominutí.“

Za chvíli běžel pan státní domů, nevnímaje ani, že prší. Já osel, říkal si hořce, já blbec, jak se mně tohle mohlo stát? Já idiot! Že já jsem v tom spěchu popadl v aktech místo Müllerova dopisu svůj vlastní rukopis, své poznámky k žalobě, a strčil to do té obálky! Já pitomec! Tak tedy to bylo mé písmo! Děkuju pěkně! Počkej, ty švindléri, na tebe si počínám!

Ale ostatně, uklidňoval se pan státní zástupce, vždyť to většinou nebylo tak zlé, co říkal. Veliká síla; úžasná vůle, prosím; nejsem schopen žádné špinavosti; mám své přesné mravní pojmy – To je vlastně docela lichotivé. Že si nikdy nic nevyčítám? Chválabohu, nemám co: plním jenom svou povinnost. A s tou rozumovou úvahou, to je také pravda. Ale s tím komediantem si to spletl. Je to přece jen humbuk.

Najednou se zastavil. To se rozumí, řekl si, vždyť to, co ten jasnovidce říkal, se může hodit na každého druhého! To jsou jen takové obecnosti. Každý člověk je tak trochu komediant a prospěchář. To je ten celý trik: mluvit tak, že by se v tom každý mohl poznat. Tak je to, rozhodl pan státní, a rozevřev deštník, ubíral se domů svým pravidelným energickým krokem.

* * *

„Ježíšikriste!“ bědoval předseda soudu, svlékaje si talár, „už je sedm hodin; to se to zase protáhlo! Když on pan státní mluvil dvě hodiny – ale pane kolego, vyhrál to; na takové slabé indicie dostat provaz, tomu se říká úspěch. Inu, u poroty se nikdy neví. Ale šikovně mluvil,“ děl předseda, umývá si ruce. „Hlavně jak podával charakteristiku toho Müllera, to byl hotový portrét; víte, ten monstrózní, nelidský charakter toho vraha – člověk se zrovna otrásal. Pamatujete se, pane kolego, jak říkal: Není to obyčejný zločinec; není schopen špinavosti, nelže ani nekrade; ale zavraždí-li člověka, udělá to tak klidně, jako by dával na šachovnici mat. Nevraždí z vášně, ale z chladné rozumové úvahy, jako by řešil úlohu nebo technický problém. Moc dobře řečeno, pane kolego. A dál: Když je na svém lovu, vidí v bližním jenom kořist – Víte, s tím tygrem, to snad bylo trochu teatrální, ale porotcům se to líbilo.“

„Nebo to,“ pravil pan votant¹, „jak říkal: Tenhle vrah si jistě nic nevyčítá; je tak sebejistý, tak bezpečný sám před sebou, – nemusí se bát svého svědomí.“

„Nebo zas ten psychologický postřeh,“ pokračoval předseda soudu utíraje si ručníkem ruce, „že je to komediant a pozér, který by chtěl ohromit svět svými činy –“

„Copak Klapka,“ řekl pan votant uznale. „To je nebezpečný odpůrce.“

„Hugo Müller vinen dvanácti hlasy,“ podivoval se předseda, „kdo by to byl řekl! Tak ho Klapka přece jen do toho dostal. Pro něj to je jako hra v šachy nebo lov. On se tak do každého procesu zažere – Pane kolego, já bych ho nechtěl mít svým nepřítelem.“

„Jemu,“ děl pan votant, „to dělá radost, když se ho lidé bojí.“

„Trochu samolibý, to on je,“ řekl zamyšleně ctihodný předseda. „Ale má úžasnou vůli ... hlavně k úspěchu. Veliká síla, pane kolego, ale –“ Pana předsedu nenapadlo vhodné slovo. „Nu, pojďme se navečeřet.“

¹ Votant (lat.) – přísedící. *Pozn. red.*

Tajemství písma

„Rubnere,“ řekl šéfredaktor, „půjdete se podívat na toho grafologa Jensen, má dnes večer produkci pro zástupce tisku; prý to má být něco epochálního, ten Jensen. Pak o tom napíšete patnáct řádek.“

„Dobrá,“ zabručel Rubner s náležitou služební neochotou.

„Ale dejte pozor, aby to nebyl nějaký švindl,“ kladl mu na srdce šéfredaktor. „Dobře to kontrolujte, pokud možno osobně. Právě proto tam posílám vás, zkušeného člověka –“

* * *

„– – tedy to jsou, pánové, hlavní zásady vědecké, přesněji řečeno psychometrické grafologie,“ končil toho večera grafolog Jensen svůj teoretický výklad před zástupci tisku. „Jak vidíte, celý systém je vybudován na čistě experimentálních zákonech; ale ovšem praktické užití těchto exaktních metod je tak nekonečně složité, že je nemožno podrobněji demonstrovat při této jediné přednášce. Omezím se na to, že vám prakticky předvedu analýzu dvou nebo tří rukopisů, aniž bych vám teoreticky vysvětloval celý postup své práce; na to bohužel nemáme dnes pokdy. Prosím někoho z pánů o jakýkoliv rukopis.“

Rubner, který už na to čekal, podal hned velikému Jensenovi popsání list papíru. Jensen si nasadil své čarodějné brýle a podíval se na písmo.

„Aha, ženská ruka,“ ušklíbl se. „Mužské písmo bývá obvykle výraznější a zajímavější, ale konečně –“ Bruče něco, brejil pozorně na ten list papíru. „Hm, hm,“ řekl chvílemi a zakroutil hlavou; bylo hluboké ticho.

„Není to snad... od nějaké osoby vám blízké?“ ptal se najednou grafolog.

„Ne, kdepak,“ protestoval honem Rubner.

„Tím lépe,“ řekl veliký Jensen. „Poslouchejte, ta ženská lže! To je první dojem z toho písma: lež, lež ze zvyku, lež jako životní projev.“

Ostatně je to osoba hodně nízké úrovně; s ní by vzdělaný člověk neměl mnoho o čem hovořit – Je hrozně smyslná; to písmo má takové zrovna masité formy. A úžasně nepořádná; v jejím okolí to musí vypadat – na! To jsou priméřní rysy, o kterých jsem vám prve říkal; první, co na člověku poznáte, jsou jeho zvyky, totiž vlastnosti, které se samy, přímo mechanicky zevně vyjadřují. Vlastní psychologická analýza se počíná teprve u vlastností, které dotyčná osoba zapírá nebo potlačuje, protože by se jinak vydala všanc svému okolí. Tedy například,“ řekl klada prst na špičku nosu, „tahle osoba by asi nikomu nepřiznala, co si myslí. Je povrchní, ale povrchní v dvojím smyslu; povrchně se projevuje, má mnoho přízemních zájmů, ale tím vším jenom zakrývá, co si skutečně myslí; a toto skryté já je zase tak strašně všední: řekl bych neřest, ovládaná duševní leností. Například, podívejte se: to písmo je až nepříjemně smyslné – to je také známka marnotratnosti – a přitom tak vulgárně rozšafné; ta osoba má příliš ráda své pohodlí, než aby hledala nějaké dobrodružství smyslů; ovšem, když se jí naskytne příležitost – Ale to není naše věc. – Neobyčejně pohodlná a přitom rozvláčná; když něco udělá, mluví o tom půl dne, do omrzení – Příliš se zabývá sama sebou; je vidět, že nemá nikoho ráda; jenom pro své pohodlí se na někoho těžce pověsí a chce mu namluvit, že ho miluje a že se o něho bůhvíjak stará. Je to jedna z těch žen, před kterou každý muž je slaboch; prostě stane se slabochem z nudy, z toho nekonečného tlachání, z celé té ponižující hmotnosti. Všimněte si, jak je psán začátek slov a zejména vět: tak nějak rozmáchle a měkce. Ta osoba chce poroučet a skutečně poroučí; ale není v tom energie, nýbrž jakási předstíraná důležitost a mnoho řečí; případně ta nejpodlejší tyranie, totiž tyranie slz. To je zvláštní: po každém tom rozmachu je vidět nějaký takový nápadný, zrovna malomyslný pokles; tu osobu něco brzdí, něčeho se pořád leká – nejspíš, aby nevyšlo něco ven, co by ohrozilo její hmotné pohodlí; musí tu být něco moc trapného a pečlivě skrývaného, hm, já nevím; asi něco v minulosti. Teprve po této reakci sebere zase svou sílu nebo spíš životní rutinu, aby konvenčně dopsala slovo – ovšem s tím samolibým a rozvláčným ocáskem na konci; už zase v ní roste sebevědomí. To má-

te v analýze ten první dojem prolhanosti. Na tom zároveň vidíte, páno-
vé, jak podrobná analýza nakonec musí potvrdit ten první, povšechný,
poněkud intuitivní dojem; tuto konečnou shodu nazývám metodická
verifikace. – Řekl jsem nízká úroveň; ale ta úroveň není dána primitiv-
ností, nýbrž nesouladem; to písmo se přetvařuje, dělá se hezčí, nežli je,
ale činí to v malichernostech. Ta osoba v lapáliích dbá na jakousi ko-
reктnost: dělá pečlivě své tečky nad i, ale ve velkých věcech je nedbalá,
bez kázně, bez morálky, prostě šlampa. Nejvíc zarážející jsou čárky;
písmo má normální sklon vpravo, ale čárky mají směr obrácený. Dělá
to takový divný dojem jako rána dýkou do zad. Je v tom něco potměši-
lého a úskočného. Řekl bych obrazně, ta osoba by dovedla člověka pro-
bodnout zezadu; ale neudělá to pro svou pohodlnost – a pro nedosta-
tek fantazie. – Myslím, že nám to stačí. Má někdo jiný, zajímavější
rukopis?“

* * *

Tedy toho večera přišel Rubner domů jako mrak.

„To je dost, že už jdeš,“ řekla paní Rubnerová. „Večeřel jsi někde?“

Rubner na ni chmurně pohlédl. „Už zase začínáš?“ zabručel hrozivě.

Paní Rubnerová zvedla udiveně obočí. „Prosím tě, cože zase začí-
nám? Já se jenom ptám, chceš-li večeři.“

„Tak vida,“ řekl Rubner s odporem. „O jiném ty ovšem neumíš mlu-
vit než o tom žvanci jídla. To jsou ty tvé přízemní zájmy. To je tak poni-
žující, to věčné tlachání, ta hmotnost a nuda –“ Rubner vzdychl
a beznadějně mávl rukou. „Já vím, tím se dělají z mužů slaboši.“

Paní Rubnerová položila šití do klína a pozorně se na něho dívala.
„Franci,“ řekla starostlivě, „stalo se ti snad něco nepřijemného?“

„Aha,“ vyhrkl Rubner jizlivě. „Už se zas o mne staráš, vid’? Nemysli
si, prosím, že mně to namluvíš! Holenku, jednou člověk prokoukne tu
celou prolhanost; jednou si uvědomí, jak se na něj někdo těžce pověsil
jen pro své pohodlí... a z pouhé smyslůstnosti. Fúj,“ zařval Rubner, „člověk
se zrovna otřese!“

Paní Rubnerová zavrtěla hlavou a chtěla něco říci; ale raději sevřela rty a začala rychle šít; bylo ticho.

„Tady to vypadá,“ zasykl po chvíli Rubner a těžce se rozhlédl. „Nepořádek a šlampáctví – To se ví, v lapáliích, to se kouká na pořádek a korektnost; ale ve větších věcech – Co tady mají co dělat ty hadry?“

„Spravuji ti košile,“ dostala ze sebe paní Rubnerová se sevřeným hrdlem.

„Spravuješ košile,“ vysmíval se Rubner; „tak vida, ty spravuješ košile! To se rozumí, o tom musí vědět celý svět, že? Půl dne se musí mluvit jen o tom, že někdo spravuje košile! To se s tím nadělá řečí a důležitosti! A ty si myslíš, že proto tu můžeš poroučet? Á, pane, to teď přestane!“

„Franci,“ vydechla paní Rubnerová s úžasem, „udělala jsem ti něco?“

„Copak já vím?“ utrl se Rubner. „Já nevím, cos udělala; já nevím, nač myslíš a co máš za lubem; já nevím o tobě nic, docela nic, protože ty zatraceně skrýváš, co v tobě vězí! Já neznám ani tvou minulost!“

„Dovol,“ vzkypěla paní Rubnerová, „tohle už přestává všechno! Řekneš-li ještě něco –“ Vší mocí se ovládla. „Muži,“ řekla s hrůzou, „co se to s tebou stalo?“

„Aha,“ prohlásil Rubner vítězně, „tady to máme! Čeho ses tak lekla? Snad aby něco nevyšlo ven, co by ohrozilo tvůj blahobyteček, he? To známe; ona se i ve všem pohodlí někdy najde příležitost k nějakému tomu dobrodružství, že?“

Paní Rubnerová seděla jako zkamenělá. „Muži,“ vypravila ze sebe, polykajíc slzy, „máš-li něco proti mně... tedy to, proboha, řekni rovnou!“

„Docela nic,“ kázal Rubner s mohutnou ironií, „ale kdepak, docela nic proti tobě nemám! To přece nic není, má-li člověk ženu bez kázně, bez morálky, prolhanou, nepořádnou, vulgární, línou, marnotratnou a hrozně smyslnou! A k tomu ještě tak nízké úrovně –“

Paní Rubnerová zaštkala a povstala, pouštějíc své šití na zem.

„Přestaň s tím,“ okřikl ji muž s opovržením, „to je ta nejpodlejší tyranie, tahle tyranie slz!“

Ale to už paní Rubnerová ani neslyšela, neboť dusíc se křečovitým pláčem vrhla se do své ložnice.

Rubner se tragicky zachechl a strčil ještě hlavu do dveří. „Vrazit člověku dýku do zad,“ křikl, „to bys ještě dovedla; ale i na to jsi příliš pohodlná!“

* * *

Večer nato zapadl Rubner do své obvyklé hospody. „Tady čtu zrovna ve vašich novinách,“ přivítal ho pan Plečka, pohlížeje přes brýle, „jak velebí toho grafologa Jensena. Je na tom něco, pane redaktore?“

„Je, a mnoho,“ řekl pan Rubner. „Tak, pane Jančík, třeba mně dejte tu roštěnou, ale ať není tvrdá. Poslouchejte, to je fenomén, ten Jensen; já ho viděl včera. On vám to písmo analyzuje naprosto vědecky.“

„Pak teda je to švindl,“ mínil pan Plečka. „Pane, já věřím všemu, jenom ne vědět. To máte jako ty vitaminy; pokud nebyly žádné vitaminy, tak aspoň člověk věděl, co jí; a teď to nevíte, teď máte v tej roštěnce neznámé životní faktory. Fuj tajksl,“ pravil pan Plečka znechuceně.

„To je něco jiného,“ prohlásil Rubner. „To bych vám, pane Plečko, musil moc dlouho povídat, co je to psychometrie, automatismus, primární a sekundární znaky a takové ty věci. Ale já vám říkám, že ten člověk čte z písma jako z knihy. A naprosto vám toho člověka trefí, že ho zrovna před sebou vidíte; řekne vám, jaký je, jakou má minulost, nač myslí, co skrývá, no všechno! Já byl při tom, pane!“

„Jděte,“ bručel pan Plečka skepticky.

„Tak já vám povím jeden případ,“ začal pan Rubner. „Jeden pán – já vám ho nebudu jmenovat, ale moc známý člověk – dal tomu Jensenovi list rukopisu od své ženy. A ten Jensen se na to písmo jenom podívá a hned začne: Ta ženská je proľhaná skrz naskrz, nepořádná, strašně smyslná a povrchní, líná, marnotratná, žvanivá, poroučí doma, má špatnou minulost a k tomu chce ještě svého muže zavraždit! – Představte si, ten pán vám zbledl na smrt, protože to všechno bylo do slova pravda. Jen si vemte, on s ní byl dvacet let šťastně živ a docela nic nepozoroval! Za dvacet let manželství nepoznal na té ženské ani dese-

tinu toho, co ten Jensen vykoukal na první pohled! To je přece výkon, no ne? Pane Plecko, to musí přesvědčit i vás!”

„To se divím,“ mínil pan Plečka, „že to ten trouba, ten muž za těch dvacet let neviděl.“

„Prosím vás,“ řekl honem pan Rubner, „když ona se ta ženská tak šikovně přetvařovala, a on ten muž byl s ní jinak docela šťasten – Takový šťastný člověk nemá žádné oči. A potom, víte, on neměl ty vědecké a exaktní metody. To máte tak: co se vám prostým okem zdá bílé, to má vědecky všechny barvy. Zkušenost, pane, to nic neznamena; dnešní člověk dá jenom na exaktní metody. Tomu se nedivte, že ten dotyčný neměl ani tušení, jakou má doma potvoru; prostě nešel na ni vědeckou metodou, to je to.“

„A teď se s ní dal jako rozvést?“ připleťl se do hovoru pan hostinský Jančík.

„To já nevím,“ pravil nedbale pan Rubner, „o takové hlouposti se já nestarám. Mne na tom jenom zajímá, jak se dá z písma vyčíst, co jinak vůbec nikdo nepozná. Považte, že někoho znáte hromadu let jako hodného a slušného člověka, a najednou, bác, z jeho písma shledáte, že to je zloděj nebo prachlump. Panečku, člověk nesmí nikomu jen tak na ksicht věřit; teprve takovou analýzou se ukáže, co v něm vězí!“

„Ale, ale,“ divil se pan Plečka stísněně, „to aby se člověk zrovna bál někomu psát.“

„Právě,“ mínil pan Rubner. „Představte si, jaký tahle vědecká grafologie bude mít význam řekněme pro kriminalistiku. Pane, to budou moci člověka zavřít, dřív než něco ukradne; jeho písmo prozradí, že ten chlap má sekundární zlodějský rys, a šups s ním na Pankrác! To má ohromnou budoucnost. Jak vám říkám, to je hotová věda, o tom nemůže být nejmenší pochybnosti.“ Pan Rubner se podíval na hodinky. „No, deset hodin; to abych už šel domů.“

„Copak dneska tak brzo?“ bručel pan Plečka.

„Ale to víte,“ pravil pan Rubner měkce, „žena by třeba bručela, že ji nechávám pořád tak samotnou.“

Naprostý důkaz

„Víš, Toníku,“ povídal vyšetřující soudce Mates svému nejbližšímu příteli, „to je věc zkušenosti; já nevěřím žádným výmluvám, žádnému alibi a žádnému povídání; já nevěřím obviněnému ani svědkům. Člověk lže, i když ani nechce; tak třeba takový svědek ti přísahá, že proti obviněnému nechová žádné nepřátelství, a přitom sám neví, že ho v hloubi duše, víš, v podvědomí nenávidí z nějaké té potlačené nenávisti nebo žárlivosti. Všecko, co ti vypovídá obviněný, je předem vymyšlené a narafičené; všecko, co ti vypovídá svědek, se může řídit vědomým nebo i nevědomým úmyslem obviněnému pomáhat nebo přitížit. Holenku, to já znám: člověk je naskrz prohaná potvora.“

Čemu tedy věřím? Náhodě, Toníku; takovým těm mimovolným, bezděčným, nebo jakpak bych to řekl, nekontrolovaným hnutím nebo činům nebo slovům, které člověku tu a tam uklouznou. Všecko se dá falšovat nebo nastrojít, všecko je přetvářka nebo nějaký záměr, jenom náhoda ne; to se pozná na první pohled. Já ti mám tuhle metodu: sedím a nechám lidi brebentit, co si předem vymyslili a nachystali; dělám, jako bych jim věřil, ještě jim pomáhám, aby jim huba líp jela, a číhám, až z nich vyletí nějaké to bezděčné, nechtěné slovíčko; víš, na to musí být člověk psycholog. Některý vyšetřující soudce má taktiku obviněného splést; proto mu pořád skáče do řeči a zmáte ho tak, že se mu ten janek nakonec přízná třeba i k tomu, že zavraždil císařovnu Alžbětu. Já chci naprostou jistotu; proto pomaloučku, trpělivě čekám, až mně z toho soustavného lhaní a vytáčení, kterému se odborně říká výpověď, blýskne mimovolný kousek pravdy. Víš, čistá pravda se v tomhle slzavém údolí vyskytne jenom z nedopatření: jen když se lidský tvor nějak podřekne nebo přehmátne.

Poslechni, Toníku, já před tebou nemám žádné tajnosti; jsme přece kamarádi od klukovských let – vždyť víš, jak ti nařezali, když já jsem rozbil okno. Nikomu bych to nepovídal, ale já se ti tak za něco stydím, že to musí ze mne ven; to je marné, člověk se potřebuje zpovídat. Já ti

řeknu, jak se mně ta má metoda zrovna teď osvědčila v mém... v mém nejsoukromějším životě; zkrátka v mém manželství. A pak mně řekni, prosím tě, že jsem byl blbec a hrubec; patří mně to.

Človče, já... no, já jsem podezíral svou ženu Martičku; zkrátka žárlil jsem jako blázen. Já jsem si ti vzal do hlavy, že má něco s tím... s mladým tento... já ho budu jmenovat Artur; já myslím, že ho ani neznáš. Počkej, já nejsem žádný negr; kdybych věděl jistě, že ho miluje, řekl bych, Martičko, rozejdeme se. Ale to je to nejhorší, já jsem žádnou jistotu neměl; Toníku, nemáš ponětí, jaká to jsou muka. Hergot, to byl šeredný rok! To víš, jaké voloviny takový žárlivý manžel provádí: stopuje, číhá, služby vyslychá, scény dělá... Ale teď si vem, že jsem náhodou vyšetřující soudce; človče, můj rodinný život za poslední rok, to byl ustavičný křížový výslech od rána až... až zase do postele.

Obviněná, chci říci Martička, se držela skvěle; i když plakala, i když uraženě mlčela, i když vypovídala, kde po celý den byla a co dělala, pásl jsem nadarmo po tom, že se nějak podřekne nebo prozradí. To víš, lhala mně často, chci říci, lhala obyčejně, ale to už je takový ženský zvyk; ženská ti ani pořádně neřekne, že byla dvě hodiny u modistky – vymyslí si, že byla u zubaře nebo na hřbitově u maminčina hrobu. Čím víc jsem ji trápil – Tondo, žárlivý chlap, to je horší než vzteklý pes – čím víc jsem ji kujonýroval, tím míň jistoty jsem měl. Každé její slovo, každou její vytáčku jsem desetkrát obracel a kuchal; ale nenašel jsem nic než ty obyčejné záměrné polopravdy a pololži, ze kterých pozůstává normální lidský styk a manželství zvlášť, no vid'. Já vím, jak přitom bylo mně; ale když tak povážím, co přitom zkusila chudák Martička, tak bych si, človče, nejraději nafackoval.

Tak letos jela Martička do Františkových Lázní – to víš, ty ženské věci a tak, zkrátka vypadala špatně. To se ví, já ji tam nechal hlídat – takového mrzkého chlapa jsem platil, který se tam ostatně válel jen po hospodách... To je zvláštní, jak se celý život korumpuje, když to v jedné jediné věci s tebou není v pořádku; jsi celý nečistý, máš-li na jediném místě skvrnu. Martička mně psala... tak nějak nejistě a zakřiknutě... jako by nevěděla o čem; to se rozumí, já jsem se v těch dopisech šťoural

a hledal mezi řádky... Jednou teda jsem od ní dostal dopis, adresa byla ‚František Mates, vyšetřující soudce‘ a tak dále; a když to otevru a vydám její list, vidím nadpis: Drahy Arture!

Člověče, mně klesly ruce. Tak tady to konečně je. To se tak někdy stane, když člověk píše víc dopisů, že je strčí do nepravých obálek. Vid', Martičko, to je hloupá náhoda, co? Až mně jí, hochu, bylo líto, že se mně tak vydala do rukou.

Nemysli si, Toníku, mé první hnutí bylo, abych ten dopis, určený tomu... tomu Arturovi, ani nečetl a poslal jej zpátky Martičce; já bych to v každém případě udělal, ale žárlivost je špinavá vášeň a svinstvo; kamaráde, já jsem si ten dopis přečetl a já ti jej ukážu, protože jej nosím s sebou. Tak se podívej, co v něm je:

Drahy Arture,

nehněvejte se, že jsem Vám dosud neodpověděla; ale měla jsem starosti, že mně Franci – to teda jsem já, rozumíš? – tak dlouho nepsal; já vím, že má mnoho práce, ale když je člověk ak dlouho beze zpráv o svém muži, tak chodí jako tělo bez duše; ale tomu Vy, Arturku, nerozumíte. Příští měsíc sem Franci přijede, tak byste sem mohl přijet také. On mi píše, že má teď moc zajímavý případ, ale nenapsal co, já myslím, že to je ta vražda Hugona Müllera; mne by to strašně zajímalo. Mně je tak líto, že se Vám Franci trochu odcizil, ale to je jen proto, že má tak mnoho práce; kdyby to bylo jako dřív, mohl byste ho vytáhnout mezi lidi nebo autem na výlet. Vy jste k nám vždycky býval tak hodný a ani teď nezapomínáte, třebaže to není tak, jak by to mělo být; ale on je Franci tak nervózní a divný. Ani jste mi nepsal, co dělá Vaše dívenka. Franci si také naříká, že je v Praze strašně horko; měl by jet sem a vypřáhnout, ale on jistě sedí až do noci v úřadě. Kdy pojedete k moři? Doufám, že vezmete svou dívku s sebou; Vy nevíte, co to je, když se nám ženským stýská.

Srdečně Vás, Arturku, zdraví Vaše
Marta Matesová.

Tak, Toníku, co tomu říkáš? Já vím, že to není žádný duchaplný dopis; je to docela slabý výkon po stránce stylu a zajímavosti; ale člověče, jaké to vrhá světlo na Martičku a na její poměr k tomu chudáku Arturovi! Nikdy bych jí nebyl tak věřil, kdyby mně říkala, co chtěla; ale tady jsem měl v ruce něco tak bezděčného, tak mimo její vůli... Tak to vidíš, že pravda, neklamná a nepochybná pravda se zjeví jenom nedopatřením. Já bych byl brečel radostí – a přitom hanbou, že jsem tak pitomě žárlil.

Co jsem potom udělal? Inu, svázal jsem provázkem akta vraždy Hugona Müllera, zavřel je do zásuvky a den nato jsem byl ve Františkových Lázních. Když mě Martička uviděla, začervenala a zajíkla se jako holčička; vypadala, jako by provedla něco hrozného. Já nic. Franci, povídá za chvíli Martička, dostal jsi můj dopis?

Jaký dopis? divím se. Ty mi toho píšeš po čertech málo.

Martička se na mne zaraženě dívá a vydechne, jako by se jí ulevilo. Tak já jsem ti jej asi zapomněla poslat, řekla a hrabala se v taštičce, až vylovila takový trochu zmuchlaný list. Začínal slovy: Drahý Franci! Musel jsem se v duchu smát. Pan Artur už asi obratem vrátil, co mu nepatřilo.

Pak už o tom nepadlo ani slovo; to se rozumí, začal jsem jí vykládat o tom zločinu Hugona Müllera, který ji tak moc zajímal. Myslím, že podnes věří, že jsem ten dopis vůbec nedostal.

No, a to je všechno; od té doby je u nás aspoň pokoj. Řekni, nebyl jsem blbec, že jsem tak sprostě žárlil? To víš, teď to hledím Martičce vynahradit; teprve z toho dopisu jsem viděl, jak se chudáček o mne stará. Tak, teď už je to venku; člověk se víc stydí za svou pitomost než za své hříchy.

Ale to máš klasický příklad, jakou průkaznou sílu má taková čirá a bezděčná náhoda, že?“

* * *

Přibližně v téže době řekl mladý muž, zde nazývaný Arturem, paní Martičce: „Tak co, holčičko, pomohlo to?“

„Co, miláčku?“

„Ten dopis, cos mu tehdy jako nedopatřením poslala.“

„Pomohlo,“ řekla paní Marta a zamyslila se. „Víš, hochu, já se ti až stydím, že mně on, Franci, teď tak hrozně věří. On je na mne od té doby tak hodný... Ten dopis ti pořád nosí na srdci.“ Paní Marta se zachvěla. „Je to vlastně strašné, že... že ho tak klamu, nemyslíš?“

Ale pan Artur to nemyslí; aspoň tvrdil, že rozhodně ne.

Experiment profesora Rousse

Přítomni byli zvláště: ministr vnitra, ministr spravedlnosti, policejní prezident, řada poslanců, několik vysokých úředníků, vynikající právníci, přední učenci a ovšem i zástupci tisku; neboť ti musejí být při všem.

„Pánové,“ začal profesor harvardské univerzity C. G. Rouss, náš proslulý americký krajan, „experiment, který já vám budu ukázat, spočívá na starších prácech velké řady mých učených kolegů a spolupracovníků; indeed, na celé věci není už nic nového a eh, really, je to... Je to stará vesta,“ vyhrkl radostně, vzpomenuv si na to pravé slovo. „Jenom ta method užití a eh, a praktická upotřebitelnost některých teoretických experiences byla obžektem mé práce. Já prosím nejvíc pány kriminalisty, aby oni věc posoudili podle své practice. Well.

Tedy celá věc je ta: já vám řeknu slovo, a vy mně musíte říci jiné slovo, které vás v ten moment napadne, ať je to třeba nonsens, eh, blbost, já míním nesmysl. A nakonec já vám podle těch slov, co vy mně dáte, řeknu, co vy máte v hlavě, na co vy myslíte a eh, a co vy skrýváte. Rozumíte vy tomu? Já vám to nebudu vyložit theoretically; to jsou asociace, potlačené představy, trochu sudžesce a takové věci. Já budu moc krátký: to se musí vy – eh, well, vyloučit vůle a úvaha; tím se vybaví podvědomé connexions a já z toho budu poznat, co – co –“ Slavný profesor tápal po slově. „Well, what’s on the bottom of your mind.“

„Co je na dně vaší duše,“ napověděl někdo z auditoria.

„Docela tak,“ děl C. G. Rouss uspokojeně. „Vy jenom musíte říkat automatically, co vám v ten moment přijde na jazyk, beze vší control a ryzervy. Můj byznys potom bude, analajzovat vaše představy. That’s all. Tak já vám to chci ukázat na jednom kriminálním kejzu, eh, případu, a potom na někom z auditory, kdo se bude přihlásit. Well, pan direktor od police nám bude říkat, co je to za kejz s tím mužem. Já prosím.“

Pan policejní prezident povstal a řekl: „Pánové, muž, kterého za chvíli uvidíte, je Čeněk Suchánek, domkář a vyučený zámečnický zedník ze Záběhlic. Máme ho už týden v policejní vazbě pro podezření, že zavraždil autodrožkáře Josefa Čepelku, který zmizel před čtrnácti dny. Důvody podezření jsou: auto zmizelého Čepelky bylo nalezeno v kůlně zatčeného Suchánka; na volantu a pod sedadlem řidiče jsou stopy po lidské krvi. Zatčený ovšem na celé čáře zapírá; tvrdí, že auto od Čepelky koupil za šest tisíc, protože sám chce provozovat drožkářství. Zjistili jsme, že zmizelý Josef Čepelka skutečně mluvil o tom, že vším praští, prodá svůj starý vůz a půjde někam za šoféra; ale jiné stopy po něm nemáme. Protože další materiál není, má být zatčený Suchánek zítra odevzdán do vyšetřovací vazby na Pankrác. Vyžádal jsem si dovolení, aby s ním náš slovníkrajec profesor C. G. Rouss provedl svůj experiment; přejete-li si pan profesor...”

„Well,“ řekl profesor, který si pilně dělal poznámky, „vy ho, prosím, necháte jít sem.“

Na pokyn policejního prezidenta přivedl strážník Čeněk Suchánek; byl to zamračený chlapík s výrazem naznačujícím, aby mu všichni vlezli někam; pokud je na něm, že je pevně odhodlán nedat se.

„Pojďte sem, vy,“ spustil na něj přísně C. G. Rouss, „já se vás nebudu na nic ptát. Já vám jenom budu říkat slova, a vy musíte hned říkat první slovo, které vás napadlo, rozumíte vy? Tak dávejte pozor: Sklenice.“

„H...o,“ pravil pan Suchánek zarytě.

„Poslouchejte, Suchánku,“ řekl honem policejní prezident, „nebude-li pořádně odpovídat, odvedou vás hned k výsledku, rozumíte? A nechají si vás tam celou noc. Dejte si pozor! Ještě jednou!“

„Sklenice,“ řekl znovu profesor Rouss.

„Pivo,“ zabručel Suchánek.

„Tak vy vidíte, muži,“ děl slovníkrajec, „tak je to moc dobře.“ Suchánek nedůvěřivě vykoukl. Není v tom nějaký podfuk?

„Ulice,“ řekl profesor.

„Vozy,“ na to Suchánek neochotně.

„Vy musíte rychleji. Chalupa!“

„Pole.“

„Soustruh!“

„Mosaz.“

„Moc dobře.“ Zdálo se, že pan Suchánek už nemá námitek proti této hře. „Maminka!“

„Teta.“

„Pes!“

„Bouda.“

„Voják!“

„Kanonýr.“ Tak to šlo ráz na ráz, stále rychleji; nejspíš to pana Suchánka začalo bavit; připomínalo mu to trumfování karet. Bože, na co si při téhle hře letmo vzpomínal!

„Cesta,“ hodil mu C. G. Rouss v bezoddyšném tempu.

„Silnice.“

„Praha!“

„Beroun.“

„Schovat!“

„Zahrabat.“

„Pucovat!“

„Fleky.“

„Hadr!“

„Pytel.“

„Motyka!“

„Zahrada.“

„Jáma!“

„Plot.“

„Mrtvola!“

Nic.

„Mrtvola,“ opakoval profesor naléhavě. „Tak vy jste ji zahrabal u plotu, že?“

„Já jsem nic neřekl,“ vybuchl pan Suchánek.

„Vy jste ji zahrabal u plotu na vaší zahradě,“ opakoval tvrdě C. G. Rouss. „Vy jste ho zabil cestou do Berouna. Vy jste utíral tu krev na té káře jedním pytlem. Copak jste vy udělal s tím pytlem?“

„To není pravda,“ křičel Suchánek, „já jsem ten vůz od pana Čepelky koupil! Já se nenechám od nikoho tahat...“

„Počkejte, muži,“ řekl Rouss. „Tak já budu prosit, aby se tam šli policemen podívat. To už není můj byznys. Ať jde ten muž ven. Já prosím, pánové, to trvalo sedmnáct minut. To bylo moc rychle. To byl hloupý kejz. Nejvíc často to trvá hodinu. Tak já bych rád prosil, aby chtěl přijít někdo z pánů, a já mu budu dávat slova. To bude trvat moc dlouho, protože já nevím, co ten pán má za secret, jak se to říká?“

„Tajemství,“ napověděl někdo z auditoria.

„Tajemství,“ zaradoval se náš vynikající krajan, „já znám, to je jedna opera. To nám vezme mnoho času, než nám ten pán bude prozradit svou povahu, svou minulost a své nejvíc skryté ajdyje.“

„Myšlenky,“ napověděl hlas z publika.

„Well. Já vás prosím, pánové, kdo se bude dát analajzovat?“

Nastala pauza; někdo z přítomných se uchechtl; ale nikdo se nehnul.

„Já prosím,“ opakoval C. G. Rouss. „Vždyť to nebude bolet.“

„Jděte vy, pane kolego,“ šeptal ministr vnitra ministru spravedlnosti.

„Jdi tam jako zástupce své strany,“ rýpal poslanec do poslance.

„Pane sekční šéfe, račte,“ ponoukal vysoký úředník kolegu z jiného ministerstva.

Už to začalo být jaksi trapné; nikdo z přítomných se nezvedl.

„Já prosím, pánové,“ pravil americký učenec potřetí, „snad se vy nebojíte, že vy se budete prozradit?“

Tu se obrátil ministr vnitra dozadu a zasykl: „Tak přece jděte někdo, pánové!“

V pozadí auditoria někdo skromně zakašlal a povstal; byl to vyschlý a poněkud ošoupaný stařík s ohryzkem rozčileně se pohybujícím. „Já – ... ehm,“ řekl plaše, „když tedy nikdo, tak já si dovolím – jaksi...“

„Pojďte sem,“ přerušil ho Amerikán velitelsky, „tady si sedněte. Vy musíte říkat, co vás první napadne. Vy nesmíte přemýšlet, vy musíte plácnout mechanically, ani sám nevíte co. Vy rozumíte?“

„Prosím,“ řekl ochotně pokusný muž, trochu tísněn auditoriem tak významným; načež odkašlal a úzkostlivě mrkal jako maturant.

„Strom,“ vystřelil na něj učenec.

„Mohutný,“ zašeptal stařík.

„Jak prosím?“ ptal se učenec, jaksi nechápaje.

„Lesní velikán,“ vysvětloval muž ostýchavě.

„Ah tak. Ulice!“

„Ulice ... ulice v slavnostním hávu,“ děl mužík.

„Co tím míníte?“

„Prosím slavnost. Nebo pohřeb.“

„So. Tak vy máte říci jenom slavnost. Pokud možno jedním slovem.“

„Ano prosím.“

„Tak dál: Obchod.“

„Vzkvétá. Krize našeho obchodu. Politický kšeft.“

„Hm. Úřad.“

„Prosím který?“

„To je jedno. Řekněte nějaké slovo, rychle!“

„Kdybyste ráčil snad říci úřady...“

„Well. Úřady!“

„Příslušné,“ vyhrkl radostně mužík.

„Kladivo!“

„Kleště. Tahat odpověď kleštěmi. Rozbil mu kladivem hlavu.“

„Curious,“ bručel učenec. „Krev!“

„Rdít se do krve. Krev nevinně prolitá. Dějiny psané krví.“

„Oheň!“

„Ohněm a mečem. Čacký hasič. Plamenná řeč. Mene tekel.“

„To je divný kejz,“ řekl profesor zaraženě. „Tak ještě jednou. Vy muži, vy musíte říkat jenom tu první představu, víte? Jen to, co se vám automatically vybaví, když slyšíte slovo. Go on. Ruka!“

„Bratrská nebo pomocná. Třímá prapor. Se zaťatými pěstmi. Nečisté ruce. Klepnout přes prsty.“

„Oči!“

„Oči soudné veřejnosti. Sůl v očích. Sejmout blány. Očitý svědek. Písek do očí. Nevinná dětská očka. Vytřít zrak.“

„Ne tak mnoho! Pivo!“

„Řízný ležák. Démon alkohol.“

„Hudba!“

„Hudba budoucnosti. Osvědčená kapela. Národ hudebníků. Luzné zvuky. Koncert velmocí. Šalmaje míru. Národní hymny.“

„Láhev!“

„Vitriol. Nešťastná láska. V nemocnici za strašných bolestí podlehla.“

„Jed!“

„Jedem a žlučí. Otravování studní.“

C. G. Rouss se zadrblal na hlavě. „Never heard that. Tak znovu, prosím. Já bych vás, pánové, chtěl upozornit, že se vždycky začíná od ... eh, od takových plain, obyčejných věcí, aby se našel ten hlavní interest a profession toho muže. Tak dál: Účet!“

„Účet dějin. Zúčtovat s nepřáteli. Spadá na účet našich odpůrců.“

„Hm. Papír!“

„Papír se rdí hanbou,“ prohlásil mužík energicky. „Cenné papíry. Papír snese všecko.“

„Bless you,“ děl učenec nakvašeně. „Kámen!“

„Hodit kamenem. Kámen náhrobní. Věčnaja paměť,“ řekl pokusný muž vřele. „Ave, anima pia.“

„Vůz!“

„Triumfální vůz. Kolesa osudu. Vůz záchranné stanice. Bohatě dekorovaný vůz s alegorickou scénou.“

„Aha,“ zvolal C. G. Rouss. „That's it! Obzor!“

„Zachmuřený,“ řekl stařík s živým potěšením. „Nové mraky na politickém obzoru. Uzoučký obzor. Otevírat nové obzory.“

„Zbraně!“

„Nekalé zbraně. V plné zbroji. S vlajíci prapory. Vpadnout do zad. Otrávený šíp,“ drmolil pokusný muž nadšeně. „Z boje neustoupíme. Bitevní vřava. Volební boj.“

„Živel!“

„Rozkacené živly. Živelný odpor. Nekalé živly. Živili junáci! Živio!“

„Tak dost,“ zadržel ho C. G. Rouss. „Člověče, vy jste od novin, že?“

„Ano prosím,“ řekl pokusný muž horlivě. „Už třicet let. Já jsem redaktor Vašátko.“

„Já děkuju,“ uklonil se suše náš slovutný americký krajan. „Finished, gentlemen. Analajzováním představ toho muže bychom – eh, bychom zjistili, že on je jeden žurnalista. Já myslím, že by bylo zbytečné dělat ten experiment dál. It would only waste our time. Já prosím, ten experiment se nepodařil. So sorry, gentlemen.“

* * *

„Koukejme,“ zvolal večer v redakci pan Vašátko, prohlížeje redakční papíry, „tak policie hlásí, že našla mrtvolu toho Josefa Čepelky; byl zakopán u plotu na zahradě toho Suchánka, a pod ním našli zakrvácený pytel. Vidíte, on to ten Rouss přece jen dobře uhodl! To byste, pane kolego, nevěřil: já jsem mu neřekl ani slova o novinách, a on úplně přesně poznal, že jsem novinář. Pánové, řekl, máte před sebou zasloužilého, vynikajícího žurnalistu – – Však jsem napsal v referátě o jeho přednášce: Vývody našeho proslulého krajana byly přijaty s lichotivým uznáním našich odborných kruhů. Počkejte, to bych měl stylisticky upravit: Zajímavé vývody našeho proslulého krajana byly po zásluze přijaty s živým a lichotivým uznáním našich odborných kruhů. Tak to má být.“

Ztracený dopis

„Boženko,“ řekl pan ministr své choti, nabíraje si důkladnou dávku salátu, „dnes odpoledne jsem dostal dopis, to tě bude zajímat. Musím to předložit ministerské radě. Kdyby to vyšlo ven, byla by jedna politická strana v pořádné bryndě. Na, podívej se na to,“ děl pan ministr, sahaje nejprve do levé náprsní kapsy a potom do pravé. „Počkej, kampak jsem to,“ bručel pan ministr, hmataje znovu do levé náprsní kapsy; načež položil vidličku a začal hrabat oběma rukama ve všech ostatních kapsách. Pozorný divák by přitom shledal, že takový ministr má stejně překvapující počet kapes na všemožných částech a stranách těla jako každý jiný řádný muž; že v nich má klíče, tužky, notesy, večerníky, tobolky, úřední lejstra, hodinky, párátka, nůž, hřeben, staré dopisy, kapesník, sirky, staré vstupenky do kina, plnicí péro a četné jiné předměty denní potřeby; a že hrabaje se v kapsách mumlá „kampak jsem to dal“, „to jsem blázen“, „počkejme“, tak jako by činil každý jiný lidský tvor, hrabající se ve svých vlastních kapsách. Ale ministrova choť nevěnovala mnoho pozornosti tomuto ději, nýbrž řekla, jako by to učinila každá jiná paní: „Prosím tě, kdybys raději jedl; vystydne ti to.“

„Dobrá,“ pravil pan ministr, dávaje veškerý obsah svých kapes zpátky do příslušných míst, „nejspíš jsem to nechal na stole v pracovně; tam jsem ten dopis četl. Tak představ si,“ spustil bujaře a nabral si kus pečeně, „představ si, že mně někdo posílá originál dopisu od – Jen okamžik,“ řekl neklidně a vstal od stolu. „Já se jen podívám do pracovny. Asi jsem to nechal na stole.“ A pryč byl.

Když se nevrátil ani za deset minut, šla se za ním paní Božena podívat do pracovny. Ministr seděl uprostřed pokoje na zemi a probíral list po listu akty a dopisy, které shrnul z psacího stolu.

„Mám ti dát večeři ohřát?“ ptala se paní Božena tak trochu přísně.

„Hned, za okamžik,“ děl ministr roztržitě. „Nejspíš jsem to zastrčil tady mezi ty papíry. To by bylo hloupé, kdybych to nenašel... – Ale to není možné; musí to tu někde být.“

„Tak se dřív najez,“ radila paní, „a pak to hledej.“

„Hned, hned,“ řekl ministr podrážděně. „Jen co to najdu. Byla to taková žlutá obálka – Inu to jsem blázen,“ bručel probíraje další stoh papírů. „Tady u toho stolu jsem to četl, a nehnul jsem se odtud, až mne volali k večeři – Kampak se to mohlo podět?“

„Já ti pošlu večeři sem,“ rozhodla paní a nechala ministra na zemi uprostřed jeho papírů. Potom se rozhostilo ticho, zatímco venku šuměly stromy a padaly hvězdy. Byla skoro půlnoc, když paní Božena počala zívát a šla opatrně nahlédnout do pracovny.

Ministr, bez kabátu, rozcuchaný a zapoceny, stál uprostřed rozvrácené pracovny; všude na zemi byly hromady papírů, nábytek odtahán od stěn, koberce naházeny v koutě; na psacím stole stála nedotčená večeře.

„Proboha, muži, co to tu děláš?“ vyhrkla paní Božena.

„Ježíšikriste, dej mi pokoj,“ rozzuřil se ministr. „Copak mě musíš vyrušovat každých pět minut?“ Ovšem hned si uvědomil, že jí křivdí, a řekl mírněji: „To se musí prohledat systematicky, rozumíš? Kousek po kousku. Někde to tu musí být, protože sem nevkročil nikdo nežli já. Jen kdybych tu neměl takových zatracených lejster!“

„Já ti pomohu, nechceš?“ nabídla se soucitně paní Božena.

„Ne, ne, ty bys mi to tu rozházela,“ bránil se ministr mávaje rukama uprostřed toho nevýslovného nepořádku. „Jen jdi spat, já hned –“

Ve tři hodiny ráno si šel pan ministr lehnout, těžce vzdychaje. To není možné, říkal si; v pět hodin mně přinesla pošta ten dopis ve žluté obálce; četl jsem jej u psacího stolu, kde jsem pracoval až do osmi; v osm jsem šel k večeři a asi za pět minut jsem běžel do pracovny hledat. Za těch pět minut přece nikdo nemohl přijít –

Tu vyskočil pan ministr rovnýma nohama z postele a řítil se do pracovny. To se rozumí, okna byla otevřena; ale bylo to v prvním poschodí a ještě k tomu do ulice – To snad není možné, mínil pan ministr, že by

sem někdo vlezl oknem! Ale ráno, umiňoval si, to musím zjistit i po téhle stránce.

Znovu uložil pan ministr své mohutné tělo do postele. Počkejme, vzpomněl si, jednou jsem četl v nějaké knížce, že takový dopis nejspíš ujde pozornosti, když leží rovnou na očích! Hrom do toho, že mě to nenapadlo hned! Znovu běžel do pracovny, aby se podíval, co leží rovnou na očích; i viděl hromady papírů, vytahané zásuvky, nesmírný a beznadějný nepořádek svého hledání – Klna a vzdychaje vracel se ministr na své lože beze spánku.

Vydržel to jen do šesti hodin; v šest už křičel do telefonu, naléhaje, aby vzbudili ministra vnitra „v důležité věci, slyšíte, člověče?“ Když konečně dostal spojení, spustil horečně: „Haló, pane kolego, prosím vás, pošlete ke mně hned, ale hned asi tři nebo čtyři své nejschopnější lidi... nu ano, detektivy... to se rozumí, ty nejspolehlivější. Ztratil se mi jeden důležitý spis... pane kolego, to je takový nepochopitelný případ... Ano, já na ně budu čekat. – Nechat všechno v tom stavu, v jakém to je? Myslíte, že to musí být? – Dobrá. – Krádež? To nevím. – Ovšem, čistě důvěrně; nikomu o tom neříkejte – Tak vám děkuju; a odpusťte, že... Poklona, pane kolego!“

K osmé hodině se ukázalo, že těch nejschopnějších a nejspolehlivějších lidí je dokonce sedm; neboť sedm mužů v buňkách se dostavilo do bytu pana ministra.

„Tak se podívejte, pánové,“ vykládal ministr uváděje sedm nejspolehlivějších mužů do své pracovny, „tady v té místnosti jsem včera nechal ležet jakýsi... eh, velmi důležitý dopis... ve žluté obálce... adresa fialovým inkoustem...“

Jeden z nejschopnějších mužů znalecky hvízdal: „Ten to tu zřídil,“ řekl s odborným obdivem, „zatracený prasák.“

„Kdo totiž?“ děl ministr zaražen.

„Ten zloděj,“ mínil detektiv, pohlížeje kriticky na boží dopuštění v pracovně.

Pan ministr se slabě zarděl. „Totiž,“ řekl honem, „to jsem to tu tak trochu rozházel já, když jsem to hledal; to je tak, pánové, já... eh, já na-

prosto nemohu vyloučit, že ten dopis je někde tady... založený nebo zapadlý... Abych se vyjádřil přesně, nemůže být jinde než v této místnosti. Myslím, že... ano, tvrdil bych přímo, že by se měla tahle místnost systematicky prohledat. Ale to už je, pánové, vaše věc, abyste podnikli... co je v lidské moci.“

V lidské moci je ledacos; proto tři z nejschopnějších mužů se zavřeli v pracovně, aby ji systematicky prohledali; dva vyslyšali služku, kuchařku, domovníka a šoféra; a poslední dva se odebrali neznámo kam do města, aby, jak pravili, zahájili pátrání.

Večer toho dne prohlásili první tři z nejschopnějších, že je naprosto vyloučeno, aby ztracený dopis byl v pracovně pana ministra; neboť vyňali i obrazy z rámců, rozdělali nábytek a očíslovali každý list papíru. Druzí dva zjistili, že do ministrovny pracovny vkročila jenom služka, když na rozkaz paní Boženy tam donesla večeři, zatímco ministr seděl na zemi mezi svými papíry; jelikož není vyloučeno, že přítom mohla nějaký dopis odnést, bylo zahájeno pátrání, kdo je její milenec – byl to zřízenec od telefonní sítě, kterého nyní nenápadně střežil jeden muž. Poslední dva pátrali někde v neznámu.

Tu noc ministr ne a nemohl usnout; ustavičně si opakoval: v pět hodin ten dopis ve žluté obálce došel, četl jsem jej u psacího stolu a neodešel jsem nežli až k večeři; ergo ten dopis tam musel zůstat – a není tam. Bylo mu smutno a nevolno z té protivné a celkem nemožné záhady; i vzal si prášek pro spaní a spal jako dřevo až do rána.

Ráno shledal, že kolem jeho domu se (neznámo proč) potlouká jeden z nejschopnějších; ostatní nejspíš zahájili pátrání po celé republice.

„Věc je v běhu,“ telefonoval mu ministr vnitra, „doufám, že brzo dostanu hlášení; podle toho, pane kolego, co jste mi řekl o obsahu toho dopisu, můžeme říci, kdo by měl o něj zájem... Kdybychom mohli udělat domovní prohlídku v jednom sekretariátě nebo v jedné redakci, věděli bychom něco víc; ale říkám vám, věc je v běhu.“

Ministr chabě děkoval; byl velmi rozmrzen a chtělo se mu spát. Skutečně také večer jen tak něco zabručel na půl huby a šel do postele.

Asi k jedné hodině – byla jasná měsíčná noc – slyšela paní Božena kroky v knihovně. I ozbrojila se veškerou statečností vynikající ženy a šla po špičkách ke knihovně. Dveře byly dokořán, jedna skříň knihovny otevřena a před ní stál pan ministr v noční košili a tiše broukaje listoval vážně v nějakém svazku.

„Proboha, muži,“ vydechla paní Božena, „co to tu děláš?“

„Ale chci se jen tady podívat,“ řekl ministr neurčitě.

„Potmě?“ divila se paní Božena.

„Já vidím,“ tvrdil ministr a zastrčil svazek na své místo. „Dobrou noc,“ řekl polohlasem a šel pomalu do své ložnice.

Paní Božena zavrtěla hlavou. Chudák, řekla si, nemůže spát pro ten nešťastný dopis.

Ráno nato vypadal pan ministr růžově a téměř spokojeně.

„Prosím tě,“ povídá paní, „cos to v noci hledal v knihovně?“

Ministr položil lžičku a vykulil oči: „Já? Co tě napadá, já jsem v knihovně nebyl. Já jsem ti spal jako dudek.“

„Ale Vlád'o, vždyť jsem tam s tebou mluvila! Listoval jsi v nějaké knize a řekl jsi, že se chceš na něco podívat!“

„Nesmysl,“ řekl ministr nedůvěřivě. „Snad se ti něco zdálo. Já jsem se po celou noc ani neprobudil.“

„Stál jsi u té prostřední skříň,“ tvrdila paní, „a ještě k tomu sis ani nerozsvítil. Listoval jsi v té knize potmě a ještě jsi říkal: Já vidím.“

Ministr se chytil za hlavu. „Ženo,“ vyhrkl sevřeně, „copak jsem náměsíčný? Ale jdi,“ uklidňoval se, „to se ti muselo zdát. Já přece nejsem somnambul!“

„Bylo to v jednu hodinu,“ stála paní Božena na svém a dodala trochu podrážděně: „Chceš snad říci, že já jsem blázen?“

Ministr zamyšleně míchal lžičkou svůj čaj. „Prosím tě,“ řekl najednou, „ukaz mi, kde to bylo.“

Paní Božena ho dovedla do knihovny: „Stál jsi tadyhle u té skříň a dával jsi nějaký svazek tady do té přihrádky.“

Ministr kroutil rozpačitě hlavou; v té přihrádce byla kompletní a úctyhodná řada Sbírký zákonů a nařízení. „To jsem blázen,“ bručel

škrabaje se na záhlaví a vytáhl téměř mechanicky jeden svazek, který byl zasunut hlavou dolů. Svazek se mu v ruce otevřel: byla v něm vložena žlutá obálka s fialově psanou adresou.

* * *

„Vidíš, Boženko,“ divil se pan ministr, „já bych byl přísahal, že jsem z pracovní neudělal ani krok; ale teprve teď si tak nejasně vzpomínám, že když jsem si přečetl ten dopis, řekl jsem si: To se musím podívat na jeden zákon z roku třiatdvacet. Pak jsem si asi donesl na psací stůl tu knihu a chtěl jsem si napsat poznámku; ale protože se mně ten svazek pořád zavíral, položil jsem tam podle všeho ten dopis – a pak jsem nejspíš knihu sklapl a mechanicky ji odnesl na místo – Ale že jsem se do té knihy šel podvědomě, že sna podívat, to je, hm; víš, neříkej o tom nikomu. Lidé by si třeba mysleli – Ono to nedělá slušný dojem, tyhleto záhadné psychologické úkazy.“

Za chvíli pak už pan ministr hlaholně telefonoval ministrovi vnitra: „Haló, pane kolego, tak ten ztracený dopis – Ale kdepak, nejste na stopě; já už jej mám v ruce!... Cože, jak se našel? Pane kolego, to vám neřeknu. Víte, jsou metody, které vy v ministerstvu vnitra ještě neznáte. – Ale já vím, vaši lidé dělali, co dovedou; za to oni nemohou, že nejsou na výši... Ne, nebudeme raději o tom mluvit. – Prosím, prosím... Servus, pane kolego!“

Ukradený spis 139/VII, odd. C

Ve tři hodiny ráno zařinčel telefon na posádkovém velitelství: „Tady plukovník Hampl z generálního štábu. Pošlete ke mně ihned dva muže vojenské policie; a vzkazte pro podplukovníka Vrzala, no ovšem že z informačního oddělení, člověče, po tom vám nic není, aby ke mně hned přišel. Ano, teď v noci. Ano, ať si vezme auto. Tak honem, hergot!“ A dost.

Za hodinu byl podplukovník Vrzal na místě; bylo to až bůhvíckde ve vilové čtvrti. Přivítal ho starší a hrozně ustaraný pán v civilu, to jest jenom v košili a kalhotách. „Podplukovníku, mně se stala sakramentská věc. Sedni si, kamaráde. Zatracená věc mizerná svinská pitomá neřád-ná. Potvora jedna zlořečená. Tak si to představ: Předevčirem mně dá šéf generálního štábu jeden spis a povídá: Hample, zpracuj to doma; čím míň lidí o tom ví, tím líp – v kanceláři ani muk; tak marš, máš dovolenou a sed' na tom doma, ale pozor! No dobrá.“

„Jaký to byl spis?“ ptal se podplukovník Vrzal.

Plukovník Hampl okamžik váhal. „No,“ řekl, „ať to teda víš: bylo to z oddělení C.“

„Aha,“ mínil podplukovník Vrzal a počal vypadat nadmíru povážlivě. „Tak dál.“

„Tak koukej,“ povídal zdrcený plukovník. „Včera jsem na tom dělal celý den; ale co s tím mám u všech sakramentů dělat v noci? Dát to do šuplete, to nic není; pokladnu nemám; a kdyby někdo věděl, že to je u mne, tak je s tím amen. Člověče, já jsem to na první noc schoval do své postele pod matraci; do rána jsem to zválel jako kanec.“

„To věřím,“ řekl podplukovník Vrzal.

„Co chceš,“ vzdychl plukovník, „má žena je ještě tlustší. No, tak druhou noc mně žena poradila: Víš co, dáme to do plechové piksly od makaronů a schováme to na noc do spíže. Já spíž na noc zamykám a klíč beru k sobě, povídá žena – my totiž máme takovou strašně tlustou

služku, která všechno sní. Tam to nebude nikdo hledat, že? No dobrá, to se mi líbilo.“

„Má vaše spíž dvojité okno nebo jednoduché?“ přerušil ho podplukovník Vrzal.

„Hrom do toho,“ vybuchl plukovník, „to mě nenapadlo! Jednoduché okno! Já jsem pořád myslel na sázavský případ a jiné takové pitomosti a zapomněl jsem se podívat na okno! Zatracená věc zlořečená!“

„Tak dál,“ upomínal ho podplukovník.

„No, co by bylo dál. Ve dvě ráno slyší žena, jak dole piští služka. Šla se zeptat, co je, a Máry ječí: Ve špajzu je zloděj! Žena běží pro klíč a pro mne, já letím s pistolí do spíže, a sakramentská neřádná věc, okno ve spíži je vytento, vypáčeno a piksla se spisy pryč. A zloděj taky pryč. To je všechno,“ oddechl si plukovník.

Podplukovník Vrzal bubnoval prsty na stole. „A pane plukovníku, věděl někdo, že máš ten spis doma?“

Nešťastný plukovník rozhodil rukama. „To nevím. Kamaráde, ti lumpové špioni vyšpiclují všechno.“ Přitom si vzpomněl na funkci podplukovníka Vrzala a upadl do rozpaků. „Totiž jsou to moc chytrí lidé,“ opravoval se chabě. „Ale já jsem to neřekl nikomu, čestné slovo. Jenže,“ dodal vítězně, „nikdo přece nemohl vědět, že jsem to dal do plechovky od makaronů.“

„A kdepak jste to dávali do té plechovky?“ ptal se mimochodem podplukovník.

„Tady, u toho stolu.“

„Kde přitom stála ta plechovka?“

„Počkejme,“ vzpomínal plukovník. „Já jsem seděl tuhle a měl jsem tu plechovku před sebou.“

Podplukovník se opřel o stůl a díval se snivě do okna. V rosném úsvitu se naproti rýsovala šedá a červená vila. „Kdopak tam bydlí?“ ptal se unyle.

Plukovník bouchl do stolu. „Hergot sakra, na to jsem nevzpomněl! Počkej, tam bydlí nějaký žid, ředitel banky nebo co. Zatracená věc, teď už do toho vidím! Vrzale, mně se zdá, že jsme na stopě!“

„Já bych rád viděl tu spížku,“ řekl podplukovník vyhybavě.

„Tak pojd'. Tudy, tudy,“ vedl ho plukovník horlivě. „Tady to je. Na tom nejvyšším regále byla ta krabice. Máry,“ zařval plukovník, „tady nemáte co koukat! Jděte na půdu nebo do sklepa!“

Podplukovník si oblékl rukavice a vyšvihl se na okno, které bylo poněkud vysoko. „Vypáčeno dlátem,“ řekl prohlížeje okno. „Okenní pažení je ovšem z měkkého dřeva; pane plukovníku, to rozštípne každý kluk.“

„Zatrápená věc,“ divil se plukovník. „Zatracení lidé, že dělají tak mizerná okna!“

Venku před mříží čekali dva vojáčkové.

„To je vojenská policie?“ ptal se podplukovník Vrzal. „To je dobře. Já se ještě podívám zvenčí. Pane plukovníku, musím ti poradit, abys do eventuálního rozkazu neodešel z domu.“

„To se rozumí,“ souhlasil plukovník. „A proč vlastně?“

„Abys byl k dispozici, kdyby snad – Ti dva vojáci zůstanou ovšem tady.“

Plukovník zafuněl a něco spolkl. „Rozumím. Nechtěl bys trochu kafe? Žena by ti uvařila.“

„Teď na to není kdy,“ řekl podplukovník suše. „O tom ukradeném spise zatím ovšem nikomu neříkej; leda až... až tě zavolají. A ještě něco: služce řekni, že ten zloděj ukradl nějaké konzervy, nic víc.“

„Ale poslyš,“ zvolal plukovník zoufale, „ty přece ten spis najdeš, že?“

„Budu hledět,“ pravil podplukovník a srazil služebně paty.

Toho rána seděl plukovník Hampl jako hromádka neštěstí. Chvíli si představoval, jak ho přijdou dva důstojníci zatknout; chvíli si hleděl nějak vymyslet, co asi dělá podplukovník Vrzal a jak uvádí v pohyb celý ten veliký a skrytý aparát vojenské informační služby. Představoval si poplach u generálního štábu a sténal.

„Karlouši,“ říkala mu podvacáté jeho paní (– už dávno z opatrnosti ukryla jeho revolver do služčina kufru), „nechtěl bys něco sníst?“

„Dej mi pokoj, ksakru,“ utrhl se plukovník. „Já myslím, že to viděl ten žid naproti.“

Paní jen vzdychla a šla do kuchyně plakat.

Vtom zařinčel zvonek. Plukovník vstal a narovnal se, aby přijal s vojenskou přímostí důstojníky, kteří ho přicházejí zatknout. (Kteřípak to asi budou? uvažoval roztržitě.) Ale místo důstojníků vešel zrzavý človíček s tvrdáskem v ruce a vycenil na plukovníka veverčí zuby. „Prosím, já jsem Pištora z policejního komisařství.“

„Co chcete?“ vyhrkl plukovník a nenápadně se přesunul z pozoru v pohov.

„Prý vám tu vykradli špajz,“ zubil se pan Pištora s jakousi důvěrností. „Tak už jsem tady.“

„A co vám je po tom?“ vyštěkl plukovník.

„Prosím,“ zářil pan Pištora, „tady to je náš rajon. Ona ta vaše služka říkala ráno u pekaře, že vám vykradli špajz, a tak já povídám, pane komisaři, já si tam zaskočím, že jo.“

„To nestojí za to,“ zavrčel odmítavě plukovník. „Ukradli jenom... jenom krabici s makarony. Nechte to laskavě plavat.“

„To je divné,“ mínil pan Pištora, „že nemáklí víc.“

„Je to moc divné,“ řekl hořce plukovník. „Ale po tom vám nic není.“

„Asi je někdo vyrušil,“ zazářil pan Pištora v náhlém osvětlení.

„Tak máúcta, pane,“ utál plukovník.

„Prosím,“ pravil pan Pištora s nedůvěřivým úsměvem, „to já bych se na ten špajz dřív musel podívat.“

Plukovník chtěl vybuchnout, ale pak se poddal své bídě. „Tak pojedte,“ řekl znechuceně a vedl toho človíčka do spíže.

Pan Pištora se nadšeně rozhlížel po úzké komůrce. „No jo,“ řekl potěšeně, „vypáčil okno dlátem; tak to byl Pepek nebo Andrlík.“

„Co prosím?“ ptal se ostře plukovník.

„To udělal Pepek nebo Andrlík; ale Pepek snad sedí. Kdyby vymáčkl jenom sklo, tak by to mohl být Dundr, Lojza, Novák, Hosička nebo Kliment. Ale tohle bude Andrlík.“

„Abyste se nemýlil,“ zahučel plukovník.

„Že by tu byl někdo nový na špajzy?“ zvážněl náhle pan Pištora. „To snad ne. Totiž on Mertl taky jde na okna pácidlem, ale nikdy nechodí na

špajzy, nikdy, pane; ten jde skrz záchod do bytu a bere jen prádlo.“ Pan Pištora vycenil veverčí zuby. „No, já si mrknu k Andrlíkovi.“

„Že ho nechám pozdravovat,“ vrčel plukovník. To je neuvěřitelné, mnil, když byl zase ponechán svým trudným myšlenkám, jak je tahle policie neschopná. Kdyby aspoň hledali otisky prstů nebo šlépěj – dobrá, v tom je odborná metoda; ale tak pitomě na to jít – Kdepak by se policie hrabala na mezinárodní špionáž! To bych rád věděl, co dělá Vrzal.

Plukovník neodolal tomu pokušení a zavolal telefonem podplukovníka Vrzala; po půlhodinovém zuření dostal konečně spojení. „Haló,“ volal medově, „tady Hampl. Prosím tě, tak jak daleko – Já vím, že nemůžeš nic říkat, ale já jen – Já vím, ale kdybys mně jen laskavě řekl, je-li to už – Ježíšmarjá, ještě pořád nic? – Já vím, že to je těžký případ, ale – Jen okamžik, Vrzale, prosím tě. Mě tak napadlo, že ze svých prostředků, rozumíš, dám deset tisíc tomu, kdo toho zloděje dopadne. Já víc nemám, ale to víš, za takovou službu – Já vím, že ne; ale já čistě soukromě – No ano, to bude má soukromá věc; služebně to nejde. – Nebo se to může rozdělit těm civilním detektivům, že? – Ale ovšem, ty o tom jako nevíš; ale kdybys těm lidem nějak naznačil, že plukovník Hampl slíbil deset tisíc – Tak dobře, tak ať to řekne tvůj strážmistr. Prosím tě, kamaráde! – Tedy promiň. Děkuju ti.“

Plukovníku Hamplovi se poněkud ulevilo po tomto štědrém rozhodnutí; měl dojem, že teď aspoň má sám nějaký podíl na stíhání toho zatraceného zlodějského špiona. Lehl si na sofa, protože byl unaven tím rozčilováním, a maloval si, jak sto, dvě stě, tři sta mužů (všichni byli zrzaví a cenili veverčí zuby jako pan Pištora) prohlížejí vlaky, zastavují auta letící k hranicím, čekají na svou kořist za rohem ulice a náhle vykročí se slovy: „Ve jménu zákona. Pojd'te se mnou a držte hubu.“ Pak se mu zdálo, že skládá zkoušku z balistiky na vojenské akademii, i hekal těžce a probudil se zpocen. Někdo zvonil.

Plukovník Hampl vyskočil a pokoušel se srovnat své myšlenky. Ve dveřích se zjevily veverčí zuby pana Pištory. „Tak už jsem tady,“ řekly veverčí zuby. „Tak prosím, byl to on.“

„Kdo?“ snažil se pochopit plukovník.

„No přece Andrlík,“ podivil se pan Pištora tak, že přestal cenit zuby. „Kdopak jiný? Pepek je totiž na Pankráci.“

„Ale co máte pořád s tím Andrlíkem?“ utrl se netrpělivě plukovník.

Pak Pištora vykulil svá světlá očka. „Ale přece on ukrad ty makarony ze špajzu,“ pravil důtklivě. „Už ho sbalili na komisařství. Prosím, ale já jsem se přišel zeptat – On Andrlík říká, že prý v té pikslu žádné makarony nebyly, že tam bylo jen takové lejstro. Tak jestli to je jako pravda.“

„Člověče,“ vykřikl plukovník bez dechu, „kde máte to lejstro?“

„V kapse,“ vycenil zuby pan Pištora. „Kampak jsem to –,“ pravil hra-
baje se v listrovém sáčku, „– aha. Je to vaše?“

Plukovník mu vytrhl z ruky drahocenný, pomačkaný spis číslo 139/VII, odd. C. Oči se mu zalily slzami úlevy. „Človíčku zlatý,“ vydechl, „já bych vám za to dal nevím co. Ženo,“ zařval, „pojď sem. To je pan komisař – pan inspektor eh –“

„Agent Pištora,“ řekl mužíček, ukazuje svůj chrup co nejpotěšeněji.

„Tak on už našel ten ukradený spis,“ hlaholil plukovník. „Jdi, ženo, přines skleničky a koňak. Pane Pištore, já bych... ani nevíte jak... totiž abyste věděl... Napijte se, pane Pištore.“

„Vždyť to nic nebylo,“ zubil se pan Pištora. „Pane, ta píše! Jo, a ta piksla, milostpaní, je na komisařství.“

„Čert vem pikslu,“ burácel blaženě plukovník. „Ale drahý pane Pištore, jak jste tak rychle ten spis našel? Na zdraví, pane Pištore!“

„Ať slouží,“ děl pan Pištora uctivě. „Božíčku, to nic není. Když je vy-
lomený špajz, tak jdeme na Andrlíka nebo na Pepka, ale Pepek teď
kroutí dva měsíce na Pankráci. Když je to půda, tak to máme Píseckýho,
Tonderu chromáka, Kanera, Zimu a Housku.“

„Ale, ale,“ divil se plukovník. „Poslouchejte, a jakpak když je dejme
tomu případ špionáže? Prosit, pane Pištore!“

„Děkuju uctivě. – Jako špionáž, to my u nás nemáme. Ale mosazné
kliky, to je Čeněk a Pinkus, na měděné dráty je teď jenom jeden, nějaký
Toušek, a když to jsou pivní trubky, tak to musí být Hanousek, Buchta

nebo Šlesinger. Pane, to my jdeme najisto. A kasaře, ty máme z celé republiky. Je jich – hup!, je jich teď dvacet sedm, ale šest jich sedí.“

„Patří jim to,“ prohlásil plukovník krvelačně. „Pane Pištoro, napijte se!“

„Děkuju uctivě,“ řekl pan Pištora, „ale já moc nepiju. Prosím, zdravíčko. Oni tihle – hup!, tihle gauneři, to není žádná intelligence, pane; každý umí jenom jeden kousek a ten dělá, dokud ho zase nechytmem. Jako ten Andrlík. Aha, povídá, sotva mě zmerčil, to je pan Pištora skrz ten špajz. Pane Pištoro, to přece nestojí za to, dyť sem popad jen lejstro v pikse. Dyť já sem se musel zdejchnout, dřív než sem něco namakal. – Tak pod', já mu povídám, ty troubo, vyfásneš za to nejmíň rok.“

„Rok vězení?“ mýnil plukovník Hampl soucitně. „Není to trochu moc?“

„Ale vždyť je to vloupání,“ vycenil zuby pan Pištora. „Tak děkuju uctivě, pane; já mám ještě jednu výkladní skříň, to bude Klečka nebo Rudl. A kdybyste něco potřebovali, tak se jen zeptejte na komisařství. Stačí říct pan Pištora.“

„Prosím vás, pane,“ řekl plukovník, „kdybyste snad – hm – za tu službu – Totiž to lejstro je... totiž nijak zvlášť, ale... já bych to nerad ztratil, víte? Tedy, kdybyste snad přijal za tu službu,“ pravil honem a strčil panu Pištorovi do ruky padesátikorunu.

Pan Pištora překvapením a dojetím zvažněl. „Ale to nebylo třeba,“ řekl strkaje honem ruku s bankovkou do kapsy. „To přece nic nebylo – Tak já děkuju uctivě, pane; a kdybyste někdy zas potřebovali –“

„Dal jsem mu totiž padesát korun,“ řekl pan plukovník Hampl své ženě blahovlně. „Dvacet korun by pro takového tulipána taky stačilo, ale –“ Pan plukovník mávl velkomyslně rukou. „Jen když se ten zatračený spis našel.“

Muž, který se nelíbil

„Pane Kolda,“ řekl pan Pacovský strážmistrovi Koldovi, „já mám něco pro vás.“ Pan Pacovský býval totiž za Rakouska policajtem, dokonce u jízdni strážě; ale po válce se nějak nemohl vpravit do nových poměrů, šel do penze, ohlédl se drobet po světě a konečně si najal hostinec Na vyhlídce; je to sic trochu samota, ale dnes to začínají mít lidé rádi, tyhle výlety, vyhlídky, koupání v rybníce a takové ty věci. „Pane Kolda,“ řekl tedy pan Pacovský, „já do toho nevidím. Já tam mám jednoho hosta, už čtrnáct dní, nějaký Roedl to je. Copak o to, on platí slušně, nechlastá ani nehraje, ale... Víte co,“ vyhrkl pan Pacovský, „přijďte se někdy na něj podívat.“

„Co s ním je?“ ptal se pan Kolda.

„To je právě to,“ pravil pan Pacovský pohoršeně, „já nevím. Nic vám na něm není zvláštního, ale – jakpak bych vám to řekl? Mně se ten člověk nelíbí. No.“

„Roedl, Roedl,“ přemýšlel strážmistr Kolda. „To jméno mně nic neříká. Čím je?“

„Já nevím,“ řekl pan Pacovský. „Říká, že je bankovní úředník; ale já vám z něho nemůžu dostat, od které banky je. Mně se to nelíbí. Je to sic takový zdvořilý človíček, ale – A poštu taky žádnou nedostává. Já mám dojem, jako by se vyhýbal lidem. A to se mně nelíbí.“

„Jak to,“ mýnil strážmistr Kolda, „že se vyhýbá lidem?“

„On se ani nevyhýbá,“ pravil pan Pacovský nejistě, „ale... prosím vás, kdopak bude v září na venkově? A když se před hospodou zastaví auto, tak on se vám sebere třeba od jídla a jde do svého pokoje. Teda tak je to. Já vám říkám, mně se ten Roedl nechce líbit.“

Pan Kolda chvíli přemýšlel. „Tak víte co, pane Pacovský,“ pronesl moudře, „řekněte mu třeba, že na podzim hospodu zavíráte. Ať si jde do Prahy nebo na jiný okres, že jo! Načpak bysme ho tu měli zrovnamy? A je to.“

Den nato, v neděli, se vracel mladý četník Hurych, řečený Mária, neboli Panenka, z pochůzky; cestou ho napadlo, stavím se v hospodě, a zamířil rovnou od lesa k dvorku hospody Na vyhlídce. Když už byl v zadním vchodu, zastavil se, aby si profoukl lulku. Vtom slyšel, jak řinklo okno v prvním patře do dvora a něco za ním žuchlo na zem. Panenka vyběhl na dvorek a chytil za rameno člověka, který si tak z ničeho nic vyskočil z okna. „Pane,“ řekl káravě, „co to děláte?“

Muž, kterého držel za rameno, byl bledý a bezvýrazný. „Proč bych neskákal?“ ozval se chabě. „Já tady totiž bydlím.“

Četník Panenka uvažoval krátce o situaci. „To je možné,“ řekl, „ale mně se nelíbí, že skáчете z okna.“

„Já jsem nevěděl, že to je zakázané,“ omlouval se bezvýrazný muž. „Zeptejte se pana Pacovského, že tu bydlím. Já jsem totiž Roedl.“

„To je možné,“ pravil četník Panenka. „Tak mně ukažte své papíry.“

„Papíry?“ děl pan Roedl nejistě. „Já totiž nemám s sebou žádné papíry. Já si o ně dopíšu.“

„My už si o ně dopíšeme sami,“ řekl Panenka ochotně. „Pojďte se mnou, pane Roedl.“

„Kam?“ bránil se pan Roedl, popelavý v tváři. „Jakým právem... jakým právem mě chcete sebrat?“

„Protože se mně nelíbíte, pane Roedl,“ prohlásil Panenka. „Nedělejte žádné řeči a pojdte.“

Na četnické stanici seděl pan strážmistr Kolda v papučích, kouřil dlouhou fajfku a četl úřední noviny. Když uviděl Panenku s panem Roedlem, spustil veliký křik: „Ale ježíšmarjá, Mária, co mně to děláte? Copak nemám mít pokoj ani v neděli? Proč mně sem zrovna v neděli vodíte lidi?“

„Pane strážmistře,“ hlásil Panenka, „mně se ten člověk nelíbí. Když mě viděl jít do hospody, skočil oknem na dvorek a chtěl se ztratit do lesa. A papíry taky nemá. Tak jsem ho sebral. Je to nějaký Roedl.“

„Aha,“ řekl pan Kolda se zájmem. „Pan Roedl. Tak už vás tu máme, pane Roedl.“

„Vy mne přece nemůžete zatknout,“ pravil znepokojeně pan Roedl.

„To nemůžeme,“ souhlasil pan Kolda. „Ale můžeme vás zadržet, že jo! Márinko, skočte do té hospody, prohledejte pokoj pana Roedla a nechte sem donést jeho věci. Sedněte si, pane Roedl.“

„Já... já odpírám jakoukoliv výpověď,“ koktal pan Roedl rozčileně. „Já si budu stěžovat... já protestuju –.“

„Ježíšmarjá, pane Roedl,“ vzdychl pan Kolda, „vy se mně nelíbíte! Já se s vámi nebudu tahat. Sedněte si tamhle a držte hubu.“ Načež se chopil novin a četl dále.

„Koukněte se, pane Roedl,“ řekl po chvíli, „ono vám je vidět na vočích, že to s vámi není v pořádku. Já bych na vašem místě řekl všechno, a budete mít pokoj. Ale když nechcete, tak je taky dobře.“

Pan Roedl seděl bledý a zrosený potem; pan Kolda ho pozoroval, frkaje odporem, a pak šel přerovnávat houby, které sušil nad kamny.

„Helejte, pane Roedl,“ začal zase po nějaké době, „tak my budeme zjišťovat vaši identitu; a vy zatím budete sedět u soudu a nikdo s vámi nebude mluvit. Človče, nebud'te protivný!“

Pan Roedl setrval v zarytém mlčení a pan Kolda, znechuceně bruče, si čistil dýmku. „No jo,“ řekl, „tak se podívejte: ono to může trvat třeba měsíc, než vás zjistíme; ale ten měsíc, pane Roedl, vám pak nezapočítají do trestu. Dyť je to škoda takhle ztratit měsíc trestu!“

„A když se přiznám,“ řekl pan Roedl váhavě, „tak...“

„Tak se na vás uvalí vyšetřovací vazba, že jo,“ vykládal pan Kolda, „a ta se vám započítá. Dělejte si, co chcete. Vy se mně nelíbíte, já budu rád, až si vás odvezou ke krajskému. Teda tak je to, pane Roedl.“

Pan Roedl vzdychl; v jeho těkavých očích byl žalostný a skoro uštvaný výraz. „Proč,“ vydralo se z něho, „proč mně každý říká, že se mu nelíbím?“

„Protože máte strach,“ děl rozšafně pan Kolda. „Vy něco skrejváte, pane Roedl, a to nemá nikdo rád. Pročpak se nikomu nepodíváte do očí? Vy nemáte pokoj. To je to, pane Roedl.“

„Rosner,“ opravil bledý člověk stísněně.

Pan Kolda se zamyslel. „Rosner, Rosner, počkejte, který Rosner? To mně zní nějak povědomě.“

„No přece Rosner Ferdinand,“ vyhrkl člověk.

„Rosner Ferdinand,“ opakoval pan Kolda, „to už mně něco říká. Rosner Ferdinand...“

„Depozitní banka ve Vídni,“ pomáhal bledý muž.

„Aha!“ zvolal radostně pan Kolda. „Zpronevěra. Už to mám. No jo, Rosner! Člověče drahá, vždyť na vás máme už tři roky zatykač! Tak vy jste Rosner,“ opakoval potěšeně. „Ale proč jste to hned neřekl? Koukejte, já bych vám byl málem ukázal dveře, a vy jste Rosner! Márinko,“ hlaholil na vstupujícího četníka Hurycha, „vždyť je to Rosner, defraudant!“

„Totiž,“ trhl sebou Rosner trochu bolestně.

„Ale Rosnere,“ chlácholil ho pan Kolda, „na to si zvyknete. Buďte rád, že už to je venku. Proboha vás prosím, člověče zlatá, kde jste se po ty tři roky schovával?“

„Schovával,“ řekl Rosner hořce. „Bud’to ve spacím voze, nebo v těch nejdražších hotelech. Tam se člověka neptají, kdo je a odkud je.“

„A jeje,“ pravil pan Kolda soucitně, „to jste s tím měl náramnou režii, že jo!“

„To si myslím,“ ulevoval si Rosner. „Ale copak jsem mohl jít do nějaké hospody, kam přijdou poldové na štáru? Pane, já musel pořád žít nad své poměry! Nikde jsem nebyl dýl než tři noci, až tady – a tady jste mne čapli.“

„No jo,“ těšil ho pan Kolda. „Ale to už vám docházely prachy, vid’te, Rosnere? To už byl stejně konec.“

„Byl,“ souhlasil Rosner. „Ale já vám povím, že už bych to byl dýl ani nevydržel. Jezus, vždyť já jsem si po ty tři roky s nikým od srdce nepromluvil, až tady! Vždyť já jsem se nemohl ani najíst! Jak se na mne někdo podíval, už jsem se hleděl ztratit... Každý si mne tak prohlížel,“ stěžoval si Rosner, „každý mně připadal, jako by byl od policie. Považte si, i pan Pacovský.“

„Z toho si nic nedělejte,“ Pravil pan Kolda. „Pan Pacovský je totiž bejvalej od policie.“

„Tak vidíte,“ bručel Rosner; „pak má být našinec někde za větrem! Proč si mě tak každý prohlížel? Copak vypadám jako nějaký zločinec?“

Pan Kolda ho pozorně přezkoumal. „Já vám něco řeknu, Rosnere,“ řekl, „ted’ už ne; ted’ už vypadáte jako docela obyčejný člověk. Ale předtím jste se mně, holenu, nelíbil; já nevím, co tak na vás neštimovalo... No,“ rozhodl, „Márinka vás odvede k soudu. Ještě není šest hodin, tak to vám započítají dnešek do vazby. Kdyby nebyla neděle, tak bych vás tam odvedl sám, abyste viděl, že – hm, že už proti vám nic nemám. To dělala jen ta cizota, Rosnere; ale ted’ je to v pořádku. Márinko, zatkněte ho!“

* * *

„Víte, Márinko,“ pravil toho večera pan Kolda, „já vám řeknu, mně se ten Rosner dost líbil. Docela milý člověk, že jo! Já myslím, že mu nedají víc než rok.“

„Já jsem se přimluvil,“ řekl četník Panenka, zardívaje se, „aby mu dali dvě deky. On není zvyklý spát na kavalci...“

„To je dobře,“ mínil pan Kolda. „A já řeknu dozorcí, aby s ním sem tam promluvil. Aby ten Rosner teda viděl, že zas je mezi lidma.“

Básník

Byla to běžná policejní událost: ve čtyři hodiny ráno přejelo auto v Žitné ulici opilou stařenu a v největší rychlosti ujelo. A teď měl mladý policejní koncipient dr. Mejzlík vyšetřit, které auto to bylo. Takový mladý koncipient to bere vážně.

„Hm,“ řekl dr. Mejzlík strážníkovi číslo 141, „tak vy jste viděl ze vzdálenosti tří set kroků rychle jedoucí auto a na zemi lidské tělo. Co jste nejdřív udělal?“

„Nejdřív jsem běžel k té přejeté,“ hlásil strážník, „abych jí poskytl první pomoc.“

„Nejdřív jste měl zjistit ten vůz,“ bručel dr. Mejzlík, „a teprve pak se starat o bábu. Ale možná,“ dodával, drbaje se tužkou ve vlasech, „že bych já to udělal zrovna tak. Tedy číslo vozu jste neviděl; a co se jinak toho vozu týče –?“

„Myslím,“ řekl váhavě strážník číslo 141, „že byl nějaký tmavý. Možná, že byl modrý nebo červený. To nebylo dobře vidět pro kouř z výfuku.“

„Ach ježíšikriste,“ naříkal dr. Mejzlík, „jakkak mám potom zjistit, který to byl vůz? Copak mám běhat po všech šoférech a ptát se jich: Pěkně prosím, nepřejeli jste starou bábu? No tak, člověče, co s tím mám dělat?“

Strážník pokrčil rameny v subordinované bezradnosti. „Prosím,“ řekl, „mně se přihlásil jeden svědek, ale neví taky nic. Prosím, on čeká vedle.“

„Tak ho přiveďte,“ řekl dr. Mejzlík znechuceně a marně hleděl něco vykukat z hubeného protokolu. „Prosím, jméno a bydliště,“ řekl mechanicky; ani se na svědka nepodíval.

„Králík Jan, studující strojního inženýrství,“ pronesl svědek pevně.

„Tak vy jste, pane, byl při tom, když dnes ráno ve čtyři hodiny přejelo neznámé auto Boženu Macháčkovou.“

„Ano, a já musím říci, že šofér je vinen. Prosím, pane komisaři, ulice byla úplně volná; kdyby byl šofér na křižovatce zpomalil –.“

„Jak jste stál daleko?“ přerušil ho dr. Mejzlík.

„Na deset kroků. Já jsem doprovázel svého přítele z – z kavárny, a když jsme byli v Žitné ulici –“

„Kdo je váš přítel?“ přerušil ho znovu dr. Mejzlík. „Toho tady nemám.“

„Jaroslav Nerad, básník,“ řekl svědek s jistou hrdotí. „Ale ten by vám asi nic neřekl.“

„Proč ne?“ bručel dr. Mejzlík, chytající se stébla.

„Protože on... je takový básník. Když se stalo to neštěstí, dal se do pláče a utíkal domů jako malé dítě. Tedy když jsme byli v Žitné ulici, přihnalo se odzadu šílenou rychlostí auto –“

„Které mělo číslo?“

„To nevím, prosím. Toho jsem si nevšiml. Já jsem pozoroval tu šílenou jízdu, a zrovna jsem si řekl, že –“

„A jaký to byl vůz?“ přerušil ho dr. Mejzlík.

„Čtyřtakový výbušný motor,“ pravil znalecky svědek. „Ve značkách aut já se ovšem nevyznám.“

„A jakou měl barvu? Kdo v něm seděl? Byl otevřený, nebo zavřený?“

„To nevím,“ děl svědek zaražen. „Myslím, že to byl nějaký černý vůz; ale blíž jsem si toho nevšiml, protože když se stalo to neštěstí, řekl jsem Neradovi: Koukej, ti lotři přejedou člověka a ani se nezastaví!“

„Hm,“ mýnil dr. Mejzlík nespokojeně, „to je sice docela místná a správná morální reakce, ale já bych byl raději, kdybyste si všiml čísla vozu. To je úžasné, pane, jak lidé nedovedou pozorovat. Vy ovšem víte, že šofér je vinen, vy ovšem správně soudíte, že ti lidé jsou lotři, ale na číslo se nekouknete. Soudit dovede každý; ale pořádně, věcně si všimnout věci – Děkuju vám, pane Králíku; nebudu vás zdržovat.“

Za hodinu zazvonil strážník číslo 141 u bytné básníka Jaroslava Nerada. Ano, pan básník je doma, ale spí. Básník vykulil ze dveří malá užaslá očka na strážníka; nemohl se jaksí upamatovat, co vlastně provedl. Nakonec přece jenom pochopil, proč má jít na policii. „Musí to

být?“ ptal se nedůvěřivě. „Já se totiž na nic už nepamatuju; já byl v noci trochu –“

„– nalitej,“ děl strážník chápavě. „Pane, já jsem poznal mnoho básníků. Tak se, pane, ustrojte; mám na vás počkat?“

Načež se básník a strážník dostali do řeči o nočních lokálech, o životě vůbec, o zvláštních úkazech na nebi a mnohých jiných předmětech; jen politika byla oběma cizí. Takto v přátelském a poučném hovoru se dostal básník na policii.

„Vy jste pan Nerad Jaroslav, básník,“ řekl mu dr. Mejzlík. „Pane svědku, vy jste byl při tom, když neznámé auto přejelo Boženu Macháčkovou.“

„Ano,“ vydechl básník.

„Mohl byste mně říci, jaké to bylo auto? Zda bylo otevřené nebo zavřené, jaké barvy, kdo v něm seděl, jaké mělo číslo?“

Básník usilovně přemýšlel. „To nevím,“ řekl, „já jsem si toho nevšiml.“

„Nevzpomínáte si na žádnou podrobnost?“ naléhal Mejzlík.

„Kdepak,“ děl básník upřímně. „Víte, já nedávám vůbec na podrobnosti pozor.“

„Tak prosím vás,“ spustil dr. Mejzlík ironicky, „co jste tedy vůbec pozoroval?“

„Tu celou náladu,“ pravil básník neurčitě. „Víte, tu opuštěnou ulici... takovou dlouhou... za úsvitu... a jak tam ta ženská zůstala ležet –“ Najednou vyskočil. „Vždyť já jsem o tom něco napsal, když jsem přišel domů!“ Hrabal se ve všech kapsách a vytahal množství obálek, účtů a jiných takových hadrů. „Ne, tohle to není,“ brumlal, „tohle taky ne – Počkejme, snad je to tohle,“ mínil pohřížen v pozorování rubu jakési obálky.

„Ukažte mi to,“ řekl dr. Mejzlík shovívavě.

„To nic není,“ bránil se básník. „Ale jestli chcete, já vám to přečtu.“ Načež vykuliv nadšeně oči a zpěvavě protahuje dlouhé slabiky, recitoval:

„marš tmavých domů ráz dva zastavit stát
úsvit na mandolínu hrá
proč dívko proč se červenáš
pojedu vozem 120 HP na konec světa
nebo do Singapore
zastavte zastavte vůz letí
naše veliká láska v prachu leží
dívka zlomený květ
labutí šíje ňadra buben a činely
proč tolik pláču“

„A to je celé,“ prohlásil Jaroslav Nerad.

„Prosím vás,“ řekl dr. Mejzlík, „co to má znamenat?“

„No přece, to je to neštěstí s tím autem,“ podivil se básník.

„Copak tomu není rozumět?“

„Myslím, že ne,“ mýnil dr. Mejzlík kriticky. „Já v tom jaksi nemohu poznat, že dne 15. července ve čtyři hodiny ráno v Žitné ulici přejelo auto číslo to a to šedesátiletou opilou žebračku Boženu Macháčkovou; raněná byla odvezena do Všeobecné nemocnice a zápasí se smrtí. O těchto faktech se vaše báseň, pane, pokud jsem pozoroval, nezmiňuje. Tak.“

„To je jen syrová skutečnost, pane,“ děl básník mna si nos. „Ale báseň je vnitřní skutečnost. Báseň, to jsou volné, surreální představy, které skutečnost vyvolá v podvědomí básníka, víte? Takové ty zrakové a sluchové asociace. A těm se má čtenář poddat,“ prohlásil Jaroslav Nerad káravě. „Pak tomu rozumí.“

„Prosím vás,“ vybuchl dr. Mejzlík. „Nebo počkejte, půjčte mi ten váš opus. Děkuju. Tak tu máme, hm: ‚Marš tmavých domů ráz dva zastavit stát.‘ Tedy mně, prosím, vyložte –“

„To je přece Žitná ulice,“ pravil básník klidně. „Takové dvě řady domů, víte?“

„A proč to není třeba Národní třída?“ ptal se dr. Mejzlík skepticky.

„Protože ta není tak rovná,“ zněla přesvědčující odpověď.

„Tak dál. ‚Úsvit na mandolínu hrá‘ – No, dejme tomu. ‚Proč dívka proč se červenáš‘ – Prosím vás, kde se tu bere ta dívka?“

„Červánky,“ řekl básník lakonicky.

„Aha, promiňte. ‚Pojedem vozem 120 HP na konec světa‘ – Nu?“

„To asi přijel ten vůz,“ vysvětloval básník.

„A měl 120 HP?“

„To já nevím; to znamená, že jel rychle. Jako by chtěl letět až na konec světa.“

„Ah tak. ‚Nebo do Singapore‘ – Proboha vás prosím, proč zrovna do Singapore?“

Básník pokrčil rameny. „To už nevím. Třeba proto, že tam jsou Malajci.“

„A jaký má vztah to auto k Malajcům? He?“

Básník sebou stísněně vrtěl. „Možná, že ten vůz byl hnědý, nemyslíte?“ řekl zahloubaně. „Něco hnědého tam jistě bylo. Proč by tam jinak byl Singapore?“

„Tak vidíte,“ řekl dr. Mejzlík, „ten vůz už byl červený, modrý a černý. Co si z toho mám vybrat?“

„Vyberte si hnědý,“ radil básník. „To je příjemná barva.“

„Naše veliká láska v prachu leží dívka zlomený květ,“ četl dál dr. Mejzlík. „Ten zlomený květ, to je ta opilá žebračka?“

„Přece nebudu psát o opilé žebračce,“ pravil básník dotčen. „Byla to prostě žena, rozumíte?“

„Aha. A co je tohle: ‚labutí šíje ňadra buben a činely.‘ To jsou volné asociace?“

„Ukažte,“ řekl básník zaražen a naklonil se nad papír. „Labutí šíje ňadra buben a činely‘ – co to má být?“

„Na to se právě ptám,“ bručel dr. Mejzlík poněkud urážlivě.

„Počkejte,“ přemýšlel básník, „něco tam muselo být, co mně připomnělo – Poslouchejte, nepřipadá vám někdy dvojka jako labutí šíje? Koukejte se,“ a napsal tužkou 2.

„Aha,“ řekl dr. Mejzlík pozorně. „A co ta ňadra?“

„To je přece 3, dva obloučky, ne?“ divil se básník.

„Ještě tam máte buben a činely,“ vyhrkl policejní úředník napjatě.

„Buben a činely,“ přemýšlel básník Nerad, „buben a činely... to by snad mohla být pětka, ne? Helejte,“ řekl a napsal číslici 5. „To břicho je jako buben, a nahoře činely –“

„Počkejte,“ řekl dr. Mejzlík a napsal si na papírek 235. „Jste si tím jist, že to auto mělo číslo 235?“

„Já jsem si vůbec žádného čísla nevšiml,“ prohlásil Jaroslav Nerad rozhodně. „Ale něco takového tam muselo být – kdepak by se to tu vzalo?“ divil se, hloubaje nad básničkou. „Ale víte, to místo je to nejlepší z celé básně.“

* * *

Za dva dny navštívil dr. Mejzlík básníka; básník tentokrát nespal, nýbrž měl tam nějakou dívku a marně sháněl prázdnou židli, aby ji policejnímu úředníkovi nabídl.

„Já už zase běžím,“ řekl dr. Mejzlík. „Já vám jen jdu říci, že to byl opravdu vůz číslo 235.“

„Jaký vůz?“ užasl básník.

„Labutí šíje nadra buben a činely,“ vysypal jedním dechem dr. Mejzlík. „A Singapore taky.“

„Aha, už vím,“ děl poeta. „Tak vidíte, to máte tu vnitřní skutečnost. Chcete, abych vám přečetl pár jiných básní? Teď už jim budete rozumět.“

„Až jindy,“ řekl honem policejní úředník. „Až zase budu mít nějaký případ.“

Případy pana Janíka

Ten pan Janík není ani dr. Janík z ministerstva, ani ten Janík, co zastřelil statkáře Jirsu, ani ten senzál Janík, o kterém se říká, že udělal sérii tří set dvaceti šesti karambolů, nýbrž pan Janík, šéf firmy Janík a Holeček, velkoobchod s papírem a celulózou; on je to takový slušný a trochu menší pán, co kdysi chodil za slečnou Severovou a pak už se z desperace² neoženil; zkrátka takřečený papírník Janík, aby nebylo mýlky.

Tedy ten pan Janík se dostal k těm věcem čirou náhodou, a sice někde na Sázavě, kde býval na letním bytě; to bylo tehdy, když hledali mrtvolu té Růženy Regnerové, co ji zavraždil její ženich Jindřich Bašta, polil nebožku petrolejem, spálil a zahrabal v lese. Bašta byl sice usvědčen, že Růženu zabil, ale její tělo nebo kosti nemohli nalézt; devět dní už chodili četníci po lesích, jak je Bašta vodil a ukazoval jim, tuhle nebo tamhle to bylo, hrabali a kopali, ale nikde nic. Bylo zřejmo, že uštvaný Bašta je svádí ze správné stopy nebo hledí získat čas. Byl to mládenec ze slušné a zámožné rodiny, ten Jindřich Bašta, ale nejspíš mu doktor nějak zmáčkl kleštěmi hlavu, nežli přišel na svět, zkrátka nebylo to s ním jaksi v pořádku; takový zvrhlý a divný člověk to byl. Tedy devět dní vodil četníky po lesích, bledý jako strašidlo, s očima těkajícima nystagmem³ hrůzy, trapno se na něho podívat. Četníci se s ním brodili borůvčím a morastem, zuřiví už, div nekousali, a mysleli si, bestie, my tě utaháme tak, že nás tam nakonec přece jen dovedeš! Bašta, stěží se vleka vysílením, klesl kdekoliv na zem a chraptěl: „Tady, tady jsem ji zahrabal!“

„Vstaň, Bašto,“ zařval na něho četník. „Tady to nebylo! Dál!“

Bašta se potácivě zvedl a pletl nohama o kousek cesty dál, pokud se zase nezhroutil únavou. Tedy takový průvod to byl: čtyři četníci, dva

² Desperace (lat.) – zoufalství, beznaděj. *Pozn. red.*

³ Nystagmus (řec.) – bezděčné záškuby očí. *Pozn. red.*

civilní, pár hajných a strejci s motykami; a křečovitě se posunující, zsilný vrak člověka, Jindřich Bašta.

Pan Janík se znal s četníky z hospody; následkem toho směl chodit po lesích s tím tragickým průvodem, aniž se na něho někdo utrhl, že tu nemá co dělat. Mimoto nosil s sebou krabičky se sardinkami, salám, koňak a jiné takové věci, které přišly těm pánům vhod. Devátého dne už bylo zle, tak zle, že pan Janík se rozhodoval: víckrát s sebou nepůjdu. Četníci už přímo štekali podrážděným vztekem, hajní prohlásili, že už toho mají dost a že mají jiné věci na práci, strejci s motykami bručeli, že za tuhle rachotu je dvacet korun denně málo, a zhroucen na zemi třásl se Jindřich Bašta křečovitými záchvěvy, už ani neodpovídaje na křik a hartusení četníků. V tu bezradnou a pustou chvíli udělal pan Janík věc, která jaksi nebyla v programu: klekl k Baštovi, strčil mu do ruky housku se šunkou a řekl lítostivě: „Koukejte se, pane Bašto – no tak, pane Bašto, slyšíte?“ Bašta zavyl a vypukl v pláč. „Já to najdu... já to najdu, pane,“ vzlykal a pokoušel se vstát; vtom už byl u něho jeden z tajných a zvedal ho téměř něžně. „Jen se opřete, pane Bašto,“ domlouval mu, „pan Janík vás vezme z druhé strany, tak. No tak, pane Bašto, teď ukážete panu Janíkovi, kde to bylo, že jo.“

Hodinu nato stál Jindřich Bašta, kouře cigaretu, nad mělkou jamou, ze které vyčuhovala stehenní kost.

„To je tělo Růženy Regnerové?“ ptal se strážmistr Trnka sevřeně.

„Je,“ řekl klidně Jindřich Bašta a sklepnul prstem popel z cigarety do otevřené jámy. „Přejí si pánové ještě něco?“ –

„Víte, pane,“ kázal večer v hospodě strážmistr Trnka panu Janíkovi, „vy jste psycholog, to se vám musí nechat. Na zdraví, pane! Chlap změknu, jen jak jste mu řekl ‚pane Bašto‘. Ten si potrpěl na čest, mizera jeden! a my, my se s ním tahali – Prosím vás, jak jste poznal, že na něj ta zdvořilost bude tak působit?“

„To,“ pravil hrdina dne skromně se zardívaje, „to bylo jen tak, víte? Já, víte, já říkám každému ‚pane‘. Totiž mně ho bylo líto, toho pana Bašty, a tak jsem mu chtěl dát tu housku –“

„Instinkt,“ prohlásil strážmistr Trnka. „Tomu já říkám čuch a psychologie. Na zdraví, pane Janíku!! Vás je škoda, vy byste měl jít k nám –“

* * *

Nějaký čas nato jel pan Janík nočním vlakem do Bratislavy; byla tam valná hromada akcionářů nějaké slovenské papírny, a protože pan Janík byl na ní hodně angažován, chtěl při tom být. „Musíte mne před Bratislavou vzbudit,“ domlouval konduktérovi, „aby mě nezavezli až na hranice.“ Načež vlezl ve W. L. do lůžka, rád, že je v kupé sám, uložil se pěkně jako nebožtík, chvílku uvažoval o různých obchodech a usnul. Ani nevěděl, kdy to bylo, když konduktér otevřel kupé jakémusi pánovi, který se začal svlékat a vyšplhal se do hořeniho lůžka. Pan Janík v polosnu viděl ještě pár nohavic a bimbající se neobyčejně chlupaté nohy, slyšel hekání člověka, který se zahrabává do příkryvek, pak cvakl vypínač a byla zase rachotící tma. Panu Janíkovi se zdálo to a ono, ponejvíce, že ho pronásledují jakési chlupaté nohy, a pak se probudil tím, že bylo dlouhé ticho a že slyšel někoho venku volat: „Na shledanou v Žilině!“ I vyskočil z lůžka a podíval se oknem; viděl, že venku svítá, že vlak už stojí na bratislavském nádraží a že ho konduktér zapomněl vzbudit. Pro samé leknutí nezačal ani nadávat a v horečné rychlosti si navlékl přes pyžama kalhoty a ostatní šatstvo, nastrkal do kapes svých pět švestek a vyskočil na peron ve chvíli, kdy nádražní úředník už zvedl ruku k odjezdu vlaku.

„Uf,“ odplivl si pan Janík, zahrozil za odjíždějícím rychlíkem pěstí a šel se na toaletu doobléci. Když konečně přerovnával obsah svých kapes, strnul hrůzou: v náprsní kapse měl místo jedné tašky s penězi dvě. V té tlustší z nich, která nebyla jeho, bylo šedesát nových československých pětisetkorun. Byla to patrně tobolka jeho nočního spulucestujícího; ale jak se mu dostala do kapsy, to si rozespalý pan Janík nedovedl za živého boha představit. Dobrá, to se rozumí, nejdřív se sháněl po někom od policie, aby mu odevzdal tu cizí tašku. Policie nechala pana Janíka chvíli umírat hladem a zatím telefonovala do Galanty, aby tam oznámili cestujícímu na lůžku číslo 14, že jeho tobolka s penězi

je na policii v Bratislavě. Pak pan Janík musel udat své personálie a šel se nasnídat. Potom ho hledal člověk od policie a ptal se ho, není-li to mejlka; ten pán na lůžku číslo 14 totiž prohlásil, že žádné tobolky nepohřešuje. Pan Janík musel jít znovu na policii a vykládat podruhé, jak k té tobolce přišel. Zatím dva páni v civilu si těch šedesát bankovek někam odnesli, pan Janík musel půl hodiny čekat mezi dvěma detektivy, načež ho odvedli k nějakému velkému pánovi od policie.

„Pane,“ řekl ten pán, „právě telegrafujeme do Parkáň-Nány, aby byl zdržen cestující na lůžku číslo 14. Můžete nám dát jeho přesný popis?“

Pan Janík nemohl říci o mnoho více, než že ten cestující měl nápadně chlupaté nohy. Pán od policie tím nebyl příliš spokojen. „Ty bankovky jsou totiž padělek,“ pravil náhle. „Musíte tu zůstat, až vás budeme konfrontovat s tím spolucestujícím.“

Pan Janík v duchu proklínal konduktéra, který ho nevzbudil včas a tím zavinil, že se panu Janíkovi v tom chvatu dostala do kapsy ta zlořečená taška. Asi za hodinu došla z Parkáň-Nány depeše, že cestující na lůžku číslo 14 vystoupil už v Nových Zámčích; kam šel nebo jel potom, není zatím známo.

„Pane Janíku,“ řekl konečně ten vysoký pán od policie, „zatím vás nebudeme zdržovat; my tu věc postoupíme do Prahy inspektoru Hruškovi, co je přes tyhle falzifikáty; ale já vám řeknu, že to asi bude moc vážná věc. Vraťte se co nejdřív do Prahy, a oni si vás tam zavolají. Zatím vám děkuju, že jste tak šťastně kápl na ty padělky. Pane, to není jen tak náhoda.“

Sotva se pan Janík vrátil do Prahy, už ho volali na policejní prezidium; tam ho přijal jeden ohromný a zavalitý pán, kterému všichni říkali pane prezidente, a jeden žlutý a šlašitý člověk, který se jmenoval inspektor Hruška. „Sedněte si, pane Janíku,“ pravil zavalitý pán a roztrhl pečetě na malém balíčku. „Je tohle ta tobolka, co jste... eh, co jste našel ve své kapse na bratislavském nádraží?“

„Je prosím,“ vydechl pan Janík.

Zavalitý pán přepočítal nové bankovky, které byly v té tašce. „Šedesát kusů,“ řekl. „Všechny mají sérii 27 451. To číslo jsme už dostali signalizováno z Chebu.“

Šlašitý člověk vzal do ruky jednu bankovku, zavřel oči a mnul ji v prstech, načež k ní přičichnul. „Tak tyhle jsou ze Štýrského Hradce,“ řekl. „Ty ze Ženevy nejsou tak lepkavé.“

„Štýrský Hradec,“ opakoval zavalitý pán zamýšleně, „tam dělají tyhle věci pro Pešť, že?“

Šlašitý člověk jenom mrknul. „To abych jel do Vídně,“ mýnil. „Ale vídeňská policie nám toho chlapa nevydá.“

„Hm,“ bručel zavalitý pán. „Pak ho k nám hleďte dostat jinak. Kdyby to nešlo, tak jim řekněte, že jim za něj dáme Leberhardta. Šťastnou cestu, Hruško. A vy, pane,“ pravil obraceje se k panu Janíkovi, „já ani nevím, jak bych vám měl poděkovat. Vy jste ten, co našel tu holku Jindřicha Bašty, že?“

Pan Janík se zapálil. „To byla jen taková náhoda,“ řekl honem. „Já skutečně... já jsem neměl nijak v úmyslu...“

„Máte šťastnou ruku,“ děl uznale zavalitý pán. „Pane Janíku, to už je takový dar od pánaboha. Někdo po celý život nic nenajde, a jiný zrovna klopýtne o nejlepší případy. Měl byste se dát k nám, pane Janíku.“

„To nejde,“ bránil se pan Janík. „Já... totiž já mám svůj obchod... dobře prosperující... stará firma po dědečkovi...“

„Jak chcete,“ vzdychl veliký muž, „ale je vás škoda. Takové zatracené štěstí hned tak někdo nemá. My se ještě uvidíme, pane Janíku.“

* * *

Nějaký měsíc nato večeřel pan Janík se svým obchodním přítelem z Lipska. To se rozumí, taková obchodní večeře už stojí za to; zejména koňak byl jakýsi zvláště dobrý; zkrátka panu Janíkovi se naprosto nechtělo jít domů pěšky, i kývl rukou na sklepníka a kázal: „Auto!“ Když pak vyšel z hotelu, viděl, že auto už čeká u vchodu; i vlezl dovnitř, zabouchl dvířka a v té náladě zapomněl jako na smrt, že neřekl šoférovi

svou adresu. Nicméně auto se rozjelo a pan Janík, pohodlně složen v koutě, usnul.

Jak dlouho jel, to nevěděl; ale probudil se tím, že se vůz zastavil a šofér mu otevřel dvířka pravě: „Tak už jsme tady, pane. Máte jít nahoru, pane.“ Pan Janík se sice velmi divil, kde vlastně je, ale protože mu po tom koňaku bylo všechno jedno, šel po nějakých schodech nahoru a otevřel dveře, za kterými slyšel hlučný hovor. Bylo tam asi dvacet lidí, kteří se nedočkavě obrátili ke dveřím. Náhle nastalo divné ticho; jeden z pánů vstal a šel k panu Janíkovi: „Co tu chcete? Kdo jste?“

Pan Janík se udiveně rozhlížel; poznal pět nebo šest pánů, – byli to bohatí lidé, o kterých se proslýchalo, že mají jakési zvláštní politické zájmy; ale pan Janík se do politiky nemíchal. „Pozdrav bůh,“ řekl přátelsky, „tamhle je pan Koubek a pan Heller. Tě péro, Ferry! Mládenci, já bych pil.“

„Kde se tu bere ten chlap?“ rozzuřil se jeden z přítomných. „Copak on patří k nám?“

Dva páni vytlačili pana Janíka na chodbu. „Kde jste se tu vzal?“ řekl jeden z nich ostře. „Kdo vás sem pozval?“

Pan Janík vystřízlivěl tímto málo přátelským hlasem. „Kde to jsem?“ pravil pohoršeně. „U čerta, kam jste mne to dovezli?“

Jeden z pánů seběhl ze schodů a vrhl se k šoférovi: „Vy idiote,“ řval, „kde jste toho člověka sebral?“

„No před hotelem,“ bránil se šofér. „Mně odpoledne řekli, abych v deset hodin večer čekal u hotelu na nějakého pána a dovezl ho sem. Ten pán mně v deset hodin vlezl do vozu a nic mně neřekl; tak jsem jel rovnou sem –“

„Ježíšmarjá,“ křičel pán dole, „vždyť je to někdo jiný! Člověče, vy jste nám to zavařil!“

Pan Janík si sedl rezignovaně na schody. „Aha,“ řekl uspokojeně, „to je nějaká tajná schůze, že? Teď mě musíte zardousit a zakopat. Sklenici vody!“

„Pane,“ řekl jeden z těch dvou. „Vy jste se zmýlil. Tam uvnitř nebyl ani pan Koubek, ani pan Heller, rozumíte? To je omyl. My vás necháme odvézt do Prahy; musíte prominout, že se stalo to nedorozumění.“

„Nic se nestalo,“ řekl velkodušně pan Janík. „Já vím, že mě šofér cestou zastřelí a zahrabe v lese. To už je jedno. Já trouba mu zapomněl dát svou adresu; to mám z toho.“

„Vy jste opilý, že?“ ptal se neznámý pán s jistou úlevou.

„Částečně,“ souhlasil pan Janík. „Víte, já jsem večerel s drážďanským Meyerem. Janík, velkoobchodník s papírem a celulórou,“ představoval se sedě na schodech. „Starý závod, po dědečkovi.“

„Jděte se vyspat,“ radil mu neznámý pán. „Až se z toho vyspíte, ani si nevezpomenete, že – hm, že jsme vás tak vyrušili.“

„Zcela správně,“ mínil pan Janík důstojně. „Jděte se vyspat, pane. Kde mám postel?“

„Doma,“ řekl cizí pán. „Šofér vás odveze domů. Dovolte, já vám pomohu vstát.“

„Není třeba,“ ohradil se pan Janík. „Já nejsem tak ožralý jako vy. Jděte se vyspat. Šofére, Bubeneč!“

Auto se rozjelo zpátky; a pan Janík, lišácky mrkaje, dával pozor, kdy ho to vezou.

* * *

Ráno nato telefonoval na policejní prezidium své noční dobrodružství. „Pane Janíku,“ odpověděl mu po chvílce mlčení hlas z prezídia, „tohle je pro nás moc zajímavé. Prosím vás snažně, abyste se sem ihned dostavil.“

Když se pan Janík dostavil, čekali ho už čtyři páni s tím velikým a zavalitým v čele. Pan Janík musel znovu vypravovat, co se stalo a koho viděl. „Auto mělo značku N XX 705,“ dodával zavalitý pán. „Soukromý vůz. Z těch šesti osob, které pan Janík poznal, jsou mně tři nové. Pánové, já vás teď nechám. Pane Janíku, pojd'te ke mně.“

Pan Janík seděl jako oukropeček ve veliké pracovně zavalitého pána, který přecházel velmi zamyšlen. „Pane Janíku,“ pravil konečně, „přede-

vším vás musím prosit: nikomu o tom ani slova. Státní důvody, rozumíte?“

Pan Janík mlčky kývnul. Prokrista, myslel si, do čeho jsem se to zas dostal!

„Pane Janíku,“ pravil náhle zavalitý muž, „já vám nechci lichotit, ale my vás potřebujeme. Vy máte takové štěstí – Ono se řekne metoda; ale detektiv, který nemá docela pitomou kliku, není k ničemu. My potřebujeme lidi, kteří mají štěstí. Rozumu máme sami dost; ale my bychom si chtěli koupit šťastnou náhodu. Víte co, pojd'te k nám.“

„A co můj obchod?“ zašeptal pan Janík zdrceně.

„Ten povede váš společník; vás s tím vaším darem je na to škoda. Tak co?“

„Já... já si to ještě rozmyslím,“ koktal nešťastný pan Janík. „Já k vám přijdu do týdne; ale musí-li to být... a mám-li tu schopnost... já ještě nevím; já přijdu.“

„Dobrá,“ pravil zavalitý muž tiskna mu mohutně ruku. „Nepochybujte o sobě. Na shledanou.“

* * *

Ani neuplynul týden, když se pan Janík znovu ohlásil. „Tak už jsem tady,“ hlaholil se zářící tváří.

„Rozhodnut?“ pravil zavalitý pán.

„Zaplat'pánbůh,“ oddechl si pan Janík. „Já vám jdu totiž říci, že to nejde a že se k tomu nehodím.“

„Jděte! A pročpak ne?“

„Považte si,“ triumfoval pan Janík, „pět let mě okrádal můj prokurista, a já jsem na to nepřišel! Já idiot! Nu tak, řekněte sám pane, jaký bych já byl detektiv? Chválabohu! Pět let sedím s takovým taškářem, a nevím o ničem! Tak vidíte, že k ničemu nejsem! A já už měl takový strach! Ježíšmarjá, to jsem rád, že z toho nic nebude! Tak, a teď jsem z toho venku, že? Děkuju mnohokrát!“

Pád rodu Votických

Jednoho dne přišel do kanceláře policejního úředníka dr. Mejzlíka takový pomenší člověk se zlatými brejlemi a ustaranou tváří. „Archivář Divíšek,“ zamumlal. „Pane doktore, já k vám jdu na poradu... jako k vynikajícímu kriminalistovi; mně totiž řekli, že vy račte být... jaksi... zvláště pokud jde o složitější případy – Totiž to je neobyčejně záhadný případ,“ prohlásil důtklivě.

„Jenom řekněte, oč jde,“ pravil dr. Mejzlík, bera do ruky tužku a poznámkový blok.

„Mělo by se vyšetřit,“ vyhrkl archivář Divíšek, „kdo zavraždil toho pana Petra Berkovce, jak zemřel jeho bratr Jindřich a co se stalo s jeho chotí Kateřinou.“

„Berkovec Petr,“ vzpomínal dr. Mejzlík, „pokud vím, nemáme tady o jeho smrti žádné hlášení. Vy chcete podat udání, že?“

„Ale ne,“ řekl pan archivář. „Totiž já se k vám obracím jenom o radu, víte? Muselo se stát něco strašného.“

„Kdy to bylo?“ pomáhal mu dr. Mejzlík. „Prosím, nejdřív datum.“

„Nu přece roku čtrnáct set šedesát pět,“ pravil pan Divíšek, káravě pohlížeje přes brýle na policejního úředníka. „To byste měl vědět, pane: za požehnané vlády krále Jiříka z Poděbrad.“

„Aha,“ řekl dr. Mejzlík a odhodil blok a tužku. „Tak, milý pane,“ mluvil s nápadnou přívětivostí, „na tenhle případ je spíš doktor Knobloch.“ Abyste věděli, to je policejní lékař. „Já vám ho zavolám, ano?“

Pan archivář se zasmušil. „To je škoda,“ řekl, „mně tak doporučovali vás. Víte, já právě chystám historické dílo o vládě Jiříka z Poděbrad, a přitom jsem klopýtl, ano, klopýtl o takovou věc, se kterou si nevím rady.“

Neškodný, rozhodl se dr. Mejzlík. „Milý pane,“ řekl honem, „já se obávám, že vám nebudu mnoho platen. Abych se vám přiznal, v dějinách jsem příliš slabý.“

„To je chyba,“ mínil přísně pan Divíšek. „Dějiny byste měl znát. Ale i když, pane, vám příslušný historický materiál není znám z první ruky, já vám uvedu všechny zjištěné okolnosti; bohužel je jich málo. V první řadě je tu ten dopis pana Ladislava Pcháče z Olešné panu Janu Boršovskému z Čerčan. Ten dopis je vám ovšem znám.“

„Prosím není,“ přiznával se dr. Mejzlík se zkroušeností špatného žáka.

„Ale člověče,“ vybuchl pan Divíšek pohoršen, „ten dopis přece publikoval už před sedmnácti lety historik Šebek ve svých Regestech, aspoň to byste mohl vědět! Jenže,“ dodával narovnávaše si brýle, „ani Šebek, ani Pekař, ani Novotný, ani nikdo jiný nevěnoval tomu dopisu patřičné pozornosti. A právě ten dopis, který byste ovšem měl znát, mne uvedl na stopu toho případu.“

„Aha,“ řekl dr. Mejzlík. „Tak dál.“

„Nejdřív ten dopis,“ pravil pan archivář. „Já tu jeho text bohužel nemám, ale jenom jedna jeho zmínka se týká našeho případu; on tam totiž pan Ladislav Pcháč píše panu Boršovskému, že jeho, totiž pana Jana strýc, pan Ješek Skalický ze Skalice, toho léta Páně 1465 není čekán na dvoře v Praze, jelikož Jeho Milost královská vlastní rukou panu Ješkovi ‚po těch neblahých skutcích na Votici Velenově‘, jak praví korespondent, uložila na dvůr královský nadále nechoditi a prchlivosti své Pánu Bohu želeťi a spravedlivosti boží čekati. Tedy rozumíte,“ vykládal pan archivář, „my bychom řekli, že Jeho Milost král pana Ješka konfinoval⁴ na jeho zboží a statcích. Pane, není vám něco nápadné?“

„Zatím ještě ne,“ řekl dr. Mejzlík, kresle přitom na papíře podivuhodnou spirálu.

„Aha,“ zvolal pan Divíšek vítězně. „Vidíte, Šebek si toho také nevšiml. Tedy velmi nápadná, pane, je ta okolnost, že Jeho Milost král nevolá pana Ješka – ať už pro jakékoliv neblahé skutky – na řádný světský soud, nýbrž doporučuje ho boží spravedlnosti. Jeho Milost tím dává zřejmě najevo,“ děl pan archivář s patrnou úctou, „že ty neblahé skutky

⁴ Konfinovat (franc.) – někomu úředně zakázat opustit určité místo. *Pozn. red.*

jsou takového rázu, že je sám panovník vyjímá ze světské spravedlnosti. Kdybyste Jeho Milost znal, pane, viděl byste, že to je naprosto nevšední případ; král Jiří blahé paměti tuze držel na řádné a přísné konání spravedlnosti.“

„Snad se pana Ješka bál,“ mýnil dr. Mejzlík. „Prosím vás, za těch jeho časů –“

Archivář Divíšek pobouřeně vyskočil. „Pane,“ koktal, „co to říkáte? Král Jiří že by se někoho bál? A dokonce někoho z pouhých rytířů?“

„Tak to byla nějaká protekce,“ řekl dr. Mejzlík. „To víte, u nás –“

„Žádná protekce,“ křikl pan Divíšek celý rudý. „Za krále Vladislava byste snad mohl mluvit o protekci, ale za krále Jiříka, to ne, pane, na toho byste si s protekcí nepřišel! Ten by vás hnal!“ Pan archivář se poněkud uklidnil. „Žádná protekce. Pane, tady zřejmě muselo být něco zvláštního na těch neblahých skutcích, že Jeho Milost král je ponechal boží spravedlnosti.“

„A jaké to byly skutky?“ vzdychl dr. Mejzlík.

Pan archivář Divíšek se podivil. „To přece vy mně máte nalézt,“ povídal užasle. „Načpak jste kriminalista? Proto právě k vám jdu!“

„Propánakrále,“ bránil se dr. Mejzlík, ale archivář ho nenechal domluvit. „Nejdřív musíte znát fakta,“ řekl poučně. „Když tedy jsem si všiml té nejasné narážky, začal jsem pátrat po těch neblahých skutcích na Votici Velenově. Bohužel se nezachoval žádný zápis; ale zato jsem v kostele na Votici Velenově našel náhrobní kámen pana Petra Berkovce, a ten kámen, pane, je právě z roku 1465! Víte, on pan Petr Berkovec byl zeť pana Ješka Skalického; pojal totiž za manželku jeho dceru Kateřinu. Tady je fotografie toho náhrobku – aha, nepozorujete nic zvláštního?“

„Ne,“ řekl dr. Mejzlík, prohlížeje z obou stran fotografii náhrobního kamene, na němž byl vytesán nějaký rytíř s rukama složenýma na prsou a dokola nápis gotickou frakturou. „Počkejte, tady v rohu je otisk prstu.“

„To snad je od mého prstu,“ pravil archivář; „ale všimněte si tady toho nápisu!“

„Anno Domini MCCCCLXV,“ četl s námahou dr. Mejzlík. „Léta Páně 1465. To je letopočet smrti toho pána, ne?“

„To se rozumí, ale nevidíte nic? Některá písmena jsou zřejmě větší, koukejte se!“ A rychle napsal tužkou: ANNO DOMINI MCCCCLXV. „Ten sochař vytesal schválně písmena O, C a C větší; to je kryptogram, rozumíte? Napište si ta písmena OCC – nenapadá vás nic?“

„OCC, OCC,“ bručel dr. Mejzlík, „to by mohlo být – aha, zkratka za OCCISUS, že? To znamená zavražděn!“

„Ano,“ zvolal slavnostně archivář. „Sochař tím naznačil potomstvu, že urozený pán pan Petr Berkovec de Wotice Welenova byl úkladně zavražděn. Tady to máme!“

„A zavraždil ho jeho tchán, ten Ješek Skalický,“ prohlásil dr. Mejzlík v náhlém historickém osvětlení.

„Nesmysl,“ řekl pan Divíšek s opovržením. „Kdyby pan Ješek zavraždil pana Berkovce, volala by ho Jeho Milost na hrdelní soud. Ale to není všechno, pane: Hned vedle tohohle náhrobku je druhý, pod kterým odpočívá Henricus Berkovec de Wotice Welenova, bratr pana Petra; a na tom náhrobku je týž letopočet 1465, jenže bez kryptogramu! A pan Jindřich na tom náhrobku má v rukou meč; sochař chtěl patrně naznačit, že zemřel v čestném boji. A teď mně, proboha, povězte, jak ty dvě smrti spolu souvisí!“

„Snad je to jen náhoda,“ mínil dr. Mejzlík nejistě, „že ten Jindřich přišel o život téhož roku –“

„Náhoda,“ zařval archivář podrážděně. „Pane, my historikové žádnou náhodu neuznáváme! Kam bychom přišli, kdybychom připustili, že se něco stalo náhodou? Tady musí být nějaký příčinný vztah! Ale to pořád ještě není všechno. Rok nato, 1466, zemřel v Pánu pan Ješek Skalický; a prosím, jeho zboží Skalice a Hrádek připadly dědictvím jeho sestřenci, řečenému panu Janu Boršovskému z Čerčan. Víte, co to znamená? To znamená, že jeho dcera Kateřina, kterou, jak ví každé dítě, pojal roku 1464 týž pan Petr Berkovec za ženu, už také nebyla naživu! A tahle paní Katuše, prosím, nemá nikde žádný náhrobek! Račte dovolit, to je také náhoda, že paní Katuše nám naprosto mizí hned po smrti

svého manžela? Co? Tomu, pane, říkáte náhoda? A proč nemá náhrobek, co? Náhoda? Nebo právě to jsou ty neblahé skutky, pro které Jeho Milost král doporučoval panu Ješkovi spravedlnost boží?“

„To je docela možné,“ mínil dr. Mejzlík s poněkud větším zájmem.

„To je docela jisté,“ prohlásil pan Divíšek, nepřipouštěje žádných pochyb. „A teď jde, rozumíte, o to, kdo koho zabil a jak to všechno souvisí. Smrt pana Ješka nás nezajímá, protože ‚ty neblahé skutky‘ přežil; jinak by mu král Jiří neukládal, aby jich Pánu Bohu želel. My máme zjistit, kdo zabil pana Petra, jak přišel o život pan Jindřich, kam se poděla paní Kateřina a co s tím vším měl co dělat pan Ješek Skalický.“

„Počkejte,“ řekl dr. Mejzlík, „napíšeme si osoby:

1. Petr Berkovec – zavražděn;
2. Jindřich Berkovec – zahynul v boji, že ano?
3. Katuše – zmizela beze stopy;
4. Ješek Skalický – ponechán spravedlnosti boží. Je to tak?“

„Je,“ řekl archivář pozorně mrkaje. „Ale měl byste říkat pan Petr Berkovec, pan Ješek a podobně. Tak dál.“

„Přitom vylučujete,“ přemýšlel dr. Mejzlík, „že by ten Ješek zavraždil svého zetě Petra Berkovce, protože v tom případě by byl postaven před porotu.“

„Pohnán před královský soud,“ opravoval archivář. „Jinak je to správně.“

„Tak počkejte: pak nám zbývá jenom Petrův bratr Jindřich. Nejspíš Jindřich zavraždil svého bratra –“

„To není možno,“ bručel archivář. „Kdyby zavraždil svého bratra, nepostavili by mu v kostele náhrobek – aspoň ne hned vedle.“

„Aha. Tedy Jindřich jenom zjednal vraha na svého bratra a sám pak zahynul v nějakém boji, ne?“

„Proč by potom pan Ješek dostal od krále důtku za svou prchlivost?“ mínil archivář nespokojeně sebou vrtě. „A kam se nám poděla Kateřina, he?“

„To je pravda,“ bručel dr. Mejlík. „Poslouchejte, to je složitý případ. Tak dejme tomu ten Petr zastihl Kateřinu in flagranti s Jindřichem a zabil ji. To se dozvěděl její otec a v hněvu zavraždil svého zetě –“

„To taky nejde,“ namítal pan Divíšek. „Kdyby pan Petr zabil Kateřinu pro cizoložství, pak by s tím její otec jenom souhlasil. Panečku, tehdy na to byli přísní.“

„Tak počkejte,“ přemýšlel dr. Mejlík. „Řekněme, že ji zabil jenom tak; třeba se s ní pohádal –“

„Pak by jí přece jen postavili náhrobek,“ vrtěl hlavou archivář. „To nejde. Pane, já si s tím lámu hlavu už rok, a nejde mi to dohromady.“

„Hm,“ řekl dr. Mejlík, dívaje se povážlivě na ten malý seznam osob. „To je zatrápená věc. Možná, že nám schází někdo pátý.“

„Co byste chtěl s tím pátým?“ pravil vyčítavě pan Divíšek. „Vždyť si ani s těmi čtyřmi nevíte rady!“

„Pak tedy to musel být někdo z těch dvou, kdo zabil Berkovce: buď jeho tchán, nebo jeho bratr – Ale safra,“ vykřikl náhle, „poslouchejte, že ona to udělala ta Kateřina!“

„Propána,“ vyhrkl archivář stísněně, „na to jsem ani nechtěl myslet! Ježíšmarjá, že by to provedla ona? A co by s ní bylo dál?“

Doktoru Mejlíkovi zrudly uši od přemýšlení. „Okamžik,“ řekl a vyskočil, aby vzrušeně přecházel. „Aha, aha,“ volal, „už do toho začínám vidět! Hrom do toho, tohle je případ! Ano, to se shoduje. – Pan Ješek v tom má hlavní roli! Aha, kruh se zavírá! A proto on Jiří – teď tomu rozumím! Poslouchejte, to byl číman, ten král Jiří!“

„To byl,“ pravil pan Divíšek zbožně. „Panečku, to byl moudrý panovník!“

„Tak koukejte se,“ spustil dr. Mejlík usedaje na svůj vlastní kalamář na stole, „nejspíš to mohlo být takhle; a já na to vezmu jed, že to tak bylo! Tedy především hypotéza, kterou přijmeme, musí vzít v počet všechna daná fakta; žádná, ani sebemenší okolnost jí nesmí odporovat. Za druhé je musí vřadit do jediného souvislého děje; čím jednodušší, uzavřenější a souvislejší je děj, tím je pravděpodobnější, že se věci staly tak a ne jinak. Tomu my říkáme rekonstrukce činu, víme? Hypotéza,

kteřá všechna zjištěná fakta zařadí do nejsouvislejšího a nejpřehlednějšího dějového pásma, ta pro nás bezpodmínečně platí, rozumíte?“ pravil dr. Mejzlík, pohlížeje přísně na archiváře. „To je naše metodické pravidlo.“

„Ano,“ pravil archivář poslušně.

„Tedy fakta, na která musíme mít zřetel, jsou v pravděpodobném pořádku:

1. Petr Berkovec pojal za choť Kateřinu;
2. byl zavražděn;
3. Kateřina mizí bez náhrobku;
4. Jindřich bere zaslve v nějakém boji;
5. král vytýká Ješkovi Skalickému jeho prchlivost;

6. ale nepohání ho na soud: tedy Ješek Skalický byl nějakým způsobem v právu. Jsou to všechna daná fakta? Zajisté. Tedy dál: Ze srovnání těchto faktů plyne, že Petra nezavraždil Jindřich ani Ješek; kdo ho tedy mohl zavraždit? Patrně Kateřina. Ten dohad se nám potvrzuje i tím, že nemáme po Kateřině žádný náhrobek; byla nejspíš někde zahrabána jako pes. A proč vůbec nebyla pohnána na řádný soud? Patrně proto, že ji nějaký prchlivý mstitel bezmála na místě zabil. Byl to Jindřich? Patrně ne; kdyby Jindřich trestal Kateřinu smrtí, byl by s tím starý Ješek asi souhlasil; a proč by ho potom král káral za jeho prchlivost? Tedy z toho plyne, že Kateřinu utratil její rozzuřený otec. A teď je otázka, kdo zabil v boji Jindřicha. Pane, kdo to udělal?“

„Nevím,“ vydechl archivář zdrceně.

„No přece Ješek,“ vykřikl dr. Mejzlík. „Člověče, vždyť už tu nikoho jiného nemáme! Teprve tím se nám celý příběh zaokrouhluje, chápete to? Tedy podívejte se: Kateřina, žena Petra Berkovce, za – hm, jak se říká, zahořela hříšnou láskou k jeho mladšímu bratrovi Jindřichovi.“

„Máte na to doklady?“ ptal se pan Divíšek s ohromným zájmem.

„To plyne z logiky děje,“ řekl s určitostí dr. Mejzlík. „Poslouchejte, buď jde o peníze, nebo o ženskou; to my známe. Jak dalece Jindřich tu vašeň opětoval, to nevím; ale tady musíme hledat motiv, proč by Katu-

še zavraždila svého muže; a já vám říkám do očí," prohlásil dr. Mejzlík mocným hlasem, „že ona to udělala!“

„Já jsem to tušil," vzdychl archivář chmurně.

„A nyní se objeví na scéně její otec, Ješek Skalický, jako rodinný mstitel. Zabije svou dceru, protože ji nechce odevzdat katovi; a pak vyzve na souboj Jindřicha, protože ten nešťastný mladík je jaksi spoluvinen ze zločinu a zatracení jeho jediné dcery. V tom souboji Jindřich padne s mečem v ruce. Ovšem je tu druhá alternativa: Jindřich chrání Kateřinu vlastním tělem před rozzuřeným otcem a v souboji padne. Ale ta první alternativa je lepší. Tady máte ty neblahé skutky. A král Jiří, protože cítí, jak málo je lidský soud povolán soudit čin tak divoce spravedlivý, ponechává docela rozumně toho strašlivého otce, toho prchlivého mstitele spravedlnosti boží. Slušná porota by to taky tak udělala. Do roka pak starý Ješek umírá žalem a samotou; nejspíš srdeční mrtvice.“

„Amen," řekl archivář Divíšek spínaje ruce. „Tak to bylo. Král Jiří, jak ho znám, nemohl jednat jinak. Poslouchejte, ten Ješek, to je skvostná a drsná postava, že? Teď je ten případ dokonale jasný; člověk to zrovna vidí před sebou. A jak to všechno souvisí," divil se pan archivář. „Pane, prokázal jste cennou službu naší historické vědě; to vrhá tak dramatické světlo na tehdejší lidi, a vůbec –“ Pan Divíšek mávl rukou překonán vděčností. „Až vyjdou mé Dějiny vlády krále Jiříka z Poděbrad, dovolím si vám je, pane, poslat; to budete koukat, jak tam ten případ vědecky zpracuju!“

* * *

Po čase opravdu dostal dr. Mejzlík mohutný svazek Dějin vlády krále Jiříka z Poděbrad s vřelým věnováním archiváře Divíška. Pročetl celou knihu od A až do Z, neboť – přiznejme to – byl velmi hrd, že má podíl na vědeckém díle; ale nenašel nikde nic, až teprve na stránce 471 v bibliografických poznámkách četl toto:

Šebek Jaroslav, Regesta XIV. a XV. století, str. 213, dopis pana Ladislava Pcháče z Olešné panu Janu Boršovskému z Čerčan. Zajímavá, vědecky dosud nezpracovaná poznámka o Ješku Skalickém ze Skalice zasluhuje zvláštní pozornosti.

Rekord

„Pane okresní,“ hlásil četník Hejda okresnímu soudci Tučkovi, „tak tu mám jedno těžké ublížení na těle. Himl, to je horko!“

„Jen si, člověče, udělejte pohodlí,“ radil mu pan sudí.

Pan Hejda postavil pušku do kouta, hodil přilbu na zem, odepjal řemen a rozepjal si kabát. „Uf,“ řekl. „Zatracený holomek! Pane soudce, takový případ jsem ještě neměl. Tak se podívejte.“ Po těch slovech zvedl něco těžkého, zavázaného v modrém kapesníku, co prve nechal ležet u dveří, rozvázal uzlíky a vybalil kámen veliký jako lidská hlava. „Jen se na to podívejte,“ opakoval důtklivě.

„Co má na tom být?“ ptal se pan soudce, rýpaje do toho kamene tužkou. „To je buližník, ne?“

„Je, a pořádný kus,“ potvrzoval pan Hejda. „Tak hlásím, pane soudce: Lysický Václav, cihlářský dělník, devatenáct let, bytem v cihelně, máte to?, praštil nebo uhodil přiloženým kamenem, váha pět kilogramů devět set čtyřicet devět gramů, Pudila Františka, statkáře, Dolní Újezd číslo 14, máte to?, do levého ramene, čímž týž utrpěl zlomení kloubu, frakturu ramenní a klíční kosti, krvácející ránu v ramenním svalu, přetržení šlachy a svalového pouzdra, máte to?“

„Mám,“ řekl pan soudce. „A co má na tom být tak zvláštního?“

„To budete mrkat, pane soudce,“ prohlásil pan Hejda důrazně. „Já vám to povím po pořádku. Teda jsou tomu tři dny, co si pro mne poslal ten Pudil. Vy ho znáte, pane okresní.“

„Znám,“ pravil soudce. „Měli jsme ho tu jednou skrz lichvu a jednou – hm –“

„To bylo za příčinou ferbla. Teda ten Pudil to je. Víte, on má třešňový sad až k řece; ona se tam Sázava kroutí, a proto je tam širší než jinde. Teda ten Pudil si pro mne ráno poslal, že se mu něco stalo. Já ho najdu v posteli, jak heká a nadává. Tak prý šel včera večer na sad podívat se na vajsle, a tam vám nachytl na stromě nějakého kluka, jak si

cpal do kapes třešně. Víte, on je ten Pudil trochu rabiát; tak on si odepjal řemen, stáhl kluka za nohu ze stromu a řeže do něho řemenem. A vtom na něj někdo z druhého břehu volá: Pudile, nechte toho kluka! On ten Pudil trochu špatně vidí, já myslím, že to je od toho pití; zmerčil jenom, že na druhém břehu někdo stojí a kouká na něj. Proto jen pro jistotu řekl: Co ti je po tom, lumpe, a řezal do kluka tím víc. Pudile, zařval ten člověk na druhém břehu, pusťte toho kluka, jo? Pudil si myslel, co ty mně můžeš udělat, a proto jen křikl: Vlez mně někam, ty troubo! Jen to řek, a už ležel na zemi se strašnou bolestí v levém rameni; a ten člověk na druhém břehu povídal: Já ti dám, ty mamlase statecká! Poslouchejte, oni toho Pudila museli odnést, ani vstát nemohl; a vedle něho ležel tenhle kámen. Ještě v noci jeli pro doktora; doktor chtěl Pudila odvézt do špitálu, protože má všechny kosti na maděru; prý mu ta levačka zůstane chromá. Jenže ten Pudil teď o žních do špitálu nechce. Teda ráno si pro mne poslal, že toho prašivku mizerného, toho vola, co mu to udělal, musím aretýrovat. No dobrá.

Poslouchejte, když mně ukázali ten kámen, zůstal jsem koukat; on je to buližník s nějakým kyzem, takže je těžší, než vypadá. Potězkejte; já jsem jej na omak odhadl na šest kilo – schází jenom jednapadesát gramů. Panečku, s takovým kamenem se musí umět házet. Pak jsem se šel podívat na ten sad a na řeku. Co byla zvalená tráva, tam se svalil ten Pudil; z toho místa byly ještě dva metry k vodě; a řeka, pane, řeka tam je na první pohled dobrých čtrnáct metrů široká, protože se tam kroutí. Pane soudce, já jsem začal křičet a skákat a povídám, přineste mně honem osmnáct metrů špagátu! Potom jsem zarazil kolík na to místo, kde se svalil ten Pudil, přivázal jsem k němu ten provázek, svléknu se a plavu s druhým koncem provázku v hubě na druhý břeh. A co byste řek, pane okresní: ten špagát stačil akorát k druhému břehu; a to ještě pak přijde kus hráze a teprve nahoře je cestička. Já jsem to třikrát přeměřil: od toho kolíku na tu cestičku, to je navlas devatenáct metrů a dvacet sedm centimetrů.“

„Člověče Hejdo,“ řekl soudce, „tohle snad není možné; devatenáct metrů, to je nějaká dálka; poslouchejte, nestál on ten člověk ve vodě, jako uprostřed řeky?“

„To mě taky napadlo,“ pravil pan Hejda. „Pane okresní, od jednoho břehu k druhému je hloubka přes dva metry, protože tam je takový zákрут. A po tom kameni byl ještě dolík v hrázi; víte, ten druhý břeh tak trochu vydláždili, aby to tam nebrala voda. Ten člověk vytrhnul ten kámen z hráze a mohl jej hodit jenom z cestičky, protože ve vodě by nestačil a na hrázi by sklouzl. To teda znamená, že hodil devatenáct celých dvacet sedm setin metru. Víte, co to je?“

„Třeba měl prak,“ mínil soudce nejistě.

Pan Hejda na něho vyčítavě pohleděl. „Pane okresní, vy jste nikdy neházel z praku, že jo. Tak to zkuste vystřelit z praku dvanáctiliberní kámen; to byste musel mít katapult. Pane, já jsem se s tím kamenem dřel dva dny; zkoušel jsem udělat nějakou smyčku a roztočit jej, víte, jako při vrhu kladivem; já vám říkám, to vám vyklouzne z každé smyčky. Pane, to byl čistý vrh koulí. A víte,“ vyhrkl rozčileně, „víte vy, co to je? To je světový rekord. Tak.“

„Ale dejte pokoj,“ užasl pan soudce.

„Světový rekord,“ opakoval četník Hejda slavnostně. „Ona závodní koule je těžší, váží sedm kilo; a letošní rekord v závodní kouli je šestnáct metrů bez nějakého centimetru. Devatenáct let, pane, byl rekord patnáct a půl metru; až letos jeden Amerikán, jakpak on se jmenuje, nějak jako Kuck nebo Hirschfeld, hodil skoro šestnáct. Tak to by při šestikilové kouli mohlo dělat osmnáct nebo devatenáct metrů. A my tady máme o dvacet sedm setinek víc! Pane okresní, ten chlap by dohodil závodní koulí dobrých šestnáct a čtvrt, a bez tréninku! Ježíšikriste, šestnáct a čtvrt metru! Pane soudce, já jsem starý vrhač; na Sibíři, to vždycky kluci volali, Hejdo, hod' to tam – totiž ruční granát, víte? A ve Vladivostoku jsem házel s americkými mariňáky; já jsem dohodil závodní koulí čtrnáct, ale jejich kaplan udělal o čtyři body víc. Hergot, my jsme se něco na Sibíři naházeli! Ale tenhle kámen, pane, jsem hodil jenom patnáct a půl metru; víc jsem ze sebe nedostal. Devatenáct metrů!

hrom do toho, řekl jsem si, toho chlapa musím dostat; ten nám udělá rekord. Představte si, vyfouknout Americe rekord!“

„A co s tím Pudilem?“ namítl soudce.

„Čert vem Pudila,“ křikl pan Hejda. „Pane soudce, já jsem zahájil pát-rání po neznámém pachateli světového rekordu; to je národní zájem, no ne? Tak nejdřív jsem mu zaručil beztrestnost za toho Pudila.“

„Nono,“ protestoval soudce.

„Počkejte; zaručil jsem mu beztrestnost, když opravdu dohodí šesti-kilovým kamenem přes Sázavu. Okolním starostům jsem vyložil, jaký to je slavný výkon a že by se o něm psalo v celém světě; a řekl jsem, že by ten chlap na tom vydělal hromadu tisíc. Ježíšmarjá, pane soudce, od té chvíle všichni mládenci z celého okolí nechali žní a hnali se tam na tu hráz, aby házeli kamením na druhou stranu. Ta hráz už je úplně roze-braná; teď roztloukají kdejaký mezník a bourají kamenné zdi, aby měli čím házet. A kluci, pakáž jedna, házejí kamením po celé vesnici; tam vám už je zabitých slepic – A já stojím na hrázi a dohlížím; to se rozumí, nikdo nedohodí dál než asi doprostřed řeky – pane, to koryto bude myslím tím kamením už napůl zanešené. Tedy včera kvečer u ke mně přivedli mládence, a to prý je ten, co tím kamenem potloukl toho Pudi-la. Však ho, huncúta jednoho, uvidíte, čeká venku. Poslouchej, Lysický, povídám mu, tak tys hodil tímhle kamenem po Pudilovi? Jo, on povídá, on mně Pudil nadával, a já jsem se dožral, a on tu jiný kámen zrovna nebyl – Tak tady máš jiný takový kámen, jářku, a teď dohod’ na Pudilův břeh; ale jestli nedohodíš, ty kujóne, tak ti proženu perka!

Tak on vzal ten kámen – pracky měl jako lopaty, postavil se na hráz a mířil; koukám, techniku neměl žádnou, styl žádný, nepracoval noha-ma ani trupem, a plums, hodil kámen do vody asi čtrnáct metrů; víte, je to dost, ale – Dobrá, tak já mu ukazuju: Ty trulante, to se musíš postavit takhle, pravým ramenem dozadu, a když hodiš, tak současně přitom musíš vyrazit tím ramenem, rozumíš? Jo, on na to, zkrivil se jako svatý Jan Nepomucký, a plums, hodil kámen na deset metrů.

Víte, to mě dožralo. Ty lumpe, křičím, ty žes trefil toho Pudila? Ty lžeš! Pane vachmajstr⁵, povídá on, pámbu ví, že jsem ho trefil; ať se tam Pudil postaví, však já na něj zas dohodím, na toho psa zlého. Pane, já jsem teda běžel za tím Pudilem a prosím, pane Pudile, koukejte se, tady jde o světový rekord; prosím vás, pojd'te zas nadávat na ten váš břeh, on ten cihlář po vás hodí ještě jednou. – A to byste nevěřil, pane soudce: ten Pudil že ne, a že nepůjde ani zanic. Vidíte, tihle lidé nemají žádné vyšší zájmy.

Tak jdu zas na toho Vaška, toho cihláře. Ty podvodníku, křičím na něj, to není pravda, žes Pudila pobil; ten Pudil říká, že to byl jiný. To je lež, povídá Lysický, to jsem udělal já. Tak ukaž, povídám, dohodíš-li tak daleko! Ten Vašek se jen drbe a směje: Pane vachmajstr, povídá, takhle naprázdno, to já neumím; ale do toho Pudila trefím dycky, na toho mám dožer. Vašku, říkám mu po dobrém, dohodíš-li, pustím tě; když nedohodíš, tak půjdeš sedět pro těžké ublížení na těle, žes toho Pudila zchromil; ty holomku, za to dostaneš půl roku. Tak to já si odsedím v zimě, řekl ten Vašek; a já jsem ho teda ve jménu zákona zatknul.

Ted' čeká na chodbě; pane okresní, kdybyste tak z něho dostal, hodil-li opravdu ten kámen, nebo jestli jen renomíruje! Já myslím, že se lekne a odvolá; ale pak mu, lumpovi, nasolit aspoň měsíc pro klamání úřadů nebo pro podvod; přece ve športu se nesmí lhát, na to by měl být pořádný trest, pane. Já vám ho přivedu.“

„Tedy vy jste ten Václav Lysický,“ řekl okresní soudce pohlížeje přísně na blondovlasého delikventa. „Vy se přiznáváte, že jste v úmyslu ublížit mu hodil tenhle kámen na Františka Pudila a že jste mu přivodil těžké zranění. Je to pravda?“

„Prosím, pane soudce,“ začal provinilec, „to bylo tak: on ten Pudil tam mlátil nějakého kluka, a já jsem na něj volal přes tu řeku, aby toho nechal, a on mně začal nadávat –“

„Hodil jste ten kámen, nebo ne?“ spustil soudce.

⁵ Vachmajstr (z něm. Wachtmeister – strážník. Pozn. red.)

„Prosím hodil,“ řekl provinilec zkroušeně; „ale on mně nadával, a tak já jsem popad ten kámen –“

„Hrom do vás,“ rozkřikl se soudce. „Proč lžete, člověče? Nevíte, že na to je veliký trest, když chcete obulíkovat úřady? My víme dobře, že jste ten kámen nehodil!“

„Hodil prosím,“ koktal mladý cihlář, „ale on mně Pudil řekl, abych mu vlezl někam –“

Soudce se podíval tázavě na četníka Hejdu, jenž bezradně pokrčil rameny. „Svlékněte se, člověče,“ obořil se soudce na zdrceného viníka. „No tak honem, – a katě taky! Bude to?“

Nyní stál mladý obr, jak ho pánbůh stvořil, a třásl se; nejspíš se bál, že bude mučen a že to už patří k věci.

„Koukejte, Hejdo, na ten deltoides,“ pravil soudce Tuček. „A ten dvojhlavý sval, – co tomu říkáte?“

„No, ten by ušel,“ mínil pan Hejda znalecky. „Ale břišní svaly nejsou dost vypracované. Pane okresní, na vrh koulí je potřeba břišních svalů, víte, jak se otáčí trup. Kdybych vám ukázal své břišní svaly!“

„Člověče,“ bručel soudce, „vždyť to je břicho, koukejte ty hrboly; hergot, to je hrudník,“ řekl píchaje prstem do zlatého chmýří Vaškových prsou. „Ale nohy jsou slabé; tihle venkovani mají vůbec špatné nohy.“

„Protože je neohýbají,“ pravil pan Hejda kriticky. „Tohle přec nejsou žádné nohy; pane, vrhač musí mít nějaké nohy!“

„Obrat'te se,“ vyjel pan soudce na mladého cihláře. „A co ta záda?“

„Tady od ramen to je dobré,“ mínil pan Hejda, „ale dole, to není nic, ten chlap nemá v trupu žádný švunk. Já myslím, pane okresní, že to nehodil.“

„Tak se oblecte,“ utrl se soudce na cihláře. „Poslouchejte, člověče, poslední slovo: hodil jste ten kámen, nebo ne?“

„Hodil,“ mumlal Václav Lysický s beraní tvrdohlavostí.

„Vy osle,“ vyhrkl soudce, „hodil-li jste ten kámen, tak to je těžké ublížení na těle a s tím půjdete ke krajskému soudu a dostanete několik měsíců, rozumíte? Nechte už toho napařování a přiznejte se, že jste si

to s tím kamenem vymyslel; já vám dám jenom tři dny pro klamání úřadů a můžete jít. Tak co, uhodil jste tím kamenem toho Pudila, nebo ne?“

„Uhodil,“ pravil Václav Lysický zarytě. „On mně přes tu řeku nadával –“

„Odved'te ho,“ zařval okresní soudce. „Zatracený švindlěř!“

Za chvílku vstrčil ještě jednou hlavu do dveří četník Hejda. „Pane okresní,“ řekl mstivě, „takhle mu dát ještě poškození cizího majetku; víte, on vytáhl kámen z té hráze, a teď je ta hráz celá rozebraná.“

Případ Selvinův

„Hm, můj největší úspěch, totiž úspěch, který mně udělal největší radost –,“ vzpomínal starý mistr Leonard Unden, veliký básník, laureát Nobelovy ceny a tak dále. „Mladí přátelé, v mém věku už člověk nedá na ty vavříny, ovace, milenky a jiné takové nesmysly, jmenovitě když už jsou dávno tytam. Pokud je člověk mlád, těší se ze všeho, a byl by osel, kdyby to nedělal; jenže dokud je mlád, nemá na to, aby se z něčeho těšil. Vlastně by měl život postupovat obráceně; nejdřív by měl být člověk stár a dělat plnou a záslužnou práci, protože se k jinému nehodí; teprve nakonec by měl dospět mladosti, aby užíval plodů svého dlouhého života. Tak vidíte starce, už se zapovídal. O čem jsem to chtěl mluvit? Aha, co byl můj největší úspěch. Poslouchejte, to nebylo žádné z mých dramát a žádná z mých knížek – ačkoliv byl čas, kdy se mé knížky opravdu četly; můj největší úspěch byl případ Selvinův.

Nu ovšem, vy už ani dobře nevíte, oč šlo; vždyť už je tomu dvacet šest, nebo ne, dvacet devět let. Tedy je tomu dvacet devět let, co jednoho božího dne ke mně přišla taková bělovlasá, droboučká paní v černých šatech; a dříve než jsem se jí mohl se svou tehdy velmi oceňovanou přívětivostí zeptat, co vlastně chce, bums, klečela přede mnou na zemi a dala se do pláče; já nevím, já vám nemohu vidět ženskou plakat.

Pane, řekla ta maminka, když jsem ji trochu upokojil, vy jste básník; pro vaši lásku k člověku vás zapřísahám, zachraňte mého syna! Jistě jste četl v novinách o případu Franka Selvina –

Myslím, že jsem tehdy vypadal asi jako vousaté nemluvně; četl jsem sice noviny, ale žádného případu Franka Selvina jsem si nevšiml. Tedy pokud jsem jí v tom štkání a kvílení rozuměl, byla věc ta: Její jediný syn, dvaadvacetiletý Frank Selvin, byl právě odsouzen doživotně do těžkého žaláře, protože prý v loupežném úmyslu zavraždil svou tetu Sofii; v očích poroty bylo přítěžující okolností, že se k svému činu nepřiznal.

Vždyť on je nevinný, pane, úpěla paní Selvinová, já vám přísahám, že je nevinný! Toho nešťastného večera mi řekl: Maminko, mě bolí hlava, já se půjdu projít za město. Pane, proto nemůže dokázat své alibi! Kdopak si v noci všimne mladého hochy, i kdyby ho náhodou potkal? Můj Frantík byl trochu lehkomyšlný chlapec; ale vy jste byl také mlád; považte, pane, že mu je teprve dvaadvacet let! Copak je možné takhle zničit celý život mladého člověka? A tak dále. Poslyšte, kdybyste viděli tu zlomnou bělovlasou maminku, tak byste poznali, co jsem tehdy poznal já: že jedno z nejstrašnějších utrpení je bezmocná soustrast. Nu, co vám budu povídat: nakonec jsem jí přísahal, že vynaložím všechno a nepřestanu, dokud v té věci nezjednám jasno; a že věřím v nevinu jejího syna. Za to slovo mně chtěla líbat ruce. Když mně chudák stará žehnala, byl bych málem sám před ní klekl. To víte, jak hloupý obličej dělá člověk, když mu někdo tak děkuje jako Pánubohu.

Dobrá, tedy od té chvíle jsem udělal případ Franka Selvina svou věcí. Nejdřív jsem ovšem prostudoval akta procesu. Poslouchejte, tak šlampácký proces jsem jakživ neviděl; to byl prostě justiční skandál. Případ byl vlastně docela jednoduchý: Jedné noci slyšela služka dotyčné tety Sofie, nějaká Anna Solarová, duševně méněcenná, padesátiletá, že někdo chodí u slečinky, totiž u tety Sofie, po pokoji. Šla se tedy podívat, proč slečinka nespí, a když vešla do ložnice, viděla okno dokořán a jak nějaká mužská postava skáče z okna do zahrady. Tu ta ženská ztropila děsný křik; a když přišli sousedé se světlem, našli na zemi slečnu Sofii uškrčenou jejím vlastním ručníkem; prádelník, kde schovala své peníze, byl otevřen a prádlo zčásti vyházeno; peníze tam zůstaly – patrně v tu chvíli služka vraha vyrušila. To byla tedy *materia facti*⁶.

Druhého dne byl zatčen Frank Selvin. Ta služka totiž vypověděla, že poznala mladého pána, když skákal z okna. Bylo zjištěno, že v tu hodinu nebyl doma: vrátil se domů asi za půl hodiny potom a šel rovnou do postele. Dále vyšlo najevo, že ten hloupý kluk měl nějaké dluhy. Dále se

⁶ *Materia facti* (lat.) – skutečnost. *Pozn. red.*

našla klepna, která důležitě vypověděla, že se jí nějaký den před vraždou teta Sofi s něčím svěřila: prý byl u ní synovec Frank s prosíkem, aby mu půjčila pár stovek; když odmítla – byla totiž strašně lakomá –, řekl prý Frank: Teto, dejte si pozor, něco se stane, to bude svět koukat. – Tedy to bylo všechno, pokud se týkalo Franka.

A teď si vezměte proces: trval všeho všudy půl dne. Frank Selvin prostě tvrdil, že je nevinný, že byl na procházce, pak šel rovnou domů a spal. Žádný ze svědků nebyl podroben křížovému výslechu. Advokát Frankův – to se rozumí ex offio, protože paní Selvinová na lepšího advokáta peníze neměla – byl takový starý dobrák a idiot, který se omezil na to, že upozorňoval na mládí svého nerozvážného klienta a se slzami v očích prosil velkodušné porotce o shovívavost. Ani státní žalobce si nedal mnoho práce; hřímal na porotce, že právě před procesem Franka Selvina vynesli dva osvobozující rozsudky; kam prý by se lidská společnost řítla, kdyby každý zločin došel ochrany v laxní blahovůli a mírnosti soudců z lidu? – Zdá se tedy, že porotci tento argument uznali a chtěli dát najevo, že se nesmí hřešit na jejich blahovůli a mírnost; prostě rozhodli jedenácti hlasy, že Frank Selvin je vinný zločinem vraždy. Tak, to byl ten celý případ.

Poslyšte, když jsem tyhle věci zjišťoval, já byl přímo zoufalý; ve mně se všechno vařilo, ačkoliv nejsem právník, nebo snad právě proto, že nejsem právník. Jen si to představte: korunní svědkyně je duševně méněcenná; nadto je jí skoro padesát let, tedy je patrně v klimakteriu, což ovšem případně snižuje její věrohodnost. Tu postavu v okně viděla v noci; jak jsem později zjistil, byla teplá, ale velmi tmavá noc; ta ženská nemohla tedy toho člověka poznat ani s přibližnou určitostí. Potmě nerozeznáte přesně ani velikost člověka; to jsem sám na sobě důkladně přezkoušel. A ještě ke všemu ta ženská mladého pána, totiž Franka Selvina, přímo hystericky nenáviděla, protože prý se jí posmíval; říkal jí totiž běloloktá Hébé, což dotyčná Anna Solarová z jakési příčiny považovala za smrtelnou urážku.

Druhá věc: Teta Sofie nenáviděla svou sestru, paní Selvinovou, a vlastně spolu nemluvily; ta stará panna nemohla přijít Frankově ma-

mince ani na jméno. Říkala-li teta Sofie, že jí Frank nějak vyhrožoval, mohlo to docela dobře patřit mezi ty staropanenské jedovatosti, které si vymýšlela, aby ponižila svou sestru. Pokud se týče Franka, byl to průměrně nadaný hoch; byl písařem v nějaké kanceláři, měl dívku, které psal sentimentální dopisy a špatné verše, a upadl do dluhů, jak se říká, bez vlastní viny; totiž protože se ze sentimentality ožíral. Jeho maminka byla dokonalá a ubohá osoba, šířaná rakovinou, chudobou a lítostí. Tedy tak vypadaly věci při bližším pohledu.

Kdepak, vy neznáte má tehdejší junácká léta; když jsem byl v ráži, já jsem se necítil. Tehdy jsem napsal do novin sérii článků pod názvem Případ Franka Selvina; bod za bodem jsem ukazoval nevěrohodnost svědků, hlavně korunní svědkyně; analyzoval jsem rozpory ve svědectvích a zaujatost některých výpovědí; dokázal jsem absurdnost toho, že by korunní svědkyně mohla poznat pachatele; demonstroval jsem naprostou neschopnost předsedy soudu a hrubou demagogii plaidoyeru⁷ státního zástupce. Ale to mně nestačilo; když už jsem byl v tom, začal jsem útočit na celou justici, na trestní řád, na instituci porot, na celý netečný a sobecký společenský řád. Neptejte se, jaký z toho byl poprask; tehdy už jsem měl nějaké jméno, mladý svět stál za mnou; jednoho večera byly dokonce demonstrace před budovou soudu. Tehdy ke mně přiběhl ten advokát mladého Selvina a lomil rukama, co prý jsem to provedl; že on přece podal zmáteční stížnost a odvolání a že by Selvinův trest byl jistě snížen na nějakých pár let vězení; ale teď že vyšší instance nemůže ustoupit teroru ulice, a proto zamítne všechny jeho rekurzy⁸. Řekl jsem tomu ctihodnému právníkovi, že už mně nejde jen o Selvinův případ; že mně jde o pravdu a spravedlnost.

Ten advokát měl pravdu; rekurzy byly zamítnuty, ale předseda soudu byl dán na penzi. Lidé zlatí, tehdy teprve jsem se do věci zažral; vidíte, i dnes bych řekl, že to byl svatý boj o spravedlnost. Hled'te, mnoho věcí se od té doby zlepšilo; přiznejte mně, starci, že mám na tom svůj

⁷ Plaidoyer (franc.) – závěrečná řeč. *Pozn. red.*

⁸ Rekurzy (lat.) – odvolání. *Pozn. red.*

trošek zásluhy. Selvinův případ přešel do světového tisku; řečnil jsem dělníkům v hospodách a delegátům celého světa na mezinárodních kongresech. ‚Napravte Selvinův případ‘, to byl svého času stejně mezinárodní výkřik jako třeba ‚Odzbrojte‘ nebo ‚Votes for Women‘. Pokud šlo o mne, byl to boj jedince proti státu; ale za mnou bylo mládí. Když zemřela Selvinova maminka, sedmnáct tisíc lidí šlo za rakví té vyschlé a maličké paní, a já jsem mluvil nad otevřeným hrobem, jako jsem nemluvil nikdy v životě; bůhví, přátelé, strašná a podivná věc je inspirace.

Sedm let jsem vedl ten boj; a ten boj udělal mne. To nebyly mé knihy, ale Selvinův případ, co mně získalo to jisté světové jméno. – Já vím, říkají mně Hlas Svědomí, Rytíř Pravdy nebo jak ještě; něco z toho bude i na mém náhrobním kameni. Jistě tak nějakých čtrnáct let po mé smrti se bude ve školních čítankách psát, jak básník Leonard Unden bojoval za pravdu; pak se i na to zapomene.

Sedmého roku zemřela korunní svědkyně Anna Solarová; před smrtí se vyzpovídala a s pláčem se přiznala, že ji tíží svědomí; že tehdy u soudu křivě přísahala; že nemůže říci po pravdě, že by ten vrah v okně byl Frank Selvin. Ten dobrák páter s tím přijel ke mně; tehdy už jsem měl lepší rozum o běhu světa, a proto jsem nešel s věcí do novin, nýbrž poslal jsem milého faráře k soudu. Do týdne byla nařízena restituce procesu Franka Selvina. Do měsíce stál Frank Selvin znovu před porotou; nejlepší advokát zadarmo rozdrtil žalobu v prach; nato povstal státní zástupce a doporučil porotcům, aby Franka Selvina osvobodili. A porotci rozhodli dvanácti hlasy, že je Frank Selvin nevinen.

Ano, to tedy byl největší triumf mého života. Žádný úspěch mně nedal tak čisté uspokojení – a zároveň takový jakýsi pocit prázdnoty; abych řekl pravdu, trochu mně začal Selvinův případ chybět – zůstala mně po něm jaksi mezera. To bylo den po procesu. Najednou přijde holka a povídá, že chce se mnou mluvit nějaký člověk.

Já jsem Frank Selvin, řekl ten člověk a zůstal stát ve dveřích; a mně bylo – já nevím, jak bych vám to řekl; pocítil jsem jakési zklamání, že ten můj Selvin vypadá jako... řekněme jako losový agent: trochu obt-

loustlý a bledý, se začínající pleší, mírně opoceny a nesmírně všední; krom toho páchnul pivem.

Slovutný mistře, koktal Frank Selvin (představte si, řekl mi ‚slovutný mistře!‘, já bych ho kopnul!), já vám jdu poděkovat... jako svému největšímu dobrodinci. – Zdálo se, že se tomu učil z paměti. – Vám vděčím za svůj celý život. Všechna slova díky jsou slabá –

Ale prosím vás, řekl jsem mu honem, to byla má povinnost; když jsem si jednou byl jist, že vás odsoudili nevinně –

Frank Selvin potřásl hlavou. Mistře, řekl truchlivě, já bych nechtěl svému dobrodinci lhát; já jsem totiž tu babu zabil.

Tak u všech všudy, vyletěl jsem, proč jste to neřekl před soudem?

Frank Selvin se mi podíval vyčítavě do očí.

Mistře, řekl, na to přece mám právo; obžalovaný má právo zapírat, no ne?

Přiznám se vám, že jsem byl zdrcen. Co tedy ode mne chcete? vyjel jsem si na něj.

Já vám jdu, mistře, jen poděkovat za vaši šlechtnost, mluvil pan Selvin smutným hlasem, který patrně považoval za dojatý. I mé matičky jste se ujal. Bůh vám žehnej, ušlechtilý pěvče!

Jděte, zařval jsem bez sebe; chlap letěl ze schodů jako střelený. Za tři neděle mě zastavil na ulici; byl trochu opilý. Nemohl jsem se ho zbavit; dlouho jsem nechápal, co chce, až mně to vyložil, drže si mě za knoflík. Prý jsem mu to pokazil; kdybych prý nebyl tak o jeho případu psal, byl by odvolací soud přál sluchu zmateční stížnosti jeho advokáta, a on, pan Selvin, by nemusel sedm let nevinně sedět; abych tedy prý vzal aspoň zřetel na jeho stísněné postavení, které jsem zavinil tím, že jsem se vložil do jeho procesu – Zkrátka musel jsem mu strčit nějakou stovku. Bůh vám žehnej, dobrodinče, řekl nakonec pan Selvin se zarosenýma očima.

Podruhé přišel výhrůžněji. Já prý jsem si na jeho případu pomohl; prý jsem si získal slávu jen tím, že jsem ho hájil, a jak on k tomu přijde, aby z toho nic neměl? Nemohl jsem ho nijak přesvědčit, že mu nejsem dlužen cosi jako provizi; prostě platil jsem znovu.

Od té doby se u mne objevoval spíše v kratších přestávkách; sedl si na sofa a vzdychal, že trpí výčitkami svědomí za to, že tu babu odkrouhnul. Já se jdu udat, mistře, říkal zasmušile, ale pro vás to bude světová ostuda. Tak já nevím, jak bych došel klidu. – Poslouchejte, tyhle výčitky svědomí musejí být strašlivá věc, mám-li soudit podle toho, co jsem se tomu chlapovi naplatil, aby je mohl dále snášet. Nakonec jsem mu koupil lístek do Ameriky; došel-li tam klidu, to nevím.

Tak to byl ten největší úspěch mého života; mladí přátelé, až budete psát nekrolog na Leonarda Undena, napište, že Selvinovým případem se vryl zlatým písmem a tak dále; buď mu věčný dík.“

Šlápěje²

Pan Rybka se té noci ubíral domů ve zvláště dobré míře, předně proto, že vyhrál svou partii šachu (to byl pěkný mat koněm, liboval si cestou), a za druhé proto, že napadal čerstvý sníh a měkce mu chrupal pod nohama v tom pěkném a čistém tichu. Bože, to je krása, mýnil pan Rybka; město pod sněhem, to je najednou docela malé město, takové starosvětské městečko – člověk by skoro věřil v ponocné a v dostavníky; to je zvláštní, jak sníh vypadá starodávně a venkovsky.

Křup, křup, pan Rybka si hledal nepošlapanou cestičku, jen pro tu radost, že to tak křupe; a protože bydlel v tiché zahradní uličce, ubývalo těch šlápějí, čím dál šel. Heleme, tady u těch vrátek ubyly mužské boty a ženské střevíčky; nejspíš manželé – jsou-li pak mladí? řekl si pan Rybka měkce, jako by jim chtěl požehnat. Tadyhle přeběhla kočka a nechala ve sněhu své tlapky, podobné kvítkům; dobrou noc, číčo, budou tě studit nožičky. A teď už je tu pouze jeden řádek šlápějí, mužských a hlubokých, rovný a jasný řetízek kroků, jež rozvíjel osamělý chodec. Kterýpak soused tudy šel? řekl si pan Rybka s přátelským zájmem; tady chodí tak málo lidí, ani jedna kolej není ve sněhu, jsme tu na okraji života; až dojdu domů, ulička si přitáhne bílou duchnu až k nosu a bude se jí zdát, že je jenom hračka pro děti. Škoda, že ráno nám to tu pošlape babka s novinami; ta nadělá šlápoty křížem krážem, jako zajíc –

Pan Rybka se najednou zastavil: právě když chtěl přejít přes běloučkou ulici k svým vrátkům, viděl, že i ty šlápěje, které tu byly před ním, odbočují z chodníku a míří přes ulici k jeho vrátkům. Kdo by to ke mně šel? řekl si zaraženě a sledoval očima ty jasné šlápěje. Bylo jich pět; a přesně uprostřed ulice se končily ostrým otiskem levé nohy; dál už nebylo nic, jen neporušený a nedotčený sníh.

² Viz povídka Šlápěj v Božích mukách.

To jsem blázen, řekl si pan Rybka – snad se ten člověk vrátil na chodník! – Ale pokud dohlédl, byl chodník hladce a kypře zasněžen bez jediného lidského kročeje. Inu safra, divil se pan Rybka, nejspíš ty další šlápěje budou na druhém chodníku! I obešel obloukem ten nedokončený řádek kroků; ale na druhém chodníku nebylo jediné šlápoty; a celá ulice dál svítila nedotčeným a hebkým sněhem, až se dech tajil nad tou čistotou; nikdo tudy nešel od té doby, co napadl sních. To je divné, bručel pan Rybka, nejspíš se ten člověk vrátil pozpátku na chodník, šlapaje do vlastních šlápějí; ale to by pak musel jít pozpátku ve svých šlápějích až na roh ulice, protože přede mnou tamtudy šly jen jedny šlápoty, a sice směrem sem – Ale proč by to ten chlap dělal? užasl pan Rybka. A jak by mohl jda pozpátku trefit přesně do svých šlápějí?

Kroutě hlavou, odemkl vrátka a vešel do svého domu; ačkoliv věděl, že je to nesmysl, díval se, nejsou-li uvnitř domu nějaké sněhové nášlapky; to se rozumí, kde by se tam vzaly! Snad se mi to jen zdálo, bručel znepokojeně pan Rybka a vyklonil se z okna; na ulici ve světle lucerny viděl jasně pět ostrých a hlubokých šlápějí, končících uprostřed ulice; a dál nic. Hrom do toho, mínil pan Rybka, mna si oči; jednou jsem četl nějakou povídačku o jedné šlápotě ve sněhu; ale tady jich je celý řádek, a najednou nic – kam se ten chlap poděl?

Vrtě hlavou začal se svlékat; ale najednou toho nechal, šel k telefonu a zavolal stísněným hlasem policejní komisařství: „Haló, pan komisař Bartošek? Prosím vás, tady je taková divná věc, moc divná – Kdybyste sem někoho poslal, nebo raději přišel sám – To je dobře, já na vás počkám na rohu. Já nevím, oč jde – Ne, já myslím, že není žádné nebezpečí; jde jen o to, aby ty stopy nikdo nepošlapal – To nevím, čím stopy! Tak dobře, já na vás počkám.“

Pan Rybka se oblékl a vyšel zase ven; opatrně obešel ty šlápěje a dával pozor i na chodníku, aby je nepošlapal. Chvěje se chladem a rozčilením, čekal na rohu ulice na komisaře Bartoška. Bylo ticho a země obývaná lidmi pokojně svítila do vesmíru.

„Tady je tak pěkně ticho,“ bručel komisař Bartošek melancholicky. „A mně přivedli jednu rvačku a jednoho ožralu. Fuj! – Tak copak tu máte?“

„Sledujte tyhle šlépěje, pane komisaři,“ pravil pan Rybka rozechvěným hlasem. „Je to pár kroků odtud.“

Pan komisař si svítil elektrickou lampičkou. „To byl čahoun, skoro metr osmdesát,“ mínil, „podle šlápoty a délky kroku. Boty měl slušné, myslím, že ručně šité. Ožralý nebyl a šel dost rázně. Já nevím, co se vám na těch šlépějích nelíbí.“

„Tohle,“ řekl krátce pan Rybka a ukazoval na nedokončený řádek kroků uprostřed ulice.

„Aha,“ děl komisař Bartošek a bez dlouhých okolků zamířil k té poslední šlépěji, sedl si na bobek a posvítíl si lampičkou. „To nic není,“ řekl uspokojeně, „to je docela normální, pevná šlápotá. Váha spočívala spíš na patě; kdyby ten člověk udělal další krok nebo skok, přenesla by se váha na špičku nohy, rozumíte? A to by bylo vidět.“

„To tedy znamená –,“ ptal se pan Rybka napjatě.

„Inu,“ řekl komisař klidně, „to znamená, že už dál nešel.“

„A kam se tedy poděl?“ vyhrkl Rybka zimničně.

Komisař pokrčil rameny. „To nevím. Máte snad na něho nějaké podezření?“

„Jaké podezření?“ užasl pan Rybka. „Já bych chtěl jenom vědět, kam se poděl. Podívejte se, tady udělal poslední krok a kam, pro Krista, udělal další krok? Vždyť tady není žádná další šlépěj!“

„To vidím,“ řekl komisař suše. „A co vám je po tom, kam šel? Je to někdo z vašeho domu? Pohřešujete někoho? Tak hergot, co vám na tom záleží, kam se poděl?“

„Ale to se přece musí vysvětlit,“ zabreptal pan Rybka. „Nemyslíte, že třeba šel pozpátku ve svých vlastních šlépějích?“

„Nesmysl,“ zabručel komisař. „Když jde člověk pozpátku, dělá kratší kroky a jde víc rozkročmo, aby měl jistější rovnováhu; krom toho nezvedá nohy, takže by musel vrýt patami do sněhu celé rýhy. Do těch stop je šlápnuto jen jednou, pane. Vidíte přece, jak jsou ostré.“

„Když teda se nevrátil,“ naléhal tvrdošijně pan Rybka, „kam se ztratil?“

„To je jeho věc,“ bručel pan komisař. „Koukejte se, když nic neprovedl, tak my nemáme právo se plést do jeho věcí. To bychom museli mít na něho nějaké udání; pak ovšem zavedeme předběžné vyšetřování...“

„Ale copak může člověk uprostřed ulice prostě zmizet?“ hrozil se pan Rybka.

„To musíte počkat, pane,“ radil mu pokojně komisař. „Zmizel-li někdo, bude nám to za několik dní hlásit jeho rodina nebo kdo; no, a potom budeme po něm pátrat. Dokud ho nikdo nepohřešuje, tak s tím nemáme co dělat. To nejde.“

V panu Rybkovi se počal zvedat temný hněv. „Promiňte,“ prohlásil ostře, „ale já bych řekl, že policie by se měla tak trochu zajímat o to, když klidný chodec z ničeho nic zmizí uprostřed ulice!“

„Ono se mu nic nestalo,“ chlácholil ho pan Bartošek. „Vždyť tu není ani stopy po nějakém zápasu – Kdyby ho někdo přepadl nebo unesl, tak by tady muselo být naděláno šlápot – Mně je líto, pane, ale já tu nemám proč zakročít.“

„Ale, pane komisaři,“ spráskl ruce pan Rybka, „tedy mně aspoň vysvětlete... To přece je taková záhada...“

„Je,“ souhlasil pan Bartošek zamyšleně. „Nemáte ponětí, pane, co je na světě záhad. Každý barák, každá rodina je záhada. Když jsem šel sem, tak támhle v tom domku zavzlykal mladý ženský hlas. Pane, záhady, to není naše věc. My jsme placeni za pořádek. Copak si myslíte, že my pátráme po nějakém zloději ze zvědavosti? Pane, my po něm pátráme, abychom ho zavřeli. Pořádek musí být.“

„Tak vidíte,“ vyhrkl Pan Rybka. „A to přece uznáte, že není v pořádku, aby se někdo prostřed ulice... dejme tomu vznesl kolmo do vzduchu, ne?“

„To záleží na výkladu,“ mínil komisař. „On je policejní předpis, že je-li nebezpečí pádu z větší výše, má být ten člověk přivázán. Na to je v první řadě napomenutí a potom pokuta. – Jestli se ten pán vznesl jen

tak samovolně do vzduchu, tak by ho ovšem měl strážník napomenout, aby si připnul ochranný pás; ale on tu asi strážník nebyl," řekl omluvně. „To by tu byly po něm šlápoty. Ostatně třeba se ten pán vzdálil jiným způsobem, ne?“

„Ale jakým?“ děl honem pan Rybka.

Komisař Bartošek potřásl hlavou: „Těžko říci. Třeba nějaké nanebevzetí, nebo Jakubův žebřík," řekl neurčitě. „Nanebevzetí by se snad mohlo považovat za únos, kdyby se stalo násilím; ale já myslím, že se to obyčejně stává se souhlasem dotyčného. Ono je možné, že ten člověk umí létat. Nezdálo se vám někdy, že létáte? To se člověk jen tak drobet odrazí nohou, a už se vznáší... Někteří letí jako balon, ale já, když ve snu lítám, se musím chvílemi odrážet nohou od země; já si myslím, že to dělají ty těžké šaty a šavle. Třeba ten člověk usnul a ve snu začal létat. Ale to není zakázáno, pane. Ovšem na frekventované ulici by ho musel strážník napomenout. Nebo počkejte, třeba to byla levitace, oni spiritisté věří na levitaci, ale spiritismus taky není zakázán. Mně říkal nějaký pan Baudyš, že to sám viděl, jak médium viselo ve vzduchu. Kdopak ví, co na tom je.“

„Ale pane," řekl pan Rybka káravě, „snad tomu nevěříte! To by přece bylo takové porušení přírodních zákonů –“

Pan Bartošek pokrčil těžkomyslně rameny. „Pane, to já znám, lidé překračují všechny možné zákony a nařízení; kdybyste byl policajt, tak byste o tom věděl víc..." Komisař mávnul rukou. „Já bych se nedivil, kdyby porušili i přírodní zákony. Lidi jsou velká pakáž, pane. Nu, dobrou noc; ono to zebe.“

„Nevypil byste tadyhle u mne sklenici čaje... nebo slivovice?" navrhl pan Rybka.

„Proč ne," bručel komisař melancholicky. „To víte, v téhle uniformě nemůže člověk ani do hospody. Proto policajti tak málo pijí.“

„Záhada," pokračoval sedě v lenošce a dívaje se zamyšleně, jak mu taje na špičce boty sníh. „Devětadevadesát lidí by šlo podle těch šlépějí a ničeho by si nevšimli. A vy sám si nevšimnete devětadevadesáti věcí, které jsou zatraceně záhadné. My víme starou belu, co všechno je. Je-

nom některé věci nejsou záhadné. Pořádek není záhadný. Spravedlnost není záhadná. Policie taky není záhadná. Ale každý člověk, který jde po ulici, už je záhadný, protože na něho nemůžeme, pane. Jakmile něco ukradne, tak přestane být záhadný, protože ho zavřeme, a je to; aspoň víme, co dělá, a můžeme se na něho kdykoliv podívat takovým okýnkem ve dveřích, víte? Prosím vás, tihle novináři třeba píší ‚Záhadný nález mrtvoly!‘ Co je na takové mrtvole záhadného? Když ji dostaneme my, tak ji změříme a ofotografujeme a rozřežeme; my známe každou niť, co na ní je, víme, co posledně jedla, nač zemřela a kdesi cosi; mimoto víme, že ji někdo zabil nejspíš pro peníze. To je všechno tak jasné a vyložené... Můžete mně dát hodně tmavý čaj, pane. Všechny zločiny jsou jasné, pane; na nich aspoň vidíte pohnutky a všechno, co k tomu patří. Ale záhadné je, co si myslí vaše kočka, o čem se zdá vaší služce a proč se vaše žena dívá tak zamyšleně z okna. Pane, všechno je záhadné krom trestních případů; takový kriminální případ, to je přesně určený kousek skutečnosti, takový výsek, na který jsme si posvětili. Koukněte se, kdybych se tady rozhlíd, tak bych o vás ledacos poznal; ale já se dívám na špičku své boty, protože mně po vás úředně nic není; my totiž na vás nemáme žádné udání,“ dodával srkaje horký čaj.

„To je taková divná představa,“ začal zase po chvíli, „že policie a hlavně tihle tajní se zajímají o záhady. My se vám vykašleme na záhady; nás zajímají nepatřičnosti. Pane, nás nezajímá zločin, protože je záhadný, ale protože je zakázaný. My nehoníme nějakého toho lumpa z intelektuálního zájmu; my ho honíme, abychom ho zatkli ve jménu zákona. Poslouchejte, metaři neběhají s koštětem po ulici, aby četli v prachu lidské stopy, ale aby smetli a uklidili to všechno svinstvo, co tam život nadělá. Pořádek není ani drobet záhadný. Dělat pořádek je svinská práce, pane; a kdo chce dělat čistotu, musí strkat prsty do každého neřádu. Prosím vás, někdo to musí dělat,“ řekl melancholicky, „jako někdo musí zabíjet telata. Ale zabíjet telata ze zvědavosti, to je surovost; to se má dělat ze řemesla. Když má člověk povinnost něco dělat, tak aspoň ví, že má právo to dělat. Koukněte se, spravedlnost musí být nepochybná jako násobilka. Já nevím, mohl-li byste dokázat,

že každá krádež je špatná; ale já vám dokážu, že každá krádež je zakázaná, protože vás v každém případě seberu. Kdybyste rozséval na ulici perly, tak vás strážník napomene pro znečišťování ulic. Ale kdybyste začal dělat zázraky, tak vám v tom nemůžeme bránit, ledaže bychom tomu řekli veřejné pohoršení nebo nedovolený shluk lidí. Musí to být nějaká nepřístojnost, abychom se do toho vložili.“

„Ale pane,“ namítal pan Rybka vrtě sebou nespokojeně, „copak vám tohle stačí? Tady jde o... o takovou divnou věc... o něco tak záhadného... a vy...“

Pan Bartošek pokrčil rameny. „A já to nechávám plavat. Pane, chcete-li, já nechám tu šlápěj odklidit, aby nerušila váš noční klid. Víc nemohu dělat. Neslyšíte nic? Žádné kroky? To jde naše patrola; tak to už jsou dvě hodiny a sedm minut. Dobrou noc, pane.“

Pan Rybka doprovázel komisaře z vrátěk; prostřed ulice byl ještě ten nedokončený a nepochopitelný řádek kroků – Po druhém chodníku se blížil strážník.

„Mimro,“ zavolal komisař, „máte něco nového?“

Strážník Mimra zasalutoval. „Celkem nic, pane komisaři,“ hlásil. „Tamhle v čísle sedmnáct mňoukala venku kočka; tak jsem na ně zazvonil, aby ji pustili domů. V čísle devět neměli zavřená vrátka. Na rohu rozkopali ulici a nedali tam červenou lucernu, a u hokynáře Maršíka se na jedné straně uvolnila vývěsní tabule; budou to muset ráno sundat, aby to někomu nespadlo na hlavu.“

„To je všechno?“

„To je všechno,“ mínil strážník Mimra. „Ráno se budou muset sypat chodníky, aby si někdo nezlomil nohu; mělo by se v šest hodin všude zazvonit –“

„Tak je dobře,“ řekl komisař Bartošek. „Dobrou noc!“

Pan Rybka se ještě jednou ohlédl po těch šlápějích, jež vedly do neznáma. Ale tam, kde byla poslední šlápěj, byly teď dva důkladné otisky služebních bot strážníka Mimry; a odtud pokračovaly ty široké šlápoty pravidelnou a jasnou řádkou dál.

„Zaplaťpánbůh,“ oddech si pan Rybka a šel spat.

Kupon

Toho horkého srpnového večera bylo na Střeleckém ostrově plno lidí; a tak Mince a Pepovi nezbylo, než aby si sedli ke stolu, kde už seděl nějaký pán s tlustým a smutným knírem. „S dovolením,“ řekl Pepa a ten pán jenom tak pokývl. (Ten protiva, řekla si Minka, zrovna u našeho stolu musí sedět!) První věc tedy byla, že si Minka s gestem vévodkyně sedla na židli, kterou jí Pepa utřel kapesníkem; druhá, bezprostředně následující, byla ta, že honem vytáhla pudřenku a pudrovala si nos, aby se jí proboha v tom horku snad trochu neleskl; a přitom, jak tu pudřenku vyjímala, vypadl jí z taštičky zmuchlaný lístek. Tu se ten pán s knírem shýbl a zvedl ten maličký lístek. „Schovejte si to, slečno,“ řekl zasmušile.

Minka se začervenala, předně proto, že ji oslovil cizí pán, a za druhé proto, že ji mrzelo, že se začervenala. „Děkuju,“ řekla a obrátila se honem k Pepovi. „Víš, to je ten kupon z obchodu, co jsem si kupovala punčochy.“

„Právě,“ řekl melancholický muž. „Ani nevíte, slečno, k čemu se to může potřebovat.“

Pepa považoval za svou rytířskou povinnost jaksi zakročít. „Načpak schovávat takové hloupé papírky,“ pravil, nedívaje se na toho pána. „Člověk toho má potom plné kapsy.“

„To nevadí,“ mínil muž s knírem. „To má někdy větší cenu než já nevím co.“

Minčina tvář nabyla upjatého výrazu. (Ten protiva se nám bude plést do řeči; bože, proč jsme si nesedli jinam!) Pepa se rozhodl, že to skoncuje. „Jakou cenu?“ řekl studeně a svraští obočí. (Jak mu to sluší, potěšila se Minka.)

„Jako stopa,“ zabručel ten protiva a dodal místo formálního představení: „Já jsem totiž pan Souček od policie, víte? Ted' zrovna jsme měli takový případ,“ řekl a mávl rukou. „Člověk ani neví, co nosí v kapse.“

„Jaký případ?“ nemohl se zadržet Pepa. (Minka zachytila pohled mládence od vedlejšího stolu. Počkej, Pepo, já ti dám, mluvit s jinými lidmi!)

„Ale s tou ženskou, co ji našli u Roztyl,“ řekl muž s knírem a chystal se umlknout.

V Mince propukl náhlý zájem, nejspíš proto, že šlo také o ženu. „S jakou ženskou?“ vyhrkla.

„Ale s tou, co ji tam tuhle našli,“ bručel vyhýbavě pan Souček od policie a trochu v rozpacích vyhrabal z kapsy cigaretu; a tu se stalo něco naprosto nepředvídaného: Pepa vjel spěšně rukou do kapsy, rozžal svůj zapalovač a podával tomu člověku oheň.

„Děkuju vám,“ řekl pan Souček zřejmě dojat a poctěn. „Víte, jak našli ženci v obilí tu ženskou mrtvolu mezi Roztyly a Krčí,“ vysvětloval, dávaje tím najevo svou vděčnost a přízeň.

„Já o tom nic nevím,“ řekla Minka, vyvaluje oči. „Pepo, pamatuješ, jak jsme byli v Krčí? – A co se té ženské stalo?“

„Uškrcená,“ pravil pan Souček suše. „Měla ještě provaz kolem krku. Já nebudu tady před slečnou povídat, jak vypadala; to víte, v červenci – a když tam ležela skoro dva měsíce –“ Pan Souček vyfoukl s odporem kouř. „To nemáte ponětí, jak člověk v takovém pádu divně vypadá. Kdepak, ani vlastní matka by ho nepoznala. A těch much –“ Pan Souček zavrtěl melancholicky hlavou. „Slečno, když se dá pryč jenom ta kůže, tak je s krásou amen. Ale potom určit identitu, to je ten kříž, rozumíte? Pokud to ještě má nos a oči, tak se to dá poznat; ale když to leží dýl než měsíc na slunci –“

„Tak musí ta mrtvola mít nějaký monogram,“ mýnil Pepa znalecky.

„Kdepak monogram,“ bručel pan Souček. „Pane, svobodné holky obvykle nemají žádný monogram, protože si říkají, ale co, beztoho se brzo vdám. Ta ženská neměla žádný monogram, kdepak!“

„A jak byla stará?“ zajímala se Minka účastně.

„Asi pětadvacet, říkal doktor; víte, podle zubů a takových věcí. A podle šatů to mohla být dělnice nebo služka, ale spíš služka, protože měla takovou jako venkovskou košili. A pak, kdyby to byla dělnice, tak

by už asi byla po ní shánka, protože dělnice se obvykle drží na jednom místě nebo v jednom kvartýru. Ale taková služka, když jednou změní místo, tak o ní nikdo neví a nikdo se už o ni nestará. To je taková divná věc se služkami, že jo. Tak jsme si řekli, když se nikdo po ní dva měsíce nesháněl, tak to nejspíš bude služka. Ale hlavní věc, to byl ten kupon.“

„Jaký kupon?“ ptal se živě Pepa; neboť zajisté cítil v sobě hrdinnou možnost být detektivem, kanadským zálesákem, lodním kapitánem nebo něčím podobným; a jeho tvář nabyla onoho soustředěného a energického výrazu, který už patří k věci.

„To je tak,“ řekl pan Souček pohlížeje záдумčivě k zemi. „Ono se u ní nenašlo dočista nic; ten, co jí to udělal, jí sebral všechno, co by mohlo mít nějakou cenu. Jenom v levé ruce ještě držela utržený řemínek od taštičky, a ta taštička bez řemínku se našla kus dál v žitě. On jí chtěl nejspíš vytrhnout i tu taštičku, ale když se řemínek přetrhl, tak už pro něj neměla žádnou cenu a zahodil ji do žita; ale dřív z ní všechno vybral, víte? Tak v té tašce jenom zůstal zapadlý v takovém faldíčku lístek z tramvaje číslo 7 a takový ten kupon z jednoho obchodu s porculánem na pětapadesát korun. Nic víc jsme u ní nenašli.“

„Ale ten provaz na krku,“ řekl Pepa. „Za tím jste měli jít!“

Pan Souček potřásl hlavou. „To byl jen kus šňůry na prádlo, to nic není. My jsme neměli dočista nic než ten lístek z tramvaje a ten kupon. To se ví, dali jsme do novin, že se našla ženská mrtvola, stáří asi dvacet pět let, šedivá sukně a proužkovaná blůza, a jestli se nějaká služebná asi dva měsíce pohřešuje, tak ať se to oznámí na policii. Dostali jsme přes sto udání; to víte, v květnu tyhle služby nejvíc mění místo, to nikdo neví proč; ale pak se ukázalo, že to byly samé plané údaje. Ale co to dá práce, takové zjišťování,“ řekl pan Souček melancholicky. „Nežli se taková káča, co sloužila v Dejvicích, najde zas někde ve Vršovicích nebo v Košířích, pane, to stojí jednoho člověka celý den běhání. A nakonec to všechno je zbytečné; ta pitomá řehtačka je živá a ještě se člověku vysměje. Teď hrajou pěkný kousek,“ poznamenal s libostí, kývaje hlavou do taktu k Wagnerovu motivu valkýr, do něhož kapela na ostrově vklá-

dala všechnu svou sílu. „Takový smutný, že? Já mám rád smutnou hudbu. Proto já chodím na všechny velké funusy, chytat tam kapsáře.“

„Ale ten vrah musel nechat nějaké stopy,“ mýnil Pepa.

„Vidíte tamhletoho frajera?“ pravil pan Souček se zájmem. „Ten dělá pokladničky v kostelích. To bych rád věděl, co tu chce. Ne, ten vrah nenechal žádné stopy. Poslouchejte, když najdete zamordovanou holku, tak na to můžete vzít jed, že to udělal její milenec; to se tak obyčejně stává,“ řekl zádumčivě. „Z toho si, slečno, nic nedělejte. Teda to my bychom věděli, kdo ji oddělal; ale dřív bychom museli znát, která ona je. V tom byla ta celá potíž, že jo.“

„Ale na to,“ řekl Pepa nejistě, „má přece policie své metody.“

„No právě,“ souhlasil těžkomyslně pan Souček. „Například takovou metodu, jako kdybyste hledal jednu kroupu v pytli s čočkou. To už musí být taková trpělivost, pane. Víte, já čtu rád tyhle detektivky, co tam je o těch drobnohledech a takových věcech. Ale co byste si na té ubohé holce drobnohledem vykoukal? Ledaže byste se chtěl podívat na rodné štěstí nějakého toho tlustého červa, jak vede na procházku ty své malé červíčky. Promiňte, slečno; ale mě vždycky mrzí, když něco slyším o metodě. Víte, ono to není jako číst román a předem hádat, jak to dopadne. Spíš to je, jako by vám dali román a řekli: Tak, pane Souček, to musíte přečíst slovo za slovem, a kde najdete slovo ačkoliv, tak tu stránku si zapište. – Teda taková to je práce, rozumíte? Tady člověku nepomůže žádná metoda ani důmysl; musí číst a číst, a nakonec najde, že v té knize není ani jedno ačkoliv. Nebo musí běhat po celé Praze a zjišťovat pobyt nějakého sta Andul nebo Mařek, aby teda detektivně objevil, že žádná z nich není zabitá. O tomhle by se mělo něco napsat,“ mýnil nespokojeně, „a ne o ukradeném perlovém náhrdelníku královny ze Sáby. Protože tohle, pane, je aspoň solidní práce.“

„No, a jak jste tedy na to šli?“ vyptával se Pepa, jsa si předem jist, že on by na to šel jinak.

„Jak jsme na to šli,“ opakoval pan Souček zamyšleně. „Nejdřív jsme museli s něčím začít, že jo. Tak jsme tu měli předně ten lístek z tramvaje číslo sedm. Teda dejme tomu, že ta holka, jestli to byla totiž

služka, sloužila někde blízko té trati: ono to nemusí být správné, třeba po té trati jela jen náhodou; ale něco musíme ze začátku přijmout, aby se vůbec dalo začít, no ne? Jenže ona ta sedmička jezdí zrovna přes celou Prahu, z Břevnova přes Malou Stranu a Nové Město na Žižkov; teda to zas nic není, s tím se nedá nic dělat. Potom tu byl ten kupon; z toho se dalo poznat aspoň to, že ta holka před časem koupila v jednom obchodě s porculánem za pětapadesát korun zboží. Tak jsme šli do toho obchodu.“

„A tam si na ni vzpomněli,“ vyhrkla Minka.

„Co vás nemá, slečno,“ bručel pan Souček. „Kdepak by se na ni pamatovali. Ale náš pan doktor Mejzlík, totiž to je náš pan komisař, se tam šel zeptat, jaké zboží se tak může za pětapadesát korun dostat. To je různé, řekli mu, podle toho, kolik kousků toho bylo; ale rovnou za pětapadesát korun, to je jen taková anglická čajová konvička pro jednu osobu. – Tak mně jednu prodejte, řekl náš pan doktor, ale ať je to šmízo¹⁰, aby to tolik nestálo.

Teda potom si mě pan komisař zavolal a povídá: Koukejte se, Součku, tohle je něco pro vás. Dejme tomu, že ta holka byla služka. Taková služka každou chvíli něco rozbije, a když se jí to stane potřetí, řekne jí paní, vy huso, teď to půjdete koupit ze svého. Teda taková holka jde koupit jenom jeden kus, zrovna ten, co rozbila. A za padesát pět korun je zrovna jen tahle čajová konvička. – To je zatrápeně drahé, povídám mu. A on na to: Člověče, to je právě to. Předně nám to vysvětluje, proč si ta služka ten kupon schovala; pro ni to byla fůra peněz, a třeba si myslela, že jí to jednou paní nahradí. Za druhé, koukejte se: to je čajová konvička pro jednu osobu. Teda buď to děvče sloužilo u osamělé osoby, nebo její paní měla na bytě osamělou osobu, která si v té konvičce nechávala nosit snídani. A ta osamělá osoba byla nejspíš nějaká slečna, protože osamělý pán by si sotva koupil takovou drahou a pěknou konvičku, že jo; pání si obyčejně ani nevšimnou, z čeho pijí. Ještě tak nejspíš to bude osamělá slečna, protože taková frajle v podnájmu má

¹⁰ Šmízo – nekvalitní zboží, aušus. *Pozn. red.*

vždycky strašně ráda něco svého a pěkného, a pak si koupí takovou zbytečně drahou věc.“

„To je pravda,“ zvolala Minka. „Víš, Pepo, já ti mám takovou pěknou vázičku!“

„Tak vidíte,“ řekl pan Souček. „Ale kupon od ní už nemáte. A pak mně pan komisař povídá: Teď, Součku, budeme hádat dál; ono to je zatrápeně nejisté, ale někde musíme začít. Koukněte se, osoba, která vyhodí pětadesát korun za čajovou konvičku, nebude bydlet na Žižkově. (Víte, to zas pan doktor Mejzlík měl na mysli tu trať číslo 7, totiž ten lístek z tramvaje.) Ve vnitřní Praze, tam máte málo podnájemníků, a na Malé Straně bydlí jen takoví, co pijí kafe. Já bych nejspíš hádal na tu čtvrt' mezi Hradčany a Dejvicemi, když už tu máme tu sedmičku. Skoro bych řekl, povídá, že ta slečna, co pije čaj z takovéhle anglické konvičky, nemůže jinde bydlet než v takovém domku se zahrádkou; víte, Součku, to už je taková moderní anglická kultura. – Rozumíte, on náš doktor Mejzlík má někdy takové potrhle nápady. Tak víte co, Součku, povídá, vemte tu konvičku a poptejte se po té čtvrti, kde tam bydlí v podnájmu takové ty lepší slečny; a kdyby některá měla právě takovou konvičku, tak se zeptejte, jestli od její bytné neodešla někdy v květnu služka. Je to po čertech slabá stopa, ale zkusit se to může. Tak jděte, fotr, to už je váš případ.“

Teda poslouchejte, já nemám rád takovéhle hádání; pořádný detektiv přece není nějaký planetář nebo jasnovidec. Detektiv nemá tak mnoho špekulovat; někdy sic náhodou kápne na to pravé, ale náhoda, to není poctivá práce. Ten lístek z tramvaje a ta čajová konvička, to je aspoň něco, co vidím; ale to ostatní je jen... dílo obraznosti,“ pravil pan Souček, trochu se ostýchaje užít tak vzdělaného slova. „Teda já jsem na to šel po svém; šel jsem v té čtvrti dům od domu a ptal jsem se, nemají-li tam takovou čajovou konvičku. A představte si, v sedmatřicátém domě, kam jsem po pořádku přišel, povídá služka, jejej, zrovna takovou konvičku má naše slečna, co bydlí u naší paní! Tak jsem se nechal ohlásit u té paní. Ona to byla nějaká vdova po generálovi a pronajímala dva pokoje slečnám; a jedna ta slečna, nějaká slečna Jakoubková, profesorka angličtiny, měla právě takovou konvičku na čaj. Milostpaní, povídám, neodešla od vás někdy v květnu“

služka? – Odešla, řekla ta paní, říkali jsme jí Mařka, ale jak se jmenovala dál, to už nevím. – A nerozbila někdy předtím té slečně tu konvičku? – Rozbila, řekla ta paní, a musela ze svého koupit novou; ale propána, jak o tom víte? – Vidíte, milostpaní, povídám, my se dozvíme všecko.

Teda pak už to šlo lehkou; nejdřív jsem zjistil služku, se kterou ta Mařka kamarádila – poslouchejte, každá služka má vždycky jen jednu kamarádku, ale té řekne všecko –, a od té jsem se dozvěděl, že se ta holka jmenovala Marie Pařízková z Dřevíče; ale nejvíc jsem chtěl vědět, se kterým mládencem ta Mařka chodila. Prý chodila s nějakým Frantou; co ten Franta byl, to ta kamarádka nevěděla, ale vzpomněla si, že byla s těmi dvěma jednou v Edenu, a tam jiný frajer křikl na toho Frantu: Tě bůh, Ferdo! – Teda tohle dostal do referátu nějaký pan Frýba od nás; víte, on je znalec na tyhle alias. A ten Frýba hned řekl: Franta alias Ferda, to bude ten Kroutil z Košíř, ale on se vlastně jmenuje Pastyřík. Pane komisař, já na něho jdu, ale to musíme být dva. – Teda já jsem šel s sebou, třebaže to není můj referát. Čapli jsme ho u jeho milé; neřád, chtěl střílet. Pak ho dostal do práce komisař Matička; pane, to nikdo neví, jak ten to dělá, ale za šestnáct hodin dostal z toho Franty nebo Pastyříka všecko, že uškrtil na mezi tu Marii Pařízkovou a oloupil ji o těch pár stovek, zrovna když odešla ze služby; on jí totiž sliboval, že si ji vezme, – to všichni tak dělají,“ dodal pochmurně.

Minka se zachvěla. „Pepo,“ vydechla, „to je strašné!“

„Teď už ne,“ pravil pan Souček od policie vážně. „Ale víte, strašné bylo, když jsme tam nad ní stáli v tom poli a nenašli jsme nic než ten kupon a ten lísteček z tramvaje. Takové dva nicotné, bezvýznamné papírky – a přece jsme chudáka Mařku pomstili. Já říkám, nic, nic nemá člověk zahodit; i ta nejzbytečnější věc může být stopa nebo svědectví. Pane, člověk ani neví, co má v kapse důležitého.“

Minka se ustrnule dívala očima plnými slz; a hle, teď je v horoucí oddanosti obrací k svému Pepovi a nechává z vlhké dlaně vypadnout na zem zmačkaný kuponek, který po celou tu dobu nervózně žmolila. Pepa to neviděl, protože koukal po hvězdičkách; ale pan Souček od policie to viděl a usmál se smutně a chápavě.

Oplatkův konec

K třetí hodině ráno shledal civilní strážník Krejčík, že v pekařském krámu v Neklanově ulici, čp. 17, je napolo vyzdvížen závěs. Zazvonil tedy na domovníka, a třebaže neměl službu, nahlédl pod závěs, není-li snad někdo v krámě. V tom okamžiku vyrazil z krámu člověk, na půl kroku střelil Krejčíka do břicha a dal se na útěk.

Strážník Bartoš, který v tu dobu podle předpisu patroloval v Jeronymově ulici, slyšel výstřel a rozběhl se tím směrem. Na rohu Neklanovy ulice div nevrátil do běžícího člověka; ale dříve než mohl říci „Stůj!“, třeskla rána a strážník Bartoš se zhroutil střelen do života.

Ulice se probudila ječením policejních píšťalek; poklusem se sbíhaly patroly z celého rajonu, z komisařství přiběhli tři muži cestou si zapínajíce kabáty, za pár minut přihrčela motorka z ředitelství a z ní vyskočil policejní důstojník; v tu chvíli už strážník Bartoš byl mrtev a Krejčík umíral, drže se za břicho.

Do rána bylo provedeno asi dvacet zatčení; zatýkalo se naslepo, protože vraha nikdo neviděl; ale jednak strážníci museli nějak pomstít smrt dvou svých lidí, jednak se to tak obyčejně dělá: počítá se s tím, že některý ze zatčených náhodou kápne božskou. Na direkci se vyslýchalo nepřetržitě po celý den a celou noc; bledí a umoření notoričtí zločinci se svíjeli na skřipci nekonečných výsledků, ale ještě víc se třásli před tím, až je po výsledku vezme pár strážníků mezi sebe; neboť ve všech lidech od policie bouřila temná a strašná zuřivost. Vrah strážníka Bartoše přerušil ten jistý familiérní poměr, který je mezi strážníkem z povolání a zločincem z povolání; kdyby jen střílel, budiž, ale střílet do břicha, to se nedělá ani zvířatům.

Druhé noci k ránu už věděli všichni strážníci až na Poslední periferii, že to udělal Oplatka. Utrousil to jeden ze zatčených: Jo, Valta řek, že Oplatka voddělal ty dva v Neklance a že jich vodkrouhne víc; jemu že to je jedno, protože má souchotě. – Dobrá, tedy Oplatka.

Ještě té noci byl zatčen Valta, potom Oplatkova milenka a tři mládenci z Oplatkovy party; ale nikdo nemohl nebo nechtěl říci, kde se Oplatka zdržuje. Kolik strážníků a tajných bylo posláno za Oplatkou, to je jiná věc; ale krom toho každý strážník, když měl po službě, sotva vypil doma tu bryndu a něco zabručel ke své ženě, sebral se a šel na svou pěst hledat Oplatku. Bodejť, Oplatku zná každý; to je přece ten zelený skrček s tím tenkým krkem.

K jedenácté hodině v noci strážník Vrzal, který se v devět vrátil ze služby, hodil se do civilu a řekl ženě, že se jde jen tak okouknout na ulici, potkal u Rajské zahrady človíčka, který se jaksi držel ve stínu. Strážník Vrzal, třebaže neozbrojen a mimo službu, se šel na něho trochu blíž podívat; ale když byl od něho na tři kroky, sáhl ten človíček do kapsy, střílel Vrzala do břicha a dal se na útěk. Strážník Vrzal se chytil za břicho a rozběhl se za ním; po stu krocích se zhroutil; ale to už zahvízdaly policejní píšťalky a několik mužů běželo za prchajícím stínem. Za Riegrovými sady padlo pár výstřelů; čtvrt hodiny nato se několik aut ověšených strážníky hnalo do hořeniho Žižkova a hlídky čtyř nebo pěti mužů prolézaly novostavby té čtvrti. K jedné hodině třeskl výstřel za Olšanským rybníkem; kdosi běžící střílel po mládenci, který se vracel od svého děvčete z Vackova, ale netrefil ho. O druhé hodině uzavíral řetěz strážníků a detektivů Židovské pece a krok za krokem se stahoval. Počalo sychravě pršet. K ránu došla zpráva, že někdo za Malešicemi střílel po financovi, který tam měl svůj post; financ se sice za ním rozběhl, ale pak si moudře řekl, že to není jeho věc. Bylo zřejmo, že Oplatka vyklouzl do polí.

Na šedesát mužů v přilbách i v buřinkách se vracelo od Židovských pecí, promoklí a bezmocně rozlícení, že jim bylo až do breku. Hergot, není-li tohle kvzteku! Tři lidi od policie ten lump oddělal, Bartoše, Krejčíka a Vrzala, a teď běží přímo do rukou četníkům! My máme na něj právo, mínila policie v uniformách i v civilu, a teď musíme toho skrčka, toho mizerného Oplatku, nechat četníkům! Poslouchejte, když nás odstřeloval, tak je to naše věc, ne? Ať se nám do toho žandáři nepletou; měli by mu jen zastoupit cestu, aby se musel vrátit do Prahy –

Celý den studeně mžilo; večer za soumraku šel četník Mrázek z Čerčan, kde si kupoval baterku do rádia, do Pyšel; byl beze zbraně a pískal si. Když tak jde, vidí proti sobě jít pomenšího človíčka; na tom nic není, ale človíček se zastavil, jako by váhal. Kterýpak to je, řekl si četník Mrázek, a vtom už viděl šlehnout plamínek a svalil se, drže se rukou za bok.

Ještě toho večera bylo, to se rozumí, alarmováno četnictvo z celého okresu. „Poslouchej, Mrázku,“ řekl umírajícímu četnický kapitán Honzátka, „nic si z toho nedělej; čestné slovo, že toho lumpa dostaneme. Je to ten Oplatka, a já na to vezmu jed, že se chce protlouct k Soběslavi, protože se tam narodil. Čertví, proč se ti chlapi, když už jim jde o krk, táhnou k domovu. No tak, Václave, podej mi ruku; já ti slibuju, že ho odkrágluju, kdyby nás to mělo nevím co stát.“ Václav Mrázek se pokusil o úsměv; myslel sice na své tři děti, ale pak si představil, jak ze všech stran se stahují četníci... snad i Toman z Černého Kostelce... votický Závada půjde jistě... sázavský Rousek taky, kamarádi, kamarádi... To bude krása, myslel Václav Mrázek, tolik četníků pohromadě! Tehdy se Mrázek usmíval naposledy; co bylo pak, byla už jen nelidská muka.

Ale té noci se stalo tohle, že votického strážmistra Závadu napadlo prohlédnout noční vlak od Benešova; kdopak ví, třeba tam sedí ten Oplatka; kruci, že by si troufal do vlaku? Ve vagoněch blikala světélka, lidé dřímali na lavicích schouleni jako unavená zvířata. Strážmistr Závada procházel vagony a myslel si, čert aby poznal člověka, kterého jsem jakživ neviděl! Vtom na krok od něho vyskočil mládenec s kloboukem do očí, praskla rána, a dřív než mohl strážmistr na úzké chodbičce strhnout pušku z ramene, byl človíček mávající revolverem z vozu venku. Strážmistr Závada měl ještě čas křiknout „Za ním!“, načež se složil v chodbě vagonu na tvář.

Zatím ten mládenec vyskočil z vozu a běžel k nákladním vagonům. Tam šel s lucerničkou železničář Hruša a říkal si, no, až odjede šestadvacítka, půjdu si do lampárny lehnout. Vtom běžel proti němu člověk. Děda Hruša neřekl ani švec a skočil mu do cesty; to už je takový mužský instinkt. Pak ještě viděl takové šlehnutí, a dost; ani šestadvacítka

neodjela, a děda Hrůša už ležel v lampárně, ale na prkně, a železničáři se na něho chodili dívat smekajíce.

Několik supějících mužů se sice rozběhlo za prchajícím stínem, ale bylo už pozdě; nejspíš se už dostal po kolejích do polí. Ale odtud, z toho blikajícího nádraží, z toho houfce poplašených lidí se rozletěla širokým kruhem po kraji, stočeném v podzimní dřímotě, divá panika. Lidé se vtiskli do svých chalup a stěží si troufali na zápraží. Povídalo se, že tuhle a tamhle někdo viděl neznámého a divoce vypadajícího člověka; byl takový dlouhý a hubený, nebo takový menší v koženém kabátě; pošťák viděl, jak se někdo schovává za stromem; na kočího Lebedu někdo na silnici kýval, aby zastavil, ale Lebeda práskl do koní a ujel. Skutečně se stalo to, že kdosi vzlykající únavou zastavil dítě, které šlo do školy, a vytrhl mu uzlíček s krajícem chleba. „Dej sem,“ zachroptěl ten člověk a dal se s krajícem na útěk. Od té chvíle se vesnice zavřely na závoru a sotva dýchaly hrůzou; jen taktak, že se odvážily přitisknout nos k okenní tabulce a podezřivě vyhlížet do šedivého a liduprázdného kraje.

Ale současně se rozvíjel druhý, soustředný pohyb. Všemi cestami po jednom po dvou přicházeli četníci; bůhví, kde se jich tolik nabralo. „Hergot, člověče,“ zařval kapitán Honzátko na četníka z Čáslavi, „co tu chcete? Kdo vás sem poslal? Copak si myslíte, že potřebuju na jednoho lumpa četníky z celých Čech? He?“ Četník z Čáslavi si sundal přilbu a drbal se rozpačitě v týle. „Víte, pane kapitáne,“ řekl s prosebným pohledem, „on ten Závada byl můj kamarád... já mu to nemůžu udělat, abych při tom nebyl, že jo.“ „Zatracení chlapi,“ burácel kapitán, „tohle mně říká každý! Už mně sem přišlo na padesát četníků bez rozkazu – co mám s vámi dělat?“ Kapitán Honzátko si hryzal vztekle kníry. „Dobrá, budete mít silnici tady od té křižovatky k lesu; řekněte benešovskému Voldřichovi, že ho jdete vystřídat.“ „To nepůjde,“ mínil rozvážně četník z Čáslavi. „Pane kapitáne, on se mně ten Voldřich na vystřídání vykašle, že jo, to se rozumí. Spíš abych vzal ten les od kraje k té druhé cestě – kdo tam je?“ „Semerád z Veselky,“ bručel kapitán. „Poslouchejte, vy Čáslaváku, pamatujte si: na mou odpovědnost budete střílet první,

kdybyste někoho viděl. Žádné cavyky, rozumíte? Já už si nenechám odstřelovat své lidi. Tak marš!

Potom přišel přednosta stanice. „Pane kapitáne,“ řekl, „tak zas jich přijelo třicet.“ „Koho třicet?“ vyhrkl kapitán. „No,“ řekl přednosta stanice, „přece železničářů. Víte, skrz toho Hrušu. On to byl náš člověk, a tak oni se vám přišli nabídnout –“ „Pošlete je zpátky,“ rozkřikl se kapitán, „já tady nepotřebuju žádné civilisty!“ Přednosta stanice nejspíše přešlapoval. „Koukněte se, pane kapitáne,“ mínil chlácholivě, „oni sem jeli až z Prahy a z Mezimostí. – Ono je dobře, když tak spolu drží. Víte, to oni si zas nedají vzít, když ten Oplatka zabil jednoho z nich. Jaksi právo na to mají – No tak, pane kapitáne, udělejte jim tu radost a vezte je s sebou!“

Kapitán Honzátko podrážděně vrčel, aby mu dali svatý pokoj. Během dne se široký kruh pomalu stahoval. Odpoledne telefonovalo nejbližší posádkové velitelství, je-li snad zapotřebí vojenské posily. „Ne,“ utrhl se kapitán neuctivě, „to je naše věc, rozumíte?“ Zatím dojeli tajní z Prahy; strašně se pohádali s vrchním četnickým strážmistrem, který je rovnou z nádraží posílal zpátky. „Cože,“ rozzuřil se inspektor Holub, „nás chcete posílat pryč? Nám zabil tři lidi a vám jenom dva, vy svrabáři! My máme na něj větší právo než vy, vy zlatohlavové!“ – Sotva se podařilo srovnat tento konflikt, vypukl nový na druhé straně kruhu, mezi četníky a hajnými. „Jděte nám odtud,“ vztekali se četníci, „tohle není hon na zajíce!“ „Až naprší,“ pravili hajní, „tohle jsou naše lesy, a tady my máme právo chodit, víme?“ „Mějte rozum, lidi,“ urovnával to sázavský Rousek, „to je naše věc, a do toho ať se nám nikdo neplete.“ – „Povídali,“ pravili hajní. „To dítě, co mu ten chlap vzal chleba, je tamhle hajného z Hůrky d’ouče. To my tak nemůžeme nechat, a basta!“

Toho večera byl kruh uzavřen; když se setmělo, slyšel muž chraptivý dech muže po své pravé i levé straně a mlaskání kroků v mazlavé oranici. „Stát,“ letělo tiše od muže k muži. „Nehýbat se!“ Bylo těžké a hrozné ticho; jen chvílemi zaharašilo suché listí v té tmě uprostřed kruhu nebo zašuměla mživá přeprška; jen chvílemi mlaskl krok přešlapujícího muže nebo něco kovově cvaklo, snad řemení či puška. K půlnoci někdo v té tmě zařval „Stůj!“ a vystřelil; v ten okamžik se to

semlelo tak nějak divně, padlo zmateně asi třicet ran z pušek, všichni se rozběhli v tu stranu; ale vtom zase jiní křičeli „Zpátky! Nikdo ani krok!“ Jakžtakž se to urovnalo, kruh se uzavřel znovu; ale teprve teď si všichni plně uvědomili, že v té tmě před nimi se skrývá uštvaný a ztracený člověk, číhající, aby vyrazil v šíleném útoku. Cosi jako nezadržitelný třas běželo od muže k muži; někdy zašustila těžká kápě, jako by to byl pokradmý krok. Bože, kdyby už bylo vidět! Ježíši Kriste, kdyby už bylo světlo!

Začalo mlhavě svítat. Muž rozpoznával obrysy nejbližšího muže, divě se, že byl tak blízko člověku. Uprostřed řetězu lidí se rýsovalo husté křoví nebo lesík (byl to zaječí remízek), ale bylo tam tak ticho, tak docela ticho – Kapitán Honzátko si tahal zimničně kníry: hergot, máme ještě čekat, nebo –

„Já tam půjdu,“ zahučel inspektor Holub; kapitán zafrkl nosem. „Jděte tam vy,“ obrátil se na nejbližšího četníka. Pět lidí se vrhlo do křoví, bylo slyšet praskot lámaných větví, a najednou ticho. „Zůstaňte tady,“ křikl kapitán Honzátko na své lidi a šel pomalu k houští. Pak se vynořila z křoví široká záda četníka něco vlekoucího, nějaké schoulené tělo, jehož nohy nesl hajný s mrožím knírem. Za nimi se vydral z houští kapitán Honzátko, zachmuřený a žlutý. „Položte ho tady,“ zachroptěl, přemnul si čelo, rozhlédl se jako udiven po tom váhajícím řetězu lidí, zamračil se ještě víc a křikl: „Co koukáte? Rozchod!“

Nějak rozpačitě trousil se muž za mužem k tomu drobnému, jakoby skrčenému tělu na mezi. Tohle tedy byl Oplatka; ta hubená ruka, čouhající z rukávu, ta drobná, zelená, deštěm oslizlá tvář na tenkém krčku – Propána, jaký ho je malinký kousíček, toho mizery Oplatky! Hele, tady má vstřel v zádech, tady malou ránu za odstávajícím uchem, a tady zas... Čtyři, pět, sedm jich dostal! Kapitán Honzátko, který klečel u toho těla, vstal a stísněně odchrchlával; pak zvedl nejistě a téměř plaše oči – Tady stojí dlouhá, masivní fronta četníků, pušky na ramenou, nahoře lesklé bodáky; bože, jací silní chlapi, jako tanky, a stojí ve vyrovnané řadě jako při paradě, nikdo ani nedutá – Z druhé strany černý hlouček tajných, takoví zavalití, kapsy napučené revolverem; pak modří železni-

čáři, nevelcí a houževnatí, potom zelení hajní, čahouni šlašití a vousatí, tváří rudých jako paprika – Vždyť je to jako slavný funus, cuklo to v kapitánovi; takové karé, jako by měli salvu vystřelit! Kapitán Honzátko se hryzl do rtů v nesmyslné a palčivé trýzni. Ten skrček na zemi, ztuhlý a rozčepýřený, sestřelená nemocná vrána, a tady tolik lovců – „Tak sakra,“ křičel kapitán zatínaje zuby, „není tu nějaký pytel? Zakrejte to tělo!“

Na dvě stě mužů se rozcházelo všemi směry; ani na sebe nemluvili, jen bručeli na špatné cesty a rozmrzele říkali na vzrušené dotazy, no jo, je po něm, a dejte nám už pokoj! Četník, který zůstal na strážní nad tím zakrytým tělem, se utrhoval vztekle na venkovské čumily: „Co vy tu chcete? Tady nemáte co koukat! To není pro vás!“

Na hranicích okresu si odplivl sázavský četník Rousek: „Fuj loty! Člověče, já ti řeknu, raději bych se neviděl. Hergot, kdybych tak na toho Oplatku mohl být sám, chlap proti chlapovi!“

Poslední soud

Pověstný, mnohonásobný, několika zatykači a celou armádou četníků i detektivů stíhaný vrah Kugler prohlásil, že ho nedostanou, a také ho nedostali, aspoň živého ne. Poslední, vcelku devátý jeho vražedný kousek byl, že zastřelil četníka, který ho chtěl zatknout. Četníka sice skolil, ale sám dostal sedm kulí, z nichž tři byly naprosto smrtelné. Tím zdánlivě unikl pozemské spravedlnosti.

Jeho smrt přišla tak rychle, že ani neměl času pocítit obzvláštní bolest. Když jeho duše opustila tělo, mohla užasnout nad podivnostmi onoho světa, světa mimo prostor, šerého a nekonečně pustého, ale neuzasla. Člověk, který byl v žaláři i v Americe, považuje onen svět prostě za nové prostředí, v němž se s trochou statečnosti protluče jako kdekoli jinde.

Konečně nadešel Kuglerovi nevyhnutelný Poslední Soud. Poněvadž v nebi je věčně stav výjimečný, přišel před Senát, a nikoliv před Porotu, jak by byl dle svých skutků snad očekával. Soudní síň byla zařízena prostě, tak jako na zemi; z důvodů, jež záhy nahlédnete, scházel tam kříž, u kterého přísahají svědkové. Soudcové byli tři, vesměs staří, zasloužilí radové přísných a omrzelých tváří. Formality byly poněkud nudné: Kugler Ferdinand, bez zaměstnání, narozený toho a toho dne, zemřel... Tu se ukázalo, že Kugler nezná datum své smrti; viděl hned, že toto opomenutí mu v očích soudu škodí, i zatvrdil se.

„Čím se dáváte vinen,“ ptal se předseda.

„Ničím,“ řekl Kugler zarytě.

„Přived'te svědka,“ vzdychl předseda.

Proti Kuglerovi usedl mohutný, přímo neobyčejně veliký stařec, oděný modrým pláštěm, posetým zlatými hvězdami; při jeho příchodu soudcové vstali, a vstal i Kugler, proti své vůli, okouzlen. Teprve když stařec se posadil, usedl soud znovu.

„Svědku,“ počal předseda, „Bože Vševědoucí, tento Poslední Senát vás povolal, abyste podal svědectví ve věci Kuglera Ferdinanda. Jsa Nejvyšš Pravidomluvný, nemusíte přísahat. Žádáme vás jenom v zájmu líčení, abyste se držel věci a neodbočoval do podrobností, jež nemají nezákonné povahy. A vy, Kuglere, neskákejte svědkovi do řeči. Ví vše, zbytečně byste zapíral. Prosím pana svědka, aby vypovídal.“

To řka, opřel se předseda lokty pohodlně o stůl a sňal zlaté brýle, patrně připraven na delší řeč svědkovu. Nejstarší votant se uvelebil k spaní. Zapisující anděl otevřel knihu života.

Svědék Bůh lehce odkašlal a počal:

„Ano, Kugler Ferdinand. Ferdinand Kugler, syn továrního úředníka, byl odmalička zkažené dítě; ty kluku, ty ses nazlobil! Maminku měl strašně rád, ale styděl se to dát najevo; proto byl vzpurný a neposlušný. Pamatuješ se, jak jsi kousl tatínka do palce, když ti chtěl natlouci, že jsi kradl růže v notářově zahradě?“

„To byly růže pro berních Irmu,“ vzpomínal Kugler.

„Já vím,“ řekl Bůh. „Bylo jí tehdy sedm let. A že nevíš, co se s ní potom stalo?“

„Nevím.“

„Vdala se, vzala si Oskara, syna továrníkova; nakazil ji a při potratu zemřela. Pamatuješ se na Rudu Zárubova?“

„Co se s ním stalo?“

„Ten se dal, člověče, k námořníkům a zahynul v Bombaji. Vy dva jste byli nejhorší kluci v celém městě. Kugler Ferdinand kradl už ve svém desátém roce a lhal napořád; chodil do špatné společnosti, jako byl opilec a žebrák Dlabola, se kterým se dělil o své jídlo.“

Soudce pokynul rukou, to že snad sem nepatří; ale Kugler sám se ptal ostýchavě: „A... co se stalo s jeho dcerou?“

„S Mařkou?“ řekl Bůh. „Ta se docela spustila. Ve čtrnácti se prodávala, ve dvaceti zemřela a vzpomněla na tebe v agonii smrti. Ve čtrnácti letech ses opíjel a utíkal jsi z domova. Tvůj otec se utrápil hořem a tvá matka si vyplakala oči; zneuctil jsi svůj dům, a tvá sestřička, tvá hezká sestra Martička, nenašla ženicha, který by pro ni přišel do domu zlodě-

jova. Žije ještě v samotě a chudobě, uštvaná drobnými výdělky, kterými ji milosrdní lidé zraňují.“

„Co dělá zrovna teď?“

„Zrovna teď je u Vlčků v krámě a kupuje nitě, aby šila do setmění. Pamatuješ se na ten krám? Koupil sis tam jednu skleněnou duhovou kuličku, to ti bylo šest let; a hned první den jsi kuličku ztratil a ne a ne ji nalézt. Pamatuješ se; jak tehdy brečel vztekem a lítostí?“

„Kam se to tenkrát zakutálela?“ ptal se Kugler dychtivě.

„Ale do odtoku pod okapem. Vždyť, člověče, tam leží doposud, a je už tomu třicet let. Zrovna teď na zemi prší a skleněná kulička se otřásá v chladné, zurčící vodě.“

Kugler sklonil hlavu překonán. Ale předseda nasadil si brýle a řekl mírně: „Svědku, musíme přejít k věci. Vraždil obžalovaný?“

Bůh svědek potřásl hlavou. „Devět lidí zabil. Prvního člověka ve rvačce. Zato se zkazil v kriminále. Druhá byla nevěrná milá. Za to byl odsouzen k smrti a utekl. Třetí byl stařec, kterého oloupil. Čtvrtý byl noční hlídač.“

„Ten zemřel?“ vykřikl Kugler.

„Zemřel po třech dnech,“ řekl Bůh, „v hrozných bolestech a nechal po sobě šest dětí. Pátý a šestý člověk byli dva staří manželé; ubil je sekerou a našel jen šestnáct korun, zatímco měli schováno přes dvacet tisíc.“

Kugler vyskočil: „Prosím vás, kdepak?“

„Ve slavníku,“ řekl Bůh. „V plátěném pytlíčku pod slavníkem, kde skrývali své peníze vydřené lichvou a lakotou. Sedmého člověka zabil v Americe; byl to přistěhovalec, krajan, bezradný jako dítě.“

„Tak ve slavníku to bylo,“ šeptal Kugler užasle.

„Ano,“ pokračoval svědek. „Osmý člověk, to byl chodec, který se mu namátl do cesty, když ho honili. Tehdy měl zánět okostice a šílel bolestí. Člověče, tys mnoho zkusil. Poslední pak byl četník, kterého skolil, právě než umřel.“

„Proč vraždil?“ tázal se předseda.

„Jako jiní lidé,“ odpovídal Bůh; „ze zloby, z chtivosti peněz, s rozvahou i nahodile, někdy s rozkoší a jindy z nutnosti. Byl štědrý a někdy pomáhal lidem. Byl hodný k ženám, měl rád zvířata a držel své slovo. Mám uvést jeho dobré skutky?“

„Děkuji,“ řekl předseda, „není třeba. Obžalovaný, máte co říci k svému obhájení?“

„Ne,“ pravil Kugler lhostejně; neboť teď už mu bylo všechno jedno.

„Soud se odebere k poradě,“ prohlásil předseda, a tři radové se vzdálili. Bůh i Kugler zůstali v soudní síni.

„Kdo to jsou?“ ptal se Kugler, ukazuje hlavou za odcházejícími.

„Lidé jako ty,“ řekl Bůh. „Byli na světě soudci, a tož soudí i tady.“

Kugler si hryzl prsty. „Myslíl jsem... totiž, nestaral jsem se o to, ale... čekal bych, že budete soudit vy, jakožto... jakožto...“

„Jakožto Bůh,“ dokončil veliký stařec. „Ale to je právě to, víš? Protože všechno vím, nemohu vůbec soudit. To přece nejde. Že nevíš, Kuglere, kdo tě tentokrát udal?“

„Nevím,“ řekl Kugler překvapen.

„Lucka, sklepnice; udala tě ze žárlivosti.“

„Promiňte,“ osmělil se Kugler, „ale vy jste zapomněl říci, že jsem zastřelil v Chicagu toho ničemu Teddyho.“

„Ale kdepak,“ namítl Bůh, „ten se z toho vylízal a je živ doposud. Já vím, že je udavač; ale on je, člověče, jinak dobrák a hrozně má rád děti. Jen si nemysli, že někdo je tak docela ničema.“

„Proč vlastně vy... proč ty, Bože, nesoudíš sám?“ tázal se Kugler zamýšleně.

„Protože všechno vím. Kdyby soudcové všechno, ale naprosto všechno věděli, nemohli by také soudit; jen by všemu rozuměli, až by je z toho srdce bolelo. Jakkak bych já tě mohl soudit? Soudce ví jenom o tvých zločinech; ale já vím o tobě všechno. Všechno, Kuglere. A proto tě nemohu soudit.“

„A proč tedy soudíš... ti lidé... i na nebi?“

„Protože člověk patří člověku. Já jsem, jak vidíš, jenom svědek; ale o trestu, víš, o trestu rozhodují lidé – i na nebi. Věř mi, Kuglere, je to v pořádku; lidé si nezasluhují jiné spravedlnosti než lidské.“

V té chvíli vrátil se soud od porady a předseda Posledního Senátu přednesl silným hlasem: „Kugler Ferdinand odsuzuje se pro devětkrát opakovaný zločin vraždy úkladné, zabití a loupeže, pro přečin revervence¹¹, pro neoprávněné nošení zbraně a pro krádež růží k doživotnímu trestu pekla. Trest nastoupí ihned. Prosím, nyní další případ. Je tu obžalovaný Machát František?“

¹¹ Revertence (lat.) – nedovolený návrat. *Pozn. red.*

Zločin v chalupě

„Vstaňte, obžalovaný,“ pravil předseda soudu. „Tedy žaloba vás viní, že jste zavraždil svého tchána Františka Lebedu; při vyšetřování jste doznal, že jste ho třikrát uhodil sekerou do hlavy v úmyslu zabít ho. Tak co, cítíte se vinen?“

Zedřený mužík se zachvěl a něco polkl. „Ne,“ vypravil ze sebe.

„Zabil jste ho?“

„Jo.“

„Tedy se cítíte vinen?“

„Ne.“

Předseda soudu měl andělskou trpělivost. „Koukejte se, Vondráčku,“ řekl, „ono vyšlo najevo, že jste ho už jednou chtěl otrávit; dal jste mu do kafe jed na krysy. Je to pravda?“

„Jo.“

„Z toho je vidět, že jste mu už delší dobu bažil po životě. Rozuměl jste mi?“

Mužík potáhl nosem a bezradně pokrčil rameny. „To bylo skrz ten jetel,“ koktal. „Von prodal ten jetel, a já mu říkal, táto, nechte ten jetel, já koupím králíky –“

„Počkejte,“ přerušil ho předseda soudu. „Byl to jeho jetel, nebo váš?“

„No jeho,“ mumlal obžalovaný. „Ale nač von potřebuje jetel? A já mu říkal, táto, nechte mně aspoň to pole, co máte tu vojtěšku, ale von povídá, až umřu, tak to dostane Mařka, jako má žena, a pak si s tím dělej, co chceš, ty hlade hladová.“

„Proto jste ho chtěl otrávit?“

„No jo.“

„Proto, že vám nadával?“

„Ne. To bylo skrz to pole. Von řek, že to pole prodá.“

„Ale člověče,“ vyhrkl předseda, „vždyť to bylo jeho pole, ne? Proč by to nesměl prodat?“

Obžalovaný Vondráček se podíval vyčítavě na předsedu. „Dyt' já mám vedle toho pole takovej proužek brambor,“ vysvětloval. „Já to koupil proto, aby to jednou s tím polem přišlo dohromady, a von řek, co mně je po tvým proužku, já to prodám Joudalovi.“

„Tak vy jste žili v nesvárech,“ pomáhal předseda.

„No jo,“ řekl Vondráček zamračeně. „To bylo skrz tu kozu.“

„Pro jakou kozu?“

„Von mně vydojil kozu. Já mu říkal, táto, nechte tu kozu, nebo nám dejte tu loučku u potoka. Ale von tu louku pronajal.“

„A co dělal s penězi?“ zeptal se jeden z porotců.

„Co by dělal,“ pravil obžalovaný zasmušile. „V truhle je schoval. Až umřu, říkal, tak to dostanete. Ale umřít, to von nechtěl. Dyt' už mu bylo přes sedmdesát.“

„Tedy vy říkáte, že těmi sváry byl vinen váš tchán?“

„To byl,“ mínil Vondráček váhavě. „Von nechtěl nic dát. Dokud jsem živ, povídal, tak hospodařím já, a basta. A já mu povídám, tatínku, kdybyste koupil krávu, tak já to pole zvorám, a nemusí se prodávat. Ale von řek, až umřu, tak si kup třeba dvě krávy, ale já ten můj pruh prodám Joudalovi.“

„Poslyšte, Vondráčku,“ pravil předseda přísně, „nezabil vy jste ho pro ty peníze v truhle?“

„Ty byly na krávu,“ řekl Vondráček zarytě. „To jsme počítali, až von umře, to bude kráva. Taková chalupa nemože bejt bez krávy, že jo. Kdepak mám vzít hnůj.“

„Obžalovaný,“ vpadl do toho státní zástupce, „nám nejde o krávu, ale o lidský život. Proč jste zabil svého tchána?“

„To bylo skrz to pole.“

„To není žádná odpověď!“

„Von chtěl to pole prodat –“

„Ale peníze by vám po jeho smrti stejně zůstaly!“

„Jo, ale von nechtěl umřít,“ pravil Vondráček pohoršeně. „Milostpane, kdyby byl umřel po dobrým – Já mu nikdy nic zlého neudělal. To dosvědčí celá vesnice, já ho měl jako vlastního otce, no že jo?“ řekl, ob-

raceje se k publiku. Auditorium, kde zasedalo půl vesnice, souhlasně zašumělo.

„Ano,“ ozval se předseda vážně. „A proto jste ho chtěl otrávit, že?“

„Votrávit,“ zabručel obžalovaný. „Tak neměl prodat ten jetel. Milostpane, to jim každéj dosvědčí, že jetel má zůstat doma. To nejní žádný hospodářství, no že jo?“

Auditorium zabručelo na souhlas.

„Obracejte se ke mně, obžalovaný,“ křikl předseda. „Nebo dám vaše krajany vyvést. Povězte nám, jak se stala ta vražda.“

„No,“ začal Vondráček váhavě, „to bylo v neděli, a já viděl, jak zase mluví s tím Joudalem. Táto, povídám mu, to pole mně nesmíte prodat. Ale von řek, to víš, tebe se budu ptát, ty cihláři. Tak jsem si řek, že už je nejvyšší čas, že jo. Tak jsem šel štípat dříví.“

„Byla to tahle sekyrka?“

„Jo.“

„Pokračujte!“

„Večer povídám ženě, jdi a vem děti k tetě. Vona hned začala brečet. Nebreč, povídám, já s ním dřív eště promluví. A von pak přišel do kůlničky a řek, tohle je má sekyrka, dej ji sem! A já mu řek, že mně vydojil kozu. Nato von mně chtěl vydrat tu sekyrku. Tak jsem po něm seknul.“

„Proč?“

„To bylo skrz to pole.“

„A proč jste ho seknul třikrát?“

Vondráček pokrčil rameny. „To už tak – Milostpane, našinec je zvyklej na těžkou práci.“

„A pak?“

„Pak jsem si šel lehnout.“

„Spal jste?“

„Ne. Já jsem počítal, co bude stát ta kráva, a že tu louku vyměním za ten cípek u cesty. Vono to pak bude pohromadě.“

„A svědomí vás netrápilo?“

„Ne. Mě trápilo, že ty pole nejsou pohromadě. A pak se musí spravit chlvík pro tu krávu, to bude taky stát pár stovek. Dyť von tchán už neměl ani vůz. Já mu říkal, táto, pánbůh vám hříchy odpust', ale tohle nejní hospodářství. Ty dvě pole chtěj k sobě, to už dá cit.“

„A se starým člověkem jste cit neměl?“ zahřimal předseda.

„Když von chtěl ten proužek prodat Joudalovi,“ koktal obžalovaný.

„Tedy vy jste ho zavraždil ze ziskuchtivosti!“

„To není pravda,“ bránil se Vondráček rozechvěně. „To bylo pro to pole! Kdyby ty pole přišly dohromady –“

„Cítíte se vinen?“

„Ne.“

„Zavraždit starého člověka, to pro vás nic není?“

„Dyť říkám, že to bylo skrz to pole,“ vybuchl Vondráček téměř vzlykaje. „To přece není žádná vražda! Ježíšmarjá, tomu přece každěj musí rozumět! Milostpane, dyť to bylo v rodině! Cizímu bych to neudělal – Já jsem nikdy nic neukrad... zeptejte se na Vondráčka... a voni mě sebrali jako zloděje, jako zloděje,“ sténal Vondráček, duše se lítostí.

„Ne, ale jako otcovraha,“ pravil předseda smutně. „Víte, Vondráčku, že na to je trest smrti?“

Vondráček smrkal a potahoval. „To bylo skrz to pole,“ řekl odevzdane; načež se líčení vleklo dál: svědkové, plaidoyer...

Zatímco se porota odebrala k poradě o vině obžalovaného Vondráčka, brejlil předseda zamyšleně z okna kanceláře.

„Celkem to bylo slabé,“ bručel votant. „Ani státní zástupce se do toho jaksi nehnal, ani obhájce toho mnoho neřek... Zkrátka, vyložený případ, jaképak řeči.“

Předseda soudu zafuněl. „Vyložený případ,“ řekl a mávl rukou. „Poslouchejte, pane kolego, ten člověk se cítí tak v právu jako vy nebo já. Mně to připadá, jako bych měl soudit řezníka za to, že porazil krávu, nebo krtka za to, že dělá krtiny. Člověče, mně chvílemi bylo, že to vůbec není naše věc, rozumíte, otázka práva nebo zákona – Fuj,“ oddechl si a svlékal talár. „Musím si od toho chvílku odpočinout. Víte, já myslím, že ho porota pustí; je to nesmyslné, ale snad ho pustí, protože... Já vám

něco řeknu: já jsem selské krve; a když ten člověk říkal, že ta pole chtějí k sobě, tak... já viděl dva pruhy polí, a cítil jsem, kdybychom měli soudit... rozumíte, po nějakém božím zákonu... že bychom musili soudit ta dvě pole. Víte, co bych byl nejraději udělal? Nejraději bych byl vstal, smekl baret a řekl: Obžalovaný Vondráčku, ve jménu božím, protože krev prolitá volá do nebe, oseješ ta dvě pole blínem; blínem a hložím; a do smrti budeš mít před očima ten úhor nenávisti... Rád bych věděl, co by tak tomu řekl státní zástupce. Pane kolego, někdy by měl soudit Bůh; víte, on by mohl uvalit takové strašné a veliké tresty – Soudit ve jménu božím; ale na to my jsme krátcí. – Co, už se porota dohodla?“ Vzdychaje nechutí, oblékal si předseda soudu talár. „Tak pojd’me! Uved’te porotu!“

Zmizení herce Bendy

Druhého září zmizel herec Benda, mistr Jan Benda, jak se mu říkalo od té doby, co jediným rozběhem vystoupil na jednu z nejvyšších příčlí herecké slávy. Totiž druhého září se nestalo docela nic; posluhovačka, která v devět hodin ráno přišla poklidit Bendův byt, našla zvalenou postel a celý ten kančí nepořádek, který obyčejně Bendu obklopoval, jenom pan mistr nebyl doma; ale jelikož na tom nebylo nic neobvyklého, dala byt svým sumárním způsobem do pořádku a šla zase po svém. Dobrá. Ale od té doby nebylo po herci Bendovi ani památky.

Paní Marešová (totiž ta posluhovačka) se nepodivila příliš ani tomu; prosím vás, tihle herci, to vám je jako cikáni; kdopak ví, kam zas jel hrát nebo flámovat. Ale desátého září se strhla po herci Bendovi shánka; měl přijít do divadla, kde se začínaly zkoušky na Krále Leara; když Benda nepřišel ani na třetí zkoušku, vzbudilo to přece jen nepokoj a z divadla telefonovali doktoru Goldbergovi, Bendovu příteli, neví-li, co se děje s Bendou.

Ten doktor Goldberg byl chirurg a vydělával ukrutné peníze na slepých střevech; to už je taková židovská specialita. Jinak to byl tlustý člověk s tlustými zlatými brýlemi a tlustým zlatým srdcem; hořel pro umění, měl byt od podlahy po strop ověšený samými obrazy a oddaně miloval herce Bendu, který k němu choval přátelské opovržení a s jistou blahosklonností mu dovoľoval, aby za něj platil; což, mezi námi, nebyla zrovna maličkost. Tragická maska Bendova a zářící obličej doktora Goldberga (který pil jenom vodu), to už patřilo k sobě při všech těch sardanapalských¹² flámech a divokých výtržnostech, které byly druhou stránkou proslulosti velkého mima.

¹² Sardanapalský (podle asyrského krále Aššurbanipala, známého i pod jménem Sardanapalus) – hýřivý, nespoutaný. *Pozn. red.*

Tedy tomu doktoru Goldbergovi telefonovali z divadla, co prý se děje s Bendou. Odpověděl, že nemá ponětí, ale že se po něm podívá; co neřekl, bylo, že už ho sám po celý týden shání po všech nočních lokálech a výletních hotelech s rostoucím znepokojením; měl tísnivou předtuchu, že se něco Bendovi stalo. To bylo totiž tak: Doktor Goldberg byl, pokud mohl zjistit, poslední, kdo Jana Bendu viděl. Někdy koncem srpna s ním ještě podnikl triumfální tažení noční Prahou; ale pak už Benda nepřišel na žádnou obvyklou schůzku. Snad stůně, řekl si konečně doktor Goldberg, a zajel si jednou večer do Bendova bytu; bylo to právě prvního září. Zvonil u dveří; nikdo nešel otevřít, ale uvnitř bylo slyšet nějaký šramot. Tu drnčel doktor dobrých pět minut na zvonek; najednou zazněly kroky a dveře se otevřely; stál v nich Benda zahalený v županu, a doktor Goldberg se ho zděsil: tak zdivočele vypadal slavný herec s rozčuchanými a splepenými vlasy a vousy dobrý týden neholenými; zdál se přepadlý a špinavý. „A, to jste vy,“ řekl nevlídně, „co chcete?“

„Proboha, copak se s vámi stalo?“ vyhrkl doktor užasle.

„Nic,“ zavrčel Benda. „Nikam nepůjdu, rozumíte? Dejte mi pokoj!“ A zavřel dveře Goldbergovi před nosem. – Den nato tedy zmizel.

Doktor Goldberg brelil ustaraně svými tlustými skly. Něco tu nebylo v pořádku. Od domovníka baráku, kde Benda bydlel, zvěděl jenom to, že onehdy v noci, snad to bylo zrovna na druhého září, zastavilo asi ve tři hodiny ráno před domem auto; ale nikdo nevystoupil, jen troubil na houkačku, jako by dával někomu v domě znamení. Pak bylo slyšet, že někdo vychází z domu a zabouchl za sebou domovní vrata; potom auto odjelo. Jaké to bylo auto, kdepak, na to se domovník nešel podívat; ve tři hodiny ráno člověk neleze z postele, když nemusí. Ale ta houkačka troubila, jako by ti lidé měli hrozný kvalt a nemohli chvilku čekat.

Paní Marešová vypověděla, že pan mistr celej tejden nevyšel z bytu (leda snad v noci), neholil se a snad se ani nemyl, jak vypadal; jídlo si nechal nosit domů, chlastal koňak a válel se na sofa; to jako je všecko. Nyní, když se začali o Bendovo zmizení starat také jiní lidé, šel doktor Goldberg znovu za paní Marešovou.

„Poslouchejte, matko,“ řekl, „nevíte, jaké měl pan Benda na sobě šaty, když odešel ze svého bytu?“

„Žádný,“ pravila paní Marešová; „to je právě to, co se mně nelíbí. Neměl žádný šaty. Já znám všechny jeho vobleky a všechny visej v bytě, – ani jedny katě nechyběj.“

„Že by byl odešel jenom v prádle?“ mínil doktor Goldberg velmi zaražen.

„Ani v prádle ne,“ prohlásila paní Marešová, „ani v botách; to je to divný, pane. Viděj, já mám zapsanej každej jeho kousek prádla, protože to nosím do prádelny; teď to vyprali a já jsem mu to srovnala a spočítala; má tam vosmnáct košil, nechybí ani jedna, ani jeden kapesník, no dočista nic. Jenom jeden kufírek je pryč, co s sebou vždycky bere. Jestli vodušel, tak musel bejt krom ty drahý duše docela nahej.“

Doktor Goldberg vypadal velmi povážlivě. „Matko,“ řekl, „když jste tam druhého září ráno přišla, nebyl tam nějaký zvláštní nepořádek? Víte, něco pokáceného nebo vyložené dveře –?“

„Nepořádek,“ mínila paní Marešová, „to von tam nepořádek byl, jako vždycky. Von pan Benda byl takový čuně, pane. Ale jináč tam nebyl žádněj nepořádek, to zas ne. Ale řeknou mně, kam moh jít, když neměl na těle ani tu kšandu?“

Doktor Goldberg to ovšem věděl tak málo jako ona; a s nejpochmurnějšími starostmi se obrátil tentokrát už na policii.

„Nu dobře,“ řekl policejní úředník, když mu dr. Goldberg vyklopil všechno, co věděl, „budeme pátrat. Ale podle toho, co jste povídal, že byl po celý týden zamčen doma, neholený a nemytý, válel se na pohovce, chlatal koňak a pak se ztratil nahý jako ašant¹³, to by, pane, koukalo, hm, na nějaké –“

„– delirium,“ vyhrkl doktor Goldberg.

„Ano,“ řekl úředník. „Řekněme na sebevraždu v pomatení smyslu. Víte, u něho bych se tomu nedivil.“

¹³ Ašant = černoč (opálený jako ašant, podle národnosti v Ghaně), také divoch. *Pozn. red.*

„Ale to by se snad našlo jeho tělo,“ mínil dr. Goldberg nejistě. „A potom, jakpak daleko by mohl dojít nahý? A proč by bral s sebou kufřík? A ten vůz, co čekal u domu – Pane, to vypadá spíš jako útěk.“

„A co,“ vzpomněl si úředník, „dluhy neměl?“

„Ne,“ řekl honem doktor; on sice Jan Benda měl dluhů jako kvítí, ale nebral je nikdy tragicky.

„Nebo... řekněme nějaký osobní skandál... nešťastnou lásku, nebo lues¹⁴, nebo vůbec nějakou větší starost?“

„Pokud vím, nic,“ mínil doktor Goldberg váhavě; na jednu nebo dvě věci si přitom vzpomněl, ale spolkl je, – ostatně to všecko stěží mělo co dělat s nepochopitelným zmizením herce Bendy. Nicméně když se vracel z policie domů – to se rozumí, policie učiní, co je v její moci –, převaloval v hlavě, co věděl o Bendovi po téhle stránce. Nebylo toho mnoho:

1. Benda měl někde za hranicemi legitimní manželku, o kterou se ovšem nestaral;

2. vydržoval si jakési děvče v Holešovicích;

3. měl poměr, a sice takzvaný pohoršující poměr s paní Grétou, ženou velikého fabrikanta Korbela; ta paní Gréta chtěla mermomocí hrát divadlo, a proto pan Korbela financoval nějaké filmy, ve kterých jeho paní hrála ovšem hlavní role. Bylo tedy známo, že Benda je milencem paní Gréty, že paní Gréta za ním jezdí a už si ani nedává tak pozor, jak by se slušelo. Ostatně Benda nikdy o těchhle věcech nemluvil; pohrdal vším zpola s veličenskou důstojností a zpola s cynismem, který Goldberga mrazil. Ne, řekl si doktor beznadějně, v soukromých věcech Bendových se nikdo nevyzná. Ať se propadnu, není-li v tom nějaká ošklivá historie; ale teď už je to věc policie.

* * *

Doktor Goldberg ovšem nevěděl, co policie podniká a jaké jsou její cesty: čekal s rostoucí malomyslností, že dostane nějakou zprávu. Zatím už

¹⁴ Lues (lat.) – přijice, syfilis. *Pozn. red.*

uplynul měsíc od zmizení herce Bendy a o Janu Bendovi se začalo mluvit v minulém čase.

Jednou kvečeru potkal doktor Goldberg starého herce Lebdušku; a jak se tak zapovídali, přišla řeč, to se rozumí, na Bendu. „Panečku, to byl herec,“ vzpomínal starý Lebduška. „Já ho pamatuju, když mu bylo asi pětadvacet let. Zatracený kluk, ten hrál Osvalda! Víte, že se tam chodili dívat mladí medikové, jak vypadá paralýza? Tehdy hrál poprvé krále Leara; poslouchejte, já ani nevím, jak hrál, protože jsem se mu pořád díval na ruce. On vám měl ruce jako osmdesátiletý dědek, takové vyzáblé, vysušené, ubohé ruce – teda tomu podnes nerozumím, jak si udělal ty ruce. Já přece se taky dovedu maskovat; ale tohle, pane, po Bendovi neudělá nikdo; to ocení jenom herec.“

Doktoru Goldbergovi působilo melancholickou rozkoš naslouchat tomu hereckému nekrologu na Jana Bendu.

„To byl důkladný hráč, pane,“ vzdychl Lebduška. „Jak vám sekýroval divadelního krejčího! Já vám nebudu hrát krále, křičel, když mně dáte na kabát takové šófl¹⁵ krajky! To on nesnesl na sobě žádný divadelní švindl. Když měl hrát Othella, tak vám proběhal všechny starožitnické krámy, až našel takový starý renesanční prsten; a ten musel mít na prstě, když hrál Othella. On říkal, že se mu líp hraje, když má na sobě něco pravého. To ani nebyla hra, to bylo zrovna... převtělení,“ řekl Lebduška nejistě, nevěda, užil-li pravého slova. „A když hrál, byl vždyc-ky v pauzách sprostý jako polír a zamykal se ve své šatně, aby ho nikdo nevytrhoval z toho stavu. Proto on tolik pil, že mu to šlo na nervy,“ mínil Lebduška zamyšleně. „Já jdu tadyhle do kina, pane,“ řekl na rozloučenou.

„Já půjdu s vámi,“ navrhl doktor Goldberg, nevěda, jak by utloukl večer. Dávali tam nějaký námořnický film, ale doktor Goldberg ani dobře nevěděl, oč jde; skoro se slzami v očích poslouchal, jak starý Lebduška žvatlá o Janu Bendovi.

¹⁵ Šófl (hebr.) – zašlé, vetché. *Pozn. red.*

„To nebyl herec,“ povídal Lebduška, „to byl zrovna čert; jemu nestačil jeden život, to je to. V životě byl prase, pane doktore; ale na jevišti, to byl skutečný král nebo skutečný šupák. Pane, jak on dovedl kynout rukou, jako by po celý život jenom poroučel; a zatím jeho táta byl populný brusič. Helejte, tady ten trosečník; je na pustém ostrově a přitom má ostříhané nehty, blbec jeden. Vidíte, jak ty fousy má jenom přilepené? Kdyby ho hrál Benda, tak by si nechal narůst pravé fousy, a za nehty by měl pravou špínu... Copak, pane doktore, copak se vám tak najednou stalo?“

„Promiňte,“ koktal Goldberg, vstávaje, „ale já jsem si na něco vzpomněl. Děkuju vám,“ a už běžel z biografu. Benda by si byl nechal narůst pravé vousy, opakoval. Benda si nechal narůst pravé vousy! Že mě to nenapadlo dřív!

„Na četnické velitelství!“ křikl, vrhaje se do nejbližšího taxíku; a když pronikl k strážmistrovi, který měl noční službu, domáhal se s velikým křikem a prošením, aby mu pro živého boha hned, ale hned zjistili, nebyla-li druhého září nebo někdy potom nalezena kdekoliv mrtvola neznámého vandráka, ano, kdekoliv prosím! Proti všemu očekávání se onen strážmistr šel opravdu někam podívat nebo zeptat, spíše z dlouhé chvíle nežli ze zvláštní horlivosti nebo zájmu; zatím se doktor Goldberg potil rozčilením, neboť mu svítalo něco hrozného.

„Tak, pane,“ pravil strážmistr, vraceje se, „druhého září ráno našel hajný v křivoklátských lesích mrtvolu neznámého tuláka, asi čtyřicet let; třetího září byla vytažena u Litoměřic z Labe mrtvola neznámého muže, věk asi třicet let, byl ve vodě aspoň čtrnáct dní; dne desátého září u Německého Brodu neznámý oběšenec, věk asi šedesát let...“

„O tom tulákovi není nic bližšího?“ ptal se doktor Goldberg bez dechu.

„Vražda,“ řekl strážmistr, koukaje pozorně na rozčileného doktora. „Podle hlášení četnické stanice měl lebku rozbitou tupým předmětem. Pitevní nález je: alkoholik, příčina smrti poranění mozku. Tady je fotografie,“ pravil strážmistr a dodával znalecky: „Hergot, toho zřídili!“

Na fotografii bylo vidět tělo muže po pás; byl oblečen ve všivě hadry, s rozhalenou kalikovou košilí; tam, kde lidé mají čelo a oči, byl jen strašný chumáč spečených vlasů a něčeho, co snad byla kůže nebo kosti; toliko ježatá, strniskem zarostlá brada a pootevřená ústa se podobaly ještě člověku. Doktor Goldberg se třásl jako list. Je to... mohl by to snad být Benda?

„Měl... měl nějaké zvláštní znamení?“ vypravil ze sebe zdrceně.

Strážmistr se podíval do nějakého lejstra. „Hm. Velikost metr sedmdesát osm, vlasy prošedivělé, zuby nápadně zkažené...“

Doktor Goldberg si hlasitě oddechl: „Tak to není on. Benda měl zuby zdravé jako zvíře. To není on. Odpusťte,“ breptal blaženě, „že jsem vás obtěžoval, ale to nemůže být on. To je vyloučeno.“

To je vyloučeno, říkal si s úlevou, když se vracel domů. Možná, že je živ; snad, bože, snad už sedí v Olympii nebo u Černé Káči...

Té noci doktor Goldberg podnikl zase tah noční Prahou; pil svou sklenici vody ve všech lokálech, kde kdysi kraloval Jan Benda, a brejllil svými zlatými okuláry po všech koutech, ale Benda nebyl nikde. K ránu doktor Goldberg zbledl, řekl si nahlas, že je idiot, a hnal se do své garáže.

Ráno už byl u jednoho okresního hejtmanství a nechal si vzbudit hejtmana; naštěstí se ukázalo, že toho pána už jednou vlastnoručně vykuchal a zašil a odevzdal mu na památku slepé střevo naložené v lihu. Následkem této nikoliv povrchní známosti měl za dvě hodiny v rukou exhumační povolení a přihlížel po boku velmi rozmrzelého okresního lékaře vykopávání mrtvoly neznámého tuláka.

„Říkám vám, pane kolego,“ bručel okresní lékař, „na toho již se ptala pražská policie; to je naprosto vyloučeno, že by to byl Benda. Vždyť to byl úplně špinavý lump.“

„Měl vši?“ ptal se doktor Goldberg se zájmem.

„To nevím,“ řekl lékař s odporem. „Pane kolego, teď již na něm nic nepoznáte; prosím vás, když je to měsíc v zemi –“

Když byl hrob vykopán, musil doktor Goldberg poslat pro kořalku; jinak by nedostal hrobníky k tomu, aby zvedli a donesli do márnice to nevýslovné, co leželo na dně hrobu, zašito v pytlí.

„Jděte se na to podívat sám,“ utrl se okresní lékař na doktora Goldberga a zůstal před márnicí, kouře silné cigáro.

Za chvíli se motal z márnice doktor Goldberg, na smrt bledý. „Pojďte se podívat,“ řekl chraptivě, šel zpátky k tomu tělu a ukazoval na místo, které bylo kdysi hlava člověka. Tu odhrnul doktor Goldberg pinzetou to, co byly kdysi rty; objevily se odporně zkažené zuby, nebo spíše jen žluté kousky zubů, blýskající z černé karies. „Tak se dobře podívejte,“ vydechl Goldberg, zajel pinzetou mezi zuby a vyňal z nich kus černého kazu. Pod ním se ukázaly dva skvoucí, silné řezáky. Ale děle to doktor Goldberg nevydržel; utekl z márnice, drže se oběma rukama za hlavu.

Když se za chvíli vrátil k okresnímu lékaři, byl bledý a strašlivě smutný. „Tak to máte ty nápadně zkažené zuby, pane kolego,“ řekl tiše. „To byla jenom černá smola, co si herci přilepují na zuby, když hrají dědky nebo vandráky. Ten špinavý lump byl herec, pane kolego,“ a beznadějně mávl rukou, dodávaje: „A k tomu ještě veliký herec.“

* * *

Toho dne objevil se doktor Goldberg u továrníka Korbela; byl to veliký a silný člověk s bradou jako galoše a tělem jako pilíř.

„Pane,“ řekl mu doktor Goldberg, vyhlížeje soustředěně ze svých kulatých skel, „já k vám jdu... ve věci herce Bendy.“

„Ale,“ děl fabrikant a založil ruce za hlavou. „Už se zas našel?“

„Částečně,“ pravil doktor Goldberg. „Já myslím, že vás to bude zajímat... už kvůli tomu filmu, který jste s ním chtěl dělat... totiž financovat.“

„Kvůli jakému filmu?“ ptal se veliký muž lhostejně. „Já o ničem nevím.“

„Já míním ten film,“ řekl Goldberg tvrdohlavě, „co v něm měl Benda hrát tuláka... a paní Gréta hlavní ženskou roli. Vlastně se to mělo točit kvůli paní Grétě,“ mínil doktor nevinně.

„Po tom vám nic není,“ zavrčel Korbel. „Nejspíš vám Benda něco namluvil... To byly předčasné řeči. Nějaký takový plán snad byl... To vám říkal Benda, že?“

„Kdepak! Vy jste mu přece nařídil, že o tom nesmí nikomu ani pípnout; dělali jste s tím takové tajnosti. Ale víte, on si Benda nechal poslední týden svého života narůst vousy a pačesy, aby vypadal jako vandrák. On Benda bral takové detaily moc důkladně, že?“

„Nevím,“ uťal továrník. „Přejete si ještě něco?“

„Tak ten film se měl točit druhého září, co? První scéna se měla brát v křivoklátských lesích za úsvitu; tulák se probouzí na kraji mýtiny... v ranních mlhách... vytřepává si listí a jehličí z hadrů... Já si tak představuju, jak by to byl Benda zahrál. Já vím, že si oblékl ty nejhorší hadry a škrpály; on toho měl na půdě plnou bednu. Proto po jeho... zmizení nechyběl ani kousek z jeho prádla a šatů – propána, že to nikoho nenapadlo! Pane, to se dalo čekat, že se vystrojí do posledního cancouru u rukávů a provázku kolem pasu jako pravý šupák; to už tak byl jeho koníček, dát si tak záležet na kostýmu.“

„A co dál?“ řekl veliký muž a naklonil se víc do stínu. „Já totiž nechápu, proč mně to všechno povídáte.“

„Protože druhého září asi ve tři hodiny ráno,“ pokračoval doktor Goldberg tvrdošíjně, „jste pro něj přijel... nejspíš vypůjčeným, ale rozhodně zavřeným autem; já myslím, že řídil váš bratr, protože je sportsmán a nenadělá mnoho řečí. Jak bylo s Bendou smlouveno, nešel jste nahoru, ale troubil jste dole. Za chvíli přišel Benda... nebo řekněme přesněji, špinavý a ježatý tulák. Tak honem, řekl jste mu, operatér už jel napřed. A jeli jste do křivoklátských lesů.“

„Číslo vozu patrně nevíte,“ řekl muž ve stínu ironicky.

„Kdybych to věděl, tak by vás už zatkli,“ pravil doktor Goldberg velmi jasně. „Za úsvitu jste byli na místě; je to taková mýtina nebo spíš háj stoletých dubů – překrásná scenérie, pane! Já myslím, že váš bratr zůstal u vozu na silnici a dělal, jako by něco spravoval na motoru. Vy jste vedl Bendu čtyři sta kroků od cesty a tam jste řekl: Tak, tady je to.“

A kde je operatér? vzpomněl si najednou Benda. V tom okamžiku jste mu zasadil první ránu.“

„Čím?“ ozval se muž ve stínu.

„Olověným zabijákem,“ řekl doktor Goldberg. „Protože francouzský klíč by byl na takovou lebku, jako měl Benda, příliš lehký; a vy jste ji chtěl rozmlátit k nepoznání. Když jste ho dobil, šel jste zpátky k vozu. Hotovo? ptal se váš bratr; ale vy jste asi nic neřekl, protože zavraždit člověka není maličkost.“

„Vy jste se zbláznil,“ zahučel muž ve stínu.

„Nezbláznil. Já jsem vám chtěl jenom připomenout, jak to asi bylo. Vy jste chtěl Bendu odstranit kvůli tomu skandálu s paní Grétou; paní Gréta už vyváděla tuze veřejně –“

„Vy smradlavý žide,“ zaburácel muž v lenošce, „co vy si to dovoluujete –“

„Já se vás nebojím,“ řekl doktor Goldberg, narovnával si brýle, aby vypadal přísněji. „Na mne si, pane, nepřijdete, kdybyste byl sebebohatší. Čím mně můžete uškodit? Ledaže si u mne nedáte řezat slepé střevo; a já bych vám to, pane, ani neradil.“

Muž ve stínu se dal do tichého smíchu. „Poslouchejte, člověče,“ řekl s jakousi veselostí, „kdybyste jen desetinu z toho, co jste mně tady nazval, bezpečně věděl, nešel byste s tím ke mně, ale na policii, že?“

„To je právě to,“ řekl velmi vážně doktor Goldberg. „Pane, kdybych mohl jen desetinu dokázat, nebyl bych tady. Myslím, že se to nikdy nedokáže; ani to, že ten shnilý tulák byl Benda, se už nedokáže. Právě proto jsem přišel.“

„Vyhrožovat, ne?“ hodil muž v lenošce a sahal po elektrickém zvonku.

„Ne, ale strašit. Pane, vy jistě nemáte tuze citlivé svědomí, na to jste příliš bohatý. Ale to, že někdo jiný zná tu celou hrůzu, že někdo ví, že jste vrah, že váš bratr je vrah, že jste zavraždili herce Bendu, syna brusičova, komedianta, vy dva fabrikanti, pane, to do smrti poruší vaši velkopanskou rovnováhu. Pokud budu živ, vy dva nebudete mít pokoj. Pane, já bych vás chtěl vidět na šibenici; ale aspoň pokud budu živ, vás

budu otravovat... Benda byl zlé zvíře; pane, já vím nejlíp, jak byl zlý, nadutý, cynický, nestoudný a co chcete; ale byl umělec. Všecky vaše miliony nevydají za toho opilého komedianta; se všemi svými miliony nesvedete ten královský pokyn ruky – tu vylhanou, a přece úžasnou velikost člověka –“ Doktor Goldberg spráskl zoufale ruce. „Jak jste to mohl udělat? Pane, vy nikdy nebudete mít pokoj, já vás nenechám zapomenout! Do smrti vám budu připomínat: Pamatujete se na herce Bendu? Pane, to byl umělec, slyšíte?“

Vražedný útok

Pan rada Tomsa si toho večera zrovna lebedil se sluchátky na uších a s libým úsměvem poslouchal, jak mu rádio pěkně hraje Dvořákovy tance – to přece je muzika, říkal si spokojeně –, když to najednou venku dvakrát zatřesklo a z okna nad jeho hlavou se s řinkotem sypalo sklo; pan Tomsa totiž seděl v přízemním pokoji.

Tu tedy udělal, co by asi udělal každý z nás: nejdřív okamžik čekal, co bude dál, pak si sundal sluchátka a skoro přísně zkoumal, co to bylo, a teprve potom se lekl; neboť viděl, že mu někdo na dvou místech prostřelil okno, u kterého seděl; tamhle naproti ve dveřích je odštípnutá tříska a pod ní vězí kulka. První impuls byl, aby vyběhl na ulici a holýma rukama popadl toho darebáka za límec; ale když už je člověk v letech a požívá jisté důstojnosti, promešká obyčejně ten první impuls a rozhodne se pro druhý; proto pan Tomsa běžel k telefonu a zavolal si policejní komisařství: „Haló, pošlete mi sem honem někoho; právě byl na mne spáchán vražedný útok.“

„Kde to je?“ řekl ospalý a lhostejný hlas.

„U mne,“ rozčiloval se pan Tomsa, jako by za to policie mohla. „To je skandál, takhle z ničeho nic střílet na klidného občana, který sedí doma! Pane, ta věc se musí co nejpřísněji vyšetřit! To by tak hrálo, aby...“

„Dobrá,“ přerušil ho ospalý hlas. „Já vám tam někoho pošlu.“

Pan rada zuřil netrpělivostí; zdálo se mu, že to trvá věčnost, než se ten někdo přihrabe; ale ve skutečnosti už za dvacet minut byl u něho takový rozvázný policejní inspektor a se zájmem prohlížel prostřelené okno.

„To vám sem někdo střílel, pane,“ řekl věčně.

„To vím sám,“ vybuchl pan Tomsa. „Vždyť jsem tady seděl u okna!“

„Kalibr sedm milimetrů,“ pravil inspektor, vydlabávaje nožem kulku ze dveří. „Vypadá to jako ze starého armádního revolveru. Koukejte se,

ten chlap musel stát na plotě; kdyby stál na chodníku, vězela by ta kulka vejš. To znamená, že na vás mířil, pane.“

„To je zvláštní,“ mýnil pan Tomsa hořce, „já bych byl málem myslel, že chtěl trefit jenom ty dveře.“

„A kdo to udělal?“ ptal se inspektor, nedávaje se vyrušovat.

„Promiňte,“ řekl pan rada, „že vám nemohu dát jeho adresu; já jsem toho pána neviděl a zapomněl jsem ho pozvat dovnitř.“

„To je těžké,“ pravil inspektor pokojně. „A na koho máte podezření?“

Panu Tomsovi docházela trpělivost. „Jaképak podezření?“ spustil podrážděně. „Člověče, vždyť já jsem toho lumpa neviděl; a i kdyby tam byl laskavě počkal, až bych mu poslal oknem hubičku, tak bych ho v té tmě nepoznal. Pane, kdybych věděl, kdo to byl, tak bych vás sem neobtěžoval, nemyslíte?“

„No jo,“ odpovídal inspektor chlácholivě. „Ale snad si na někoho vzpomenete, kdo by měl třeba zisk z vaší smrti nebo kdo by se vám chtěl za něco pomstít... Koukejte se, to nebyl loupežný pokus; takový lupič nestřílí, dokud nemusí. Ale třeba má někdo na vás takový vztek. To nám, pane, musíte říct vy, a my to vyšetříme.“

Pan Tomsa se zarazil: z téhle stránky na věc dosud nemyslel. „To nemám ani ponětí,“ řekl váhavě, jediným pohledem přehlížeje svůj tichý život úředníka a starého mládence. „Kdopak by mohl mít na mne takový vztek?“ divil se. „Namouduši, já nevím, že bych měl jediného nepřítele! To je úplně vyloučeno,“ mýnil, kroutě hlavou. „Já přece s nikým nic nemám; pane, já žiju sám pro sebe, nikam nechodím, do ničeho se nepletu... Zač by se mně kdo mohl mstít?“

Inspektor pokrčil rameny: „To já nevím, pane; ale snad si do zítřka vzpomenete. Nebudete se tady teď bát?“

„Nebudu,“ řekl pan Tomsa zamyšleně. To je podivné, říkal si stísněně, když už zůstal sám, proč, ano, proč by na mne někdo střílel? Vždyť já jsem skoro samotář; odbudu si svou práci v úradě a jdu domů – vždyť já vlastně nemám s nikým co dělat! Proč tedy mne chtějí odstřelit? divil se s rostoucí hořkostí nad tím nevděkem; pomalu mu začalo být líto sama sebe. Člověk dře jako kůň, říkal si, i akta si bere domů, nic

neutrácí, nic neužije, žije jako šnek ve své ulitě, a prásk, přijde ho někdo zabouchnout. Bože, jaká je to v lidech divná zloba, žasl pan rada sklíčeně. Co jsem komu udělal? Proč mne někdo tak hrozně, tak šíleně nenávidí?

To snad je nějaká mýlka, uklidňoval sám sebe, sedě na posteli s jednou zutou botou v ruce. To se rozumí, jistě to je omyl v osobě! Ten člověk mne prostě považoval za někoho jiného, na koho měl spadeno! To je pravda, řekl si s úlevou, přece proč, proč by někdo tak nenáviděl mne?

Botá vypadla z ruky pana rady. Nu, ano, vzpomněl si najednou trochu rozpačitě, tuhle jsem provedl takovou hloupou věc, ale to mně jen tak vyklouzlo; mluvil jsem s přítelem Roubalem a tu mně tak vylítla z huby taková nešikovná narážka na jeho paní. Celý svět přece ví, že ho ta ženská podvádí kde s kým, i on o tom ví, ale nechce to dát na sobě znát. A já, já mezek, já o tom tak pitomě plácnu... Pan rada si vzpomněl, jak ten Roubal jenom tak polknul a zarýval si nehty do dlaní. Bože, řekl si s hrůzou, jak ten člověk tím byl poraněn! vždyť on tu ženskou miluje jako blázen! To se ví, já jsem to pak hleděl zamluvit, ale jak se ten člověk kousal do rtů! Ten má jistě proč mě nenávidět, mýnil pan rada zarmouceně. Já vím, že on po mně nestřelil, to je vyloučeno; ale ani bych se nemohl divit...

Pan Tomsa se zaraženě zadíval do země. Nebo tuhle ten krejčí, vzpomněl si pln nevolnosti. Patnáct let jsem si u něho dával šít, a pak mně řekli, že má těžké souchotě. To se rozumí, člověk se přece jen bojí nosit šaty, do kterých mu kašlal takový souchotinář; tak jsem u něho přestal šít... A tuhle přišel prosit, že nemá do čeho píchnout, že mu stůně žena a že by potřeboval dát děti ven; abych prý ho zase poctil svou důvěrou – Kristepane, jak byl ten člověk bledý a jak se tak chorobně potil! Pane Kolínský, řekl jsem mu, koukejte se, to nejde, já potřebuju lepšího krejčího; já jsem s vámi nebyl spokojen. – Já se vynasnažím, pane, koktal ten člověk potě se strachem a rozpaky, a div se do pláče nedal. A já, vzpomínal si pan rada, já jsem ho ovšem poslal pryč s takovým tím ‚Uvidíme‘, které tihle chudáci tak dobře znají. Ten člověk

by mě mohl nenávidět, zhrozil se pan rada, vždyť je to strašné, jít někoho prosit přímo o život a být tak lhotejně odbyt! Ale co jsem s ním měl dělat? Já vím, že on to nemohl udělat, ale...

Panu radovi bylo stále tíže na duši. To bylo také tak trapné, vzpomínal si, jak jsem tuhle vynadal našemu úřednímu sluhovi. Nemohl jsem nalézt jeden akt, a tak jsem si zavolał toho starého a křičel jsem na něho jako na kluka, a před lidmi!, co prý to je za pořádek, vy idiote, takový svinčík máte ve všem, měl bych vás vyhodit – A pak jsem ten akt našel ve vlastní zásuvce! A ten dědek ani nemukl, jenom se třásl a mrkal očima – Pana radu zalévalo trýznivé horko. Člověk se přece neomlouvá podřízenému, řekl si nespokojeně, i když mu trochu ublíží. Ale jak tihle podřízení musejí nenávidět své pány! Počkejme, já dám tomu dědkovi nějaké staré šaty; ale vlastně i to je pro něho ponižující –

Pan rada už nevydržel ležet; i ta deka ho dusila. Seděl na posteli objímaje si kolena a díval se do tmy. Nebo ten případ s tím mladým Morávkem u nás v úřadě, napadlo ho trapně. To přece je vzdělaný člověk a píše básně. A když mně tuhle vyřídil špatně ten spis, řekl jsem mu: Předělejte to, pane kolego, a chtěl jsem mu ten spis hodit na stůl; ale ono mu to padlo pod nohy, a on se pro to sehnul, celý rudý, s rudýma ušima – Já bych si dal pár facek, bručel pan rada. Vždyť já mám toho hochu docela rád, a takhle ho ponížít, třeba mimoděk –

Panu radovi vytanul na mysli zas jiný obličej: bledý a odulý obličej kolegy Wankla. Chudák Wankl, řekl si, ten chtěl být přednostou úřadu místo mne; bylo by to o pár stovek ročně víc, a on má šest dětí – prý by chtěl dát svou nejstarší dceru učit zpívat, ale nemá na to; a já jsem ho přeskočil, protože to je takový těžkopádný vrták a dřič – Ženu má zlou, tak hrozně vychrtlou a zlou od toho věčného šetření; v poledne polyká suchou housku – Pan rada se tesklivě zamyslel. Chudák Wankl, tomu také musí být všelijak, když vidí, že já, bez rodiny, mám víc než on; ale copak já za to mohu? Mně je vždycky skoro úzko, když se ten chlap na mne tak těžce a vyčítavě dívá...

Pan rada si mnul čelo, na němž mu vyrážel pot tísně. Ano, řekl si, tuhle mne ošidil sklepník o pár korun; a já jsem si zavolał majitele,

a ten toho sklepníka na místě vyhodil. Vy zloději, syčel na něj, já už se postarám, aby vás nikdo v Praze nevzal do lokálu! A ten člověk neřekl ani slovo a šel... měl takové vycpělé lopatky pod tím fráčkem –

Pan rada už nevydržel v posteli; sedl si k svému rádiu a navlékl si sluchátka; ale rádio bylo němé, byla němá noc, němé hodiny noci; a pan rada si opřel hlavu do dlaní a vzpomínal na lidi, které kdy potkal, na ty divné a malé lidi, se kterými si nijak nerozuměl a na které nikdy nemyslel.

Ráno se zastavil na komisařství; byl trochu bledý a rozpačitý. „Tak co,“ ptal se ho policejní inspektor, „vzpomněl jste si na někoho, kdo vás třeba nenávidí?“

Pan rada potřásl hlavou. „Já nevím,“ řekl nejistě. „Totiž těch, kteří by mne mohli nenávidět, je tolik, že...“ A mávl bezradně rukou. „Poslouchejte, člověk ani neví, kolika lidem ublížil. To víte, u toho okna už sedat nebudu. Já jsem vás přišel poprosit, abyste tu věc nechali plavat.“

Propuštěný

„Tak co, rozuměl jste, Zárubo?“ ptal se ředitel věznice, když téměř slavnostně dočetl příslušný akt od ministerstva spravedlnosti. „To znamená, že se vám podmíněčně promíjí zbytek vašeho doživotního trestu. Odseděl jste si dvanáct a půl roku a po tu celou dobu jste se choval... no, zkrátka, vzorně; my jsme vám dali nejlepší vysvědčení a... eh... jedním slovem, můžete jít domů, rozumíte? Ale pamatujte si, Zárubo, kdybyste něco provedl, tak to podmíněčné propuštění pomine a vy si budete muset odsedět ten doživotní trest za vraždu na své manželce Marii, a pak už vám ani Pámbu nepomůže. Tak si dejte pozor, Zárubo; příště by to bylo nadosmrti.“ Pan ředitel se dojatě vysmrkal. „My jsme vás tu měli rádi, Zárubo, ale podruhé bych vás tu nechtěl vidět. Tak spánembohem, a pan správce vám vyplatí vaše peníze. Můžete jít.“

Záruba, čahoun skoro dvoumetrový, přešlapoval a něco koktal; byl tak šťasten, že ho to až bolelo a že v něm hrkalo cosi jako zavzlykání.

„No tak, no tak,“ bručel ředitel. „Jen se nám tu nerozbrečte. Uchystali jsme vám nějaké šaty, a stavitel Málek mně slíbil, že vás vezme do práce. – Co, vy se chcete dřív podívat domů? Aha, na hrob své ženy. No, to je od vás hezké. Tak šťastnou cestu, pane Zárubo,“ řekl honem ředitel a podal Zárubovi ruku. „A dejte si na sebe pozor, prokrista, pamatujte, že jste venku jen podmíněčně!“

„Takový hodný člověk,“ povídal ředitel, sotva se za Zárubou zavřely dveře. „Já vám řeknu, Formánku, tihle vrahové bývají moc slušní lidé; nejhorší jsou defraudanti, těm není v kriminále nic recht. Škoda toho Záruby!“

Když tedy Záruba měl za sebou železná vrata i dvůr pankrácké věznice, měl ještě takový nejistý a pokorný dojem, že ho nejbližší dozorce zadrží a dovede zpátky; i loudal se pomalu, aby se nezdálo, že utíká. Když vyšel na ulici, motala se mu hlava, tolik lidí je venku, tamhle se honí děti, dva šoféři se hádají, bože, těch lidí, to dřív nebyvalo, kam

vlastně jít? To je jedno; samé vozy, a tolik ženských, nejde nikdo za mnou? ne, ale těch vozů co je! Záruba si to natíral dolů k Praze, aby už byl co nejdál; zavonělo mu uzenářství, ale teď ne, teď ještě ne; pak zavonělo něco ještě silněji: novostavba. Zedník Záruba se zastavil a čichal vůni malty a trámů. Díval se na strejdu, jak míchá vápno; měl chuť se dát do řeči, ale jaksi nemohl, nevylezl z něho žádný hlas, člověk si v samovazbě odvykne mluvit. Záruba dlouhými kroky sestupoval do Prahy. Proboha, to je nějakých staveb! Tadyhle to dělají celé z betonu, to před dvanácti lety nebylo, to nebylo, to za mých časů nebylo, mínil Záruba, ale vždyť jim to musí spadnout, takové tenké pilíře! „Pozor, člověče, copak jste slepý?“ Málem by ho přejelo auto, málem by vlezl pod řinčící tramvaj; sakra, člověk za dvanáct let odvykne ulicím. Rád by se někoho zeptal, co je to za velikou stavbu; rád by se zeptal, kudy má jít na Severozápadní nádraží; protože zrovna podle něho rachotil kamion se železem, zkusil sám pro sebe říci nahlas: „Prosím vás, kudy se jde na Severozápadní nádraží?“ Ne, nejde to; nějak v něm zaschl hlas či co, člověk tam nahoře zrezaví a oněmí; první tři roky se ještě sem tam na něco zeptá, ale pak už přestane. „Prosím vás, kudy se jde –“ Jenom mu to zachrčelo v krku, ale lidský hlas to nebyl.

Dlouhými kroky ubíhá Záruba do ulic. Je mu, jako by byl opilý nebo jako by šel ve snách; ono je všechno docela jiné než před těmi dvanácti roky, větší, hlučnější a zmatenější. Jenom těch lidí co je! Zárubovi je z toho až smutno, zdá se mu, že je někde v cizině a že se s těmi lidmi ani nedomluví. Jenom kdyby se dostal na nádraží a mohl jet domů, domů... Bratr tam má chalupu a děti... „Prosím vás, kudy se jde,“ pokouší se Záruba vyslovit, ale jen bezhlase hýbá rty. Eh co, doma to přejde, doma se rozmluvím; jen na to nádraží kdybych se dostal!

Najednou za ním křik, a někdo ho strhl na chodník. „Člověče, proč nejdete po chodníku?“ hartusí na něho šofér. Záruba by chtěl odpovědět, ale ono to nejde; jen odchrchlá a běží dál. Po chodníku, myslí si, pro mne je chodník málo; lidi, já mám tak naspěch, já chci být doma, prosím vás, kudy se jde na Severozápadní nádraží? Asi tou nejživější ulicí, rozhodl se, tady, co jede ta řada tramvajů. Kde jen se nabere tolik lidí?

Vždyť to jsou celé zástupy, a všichni jdou jedním směrem, to jistě je k nádraží, proto tak běží, aby jim neujel vlak. Čahoun Záruba přidal do kroku, aby nezůstal vzadu; a vida, ani těm lidem už nestačí chodníky, valí se prostředkem ulice, hustý a hlučící dav; a pořád se přidávají noví, běží poklusem a něco křičí; a vtom počali křičet všichni dlouhým a širým řevem.

Zárubovi se zatočila hlava opojením hluku. Hergot, je to krása, tolik lidí! Tam napřed začali zpívat něco do pochodu. Záruba vyrovnává krok a rozjařeně šlape, hele, teď zpívají všichni kolem něho, Zárubovi něco jihne a nabíhá v krku, jako by ho to tlačilo, musí to ven a je to zpěv, ráz dva, ráz dva, Záruba zpívá píseň beze slov, bručí si, brouká hluboký bas, jak je ta píseň? to je jedno, já jedu domů, já jedu domů! Dlouhán Záruba šlape už v první řadě a zpívá, nejsou to slova, ale je to tak krásné, ráz dva, ráz dva, se vztyčenou rukou troubí Záruba jako slon, je mu, jako by znělo celé jeho tělo, břicho se chvěje jako buben, hrudník hlasitě duní a v hrdle to dělá tak dobře, tak dobře, jako bys chlastal nebo plakal. Tisíce lidí křičí „Hanba! Hanba vládě!“, ale Záruba nemůže pochytit, co to volají, i vytrubuje vítězně „A-á! A-á!“ Mávaje dlouhou rukou jde Záruba v čele všech, hýká a řičí, zpívá a burácí, bubnuje si pěstmi do hrudníku a vyráží veliký křik, který ční nad hlavami všech jako vlající prapor. „Uavá, uavá,“ troubí Záruba z plna hrdla, z plných plic, z plného srdce, zavíraje přitom oči jako kokrhající kohout. „Uavá! Aaá! Huráá!“ Nyní se dav jaksi zastavil a nemůže dál, couvá zmatenou vlnou, supí a naježí se rozčilenými skřeky. „Uavá! Huráá!“ Záruba se zavřenýma očima se oddává tomu velikému a osvobozenému hlasu, který stoupá z jeho nitra. Najednou se na něho sápour nějaké ruce a udýchaný hlas mu chrčí do ucha: „Ve jménu zákona vás zatýkám!“

Záruba vytřeštil oči; na jedné jeho ruce visí strážník a vytahuje ho z hloučku, který sebou křečovitě cloumá. Záruba hekl hrůzou a chce vyrvat ruku strážníkovi, který mu ji zkrucuje; tu zařval Záruba bolestí a druhou rukou jako palicí praštil strážníka do hlavy. Strážník zrudl a pustil ho; vtom dostal Záruba obuškem do hlavy, a zas, zas, zas! Dvě ohromné ruce se roztočily jako větrný mlýn a dopadaly na nějaké hla-

vy; tu se na ně pověsili dva lidé v přílbách jako buldoci, Záruba zajíkuje se děsem je hledí setřást, kope kolem sebe, zmítá sebou jako šilený, je někam vlečen a strkán, dva strážníci ho vedou za zkroucené ruce prázdnou ulicí, ráz dva, ráz dva, Záruba jde jako ovečka, prosím vás, kudy se jde na Severozápadní nádraží? dyť já mám jet domů.

Dva strážníci ho téměř hodili na komisařství.

„Jak se jmenujete,“ spustil na něho zlý a studený hlas.

Záruba by to rád řekl, ale jen hýbá rty.

„No tak, jak se jmenujete,“ zařval zlý hlas.

„Záruba Antonín,“ šeptá čahoun sípavě.

„Bytem?“

Záruba bezradně pokrčil rameny. „Na Pankráci,“ vypravil ze sebe. „V samovazbě.“

* * *

Ono to sice nemá být, ale stalo se to: tři právníci se radili, jak z toho dostat toho Zárubu ven, předseda senátu, státní návladní a advokát ex offo¹⁶.

„Tak ať to ten Záruba zapře,“ mýnil státní návladní.

„To nejde,“ bručel předseda senátu. „On se už ve vyšetřování přiznal, že se s těmi policajty pral. Trouba jeden, když se sám přiznal –“

„Kdyby ti strážníci vypověděli,“ navrhoval advokát, „že toho Zárubu s určitostí nepoznávají, že to mohl být někdo jiný –“

„Prosím vás,“ protestoval státní návladní, „to tak, abychom učili policajty lhát! Když toho Zárubu určitě poznávají – Já bych byl pro pomínutí smyslů. Navrhnete prozkoumání duševního stavu, pane kolego; já se k tomu připojím.“

„Copak o to,“ řekl advokát, „já to navrhu; ale co když nám ho doktoři neuznají za blázna?“

„Já s nimi promluví,“ uvoloval se předseda senátu. „Ono to sice nemá být, ale – U čerta, to bych nerad, aby ten Záruba musel pro tu

¹⁶ Ex offo (lat.) – obhájce přidělený soudem. Pozn. red.

hloupost doživotně sedět. Já bych se raději viděl nevím kde. Prokrista-pána, já bych mu dal šest měsíců, ani bych nemrknul; ale aby si pak musel odsedět zbytek doživotního kriminálu, pane, to by se mně zatraceně netento, nelíbilo.“

„Nepomůže-li nám pominutí smyslů,“ uvažoval státní zástupce, „tak to vypadá moc škaredě. Proboha vás prosím, já to musím zažalovat jako zločin; co si s tím mám jiného počít? Kdyby se byl ten pitomec stavil aspoň někde v hospodě! Z toho bychom už upletli nějakou tu nepřičetnost –“

„Prosím vás, páni,“ naléhal předseda senátu, „nějak mně to už udělejte, abych ho mohl pustit. Já jsem starý člověk a nerad bych bral na sebe – no, však víte co.“

„Těžká věc,“ vzdychl státní návladní. „No, budeme vidět. Aspoň se to s těmi psychiatry protáhne. Tak zítra je líčení, že?“

* * *

Ale k líčení ani nedošlo. Té noci se Antonín Záruba oběsil, patrně ze strachu před trestem. Protože byl příliš dlouhý, visel tak divně, jako by seděl na zemi.

„Zatrápená věc,“ bručel státní návladní, „hergot, to je hloupá věc. Ale aspoň že my za to nemůžeme.“

Zločin na poště

„Pane, Spravedlnost,“ řekl četnický strážmistr Brejcha. „To bych rád věděl, proč to je na obrazech taková ženská s kšandou na očích a s vážkami, jako by prodávala pepř. Já bych mínil, že Spravedlnost vypadá jako četník. To byste nevěřil, co věci my četníci rozsoudíme bez soudce, bez vážek a bez takových cavyků. V menších případech dáme po hubě a ve větších případech si odepneme řemen; to je v devadesáti případech ze sta celá spravedlnost. A já vám povím, pane, že tuhle jsem já sám usvědčil dva lidi z vraždy a sám jsem je odsoudil k spravedlivému trestu a trest jsem vykonal, a nikomu jsem o tom nehlásil ani slovo. Tak počkejte, vám to teda řeknu.“

No jo, vy se pamatujete, pane, na tu slečinku, co tady v obci byla přede dvěma lety na poště. No právě, Helenka se jmenovala. Taková hodná a milá holka, hezká jako obrázek. Bodejť byste se na ni nepamatoval. Tak ta Helenka, pane, se loni v létě utopila; skočila do rybníka a šla asi padesát metrů, než přišla do hloubky. Teprve za dva dny vyplavala. A víte, proč to udělala? V ten den, kdy se utopila, přišla najednou z Prahy revize na poštu a našla, že Helence chybí v kase dvě stovky. Mizerné dvě stovky, pane. Trouba revizor teda řekl, že to musí hlásit dál a že se to bude vyšetřovat jako zpronevěra. Ten večer, pane, se Helenka z hanby utopila.

Když ji vytáhli na hráz, musel jsem u ní stát, než přišla komise. Už na ní, chudákovi, nebylo nic hezkého, ale já jsem pořád viděl, jak se směje z toho šaltru na poště, – inu, všichni jsme tam za ní chodili, že jo; tu holku měl každý rád. Sakra, povídám si, to děvče neukradlo dvě stovky; předně proto, že tomu nemůžu věřit, a za druhé, vždyť ona nepotřebovala krást; její tatík byl mlynář tamhle z té druhé strany, a ona šla na poštu jen z takové té ženské ctižádosti, že se sama užíví. Tatíka jsem dobře znal; pane, to byl nějaký písmák a krom toho evandělík; a já vám řeknu, tihle evandělíci a duchaři u nás nikdy nekradou. Jestli ty dvě

stovky na poště chybí, to by je musel ukrást někdo jiný. Tak jsem, pane, té mrtvé holce tady na té hrázi slíbil, že to tak nenechám.

Tak dobrá, zatím sem na poštu poslali nějakého mládence z Prahy, Filípek se jmenoval; takový šikovný a zubatý chlapík. Teda za tím Filípem jsem chodil na poštu, abych něco vykoukal. To víte, je to tam jako všude na malých poštách; u okénka stolek, v tom stolku v šupletí peníze a známky. Úředník má za zády takový ten regál se všelijakými sazebníky a lejstry a váhu na vážení balíků a takových věcí. Pane Filípek, povídám mu, prosím vás, koukněte se do těch vašich sazebníků, co by tak stál, řekněme, telegram do Buenos Aires.

Tři koruny za slovo, povídá ten Filípek jakoby nic.

Tak co by stál expres telegram do Hongkongu, ptám se ho zas já.

To se musím podívat, řekl ten Filípek, vstal a obrátil se k regálu. A zatímco listoval v tom sazebníku zády ke stolku, protlačil jsem se rameny skrz to okénko, dosáhl jsem rukou na zásuvku s penězi a otevřel jsem ji; otvírala se docela lehce a tiše.

Tak děkuju, už to mám, povídám; takhle se to mohlo stát. Dejme tomu, že Helenka něco hledala v tom regálu; pak mohl někdo štípnout ty dvě stovky ze šuplete. Koukejte se, pane Filípek, kdybyste mně ukázal, kdo v těch minulých dnech odtud něco telegrafoval nebo posílal.

Pan Filípek se drbal na hlavě a povídá: Pane vachmajstr, to nepůjde. Víte, ono platí něco jako listovní tajemství – ledaže byste to hledal jménem zákona; ale to bych musel ohlásit nahoru, že tu byla prohlídka.

Počkejte, povídám mu. To bych zatím nerad dělal. Ale helejte, pane Filípek, kdybyste vy takhle... z dlouhé chvíle nebo tak... podíval se do těch lejster, kdo v posledních dnech odtud poslal něco takového, že se třeba Helenka musela obrátit zády ke stolku –

Pane vachmajstr, povídá ten Filípek, copak o to, odtelegrafované blankety tu budou; ale od rekomandovaných dopisů a balíků máme jenom zapsáno, komu se to posílá, ale ne, kdo to poslal. Já teda vám sepíšu všechna jména, která tu najdu; ono to sic nemá být, ale pro vás to už udělám. Ale já myslím, že z toho poznáte starou belu.

On měl, pane, ten Filípek pravdu; přinesl mně asi třicet jmen – to víte, na vesnické poště se toho mnoho nepodává, ještě takhle nějaký ten balík pro kluka na vojně –, ale z těch jsem nevycucal ani nejmenší zdání. Pane, kudy jsem chodil, tudy jsem na to myslel; tak mě tlačilo, že už svůj slib té mrtvé holce nesplním.

Tak jednou, to bylo asi za tejdén, jdu zase na poštu. Ten Filípek se na mě cení a povídá: Pane vachmajstr, s těmi kuželkami už nebude nic, já pakuju. Zejtra sem přijde nová slečna, z Pardubic z pošty.

Aha, na to já. Nějaká disciplinárka, že jo, že tu slečnu přeložili z města na takovou mizernou vesnickou poštu.

Ba ne, povídá ten Filípek a kouká na mě tak nějak zvláště. Ta slečna je sem přeložena na vlastní žádost, pane vachmajstr.

To je divné, říkám; – to přece víte, jaké ty ženské jsou.

Je, povídá ten Filípek a pořád tak na mě kouká, a ještě divnější je, že to anonymní udání, aby se na zdejší poště udělala blesková revize, přišlo taky z Pardubic.

Já jsem si píslel a myslím, že jsem koukal na toho Filípka stejně jako on na mne. A najednou povídá listonoš Uher, který si tam rovnal roznášku: Jo, do Pardubic – on tam dopisuje skoro denně pan adjunk z velkostatku nějaký slečně na poštu. To bude jeho láska, že jo.

Poslouchejte, fotr, povídá ten Filípek, nevíte, jak se ta slečna jmenuje?

Nějak jako Julie Touf – Toufar –

Tauferová, řekl Filípek. Tak je to ona, ta, co sem má přijít.

On pan Houdek, jako pan adjunk, povídá pošťák, taky dostává z Pardubic skoro denně psaníčko. Pane adjunk, já mu říkám, tady je zas psaní od nevěsty. On mně, jako pan Houdek, chodí dycky takový kus cesty naproti. A tady má dnes bedničku, ale z Prahy. Hele, to je vrácená zásilka. ‚Adresát neznám‘. To on si pan adjunk zmejlil adresu. Tak mu to donesu zpátky.

Ukažte, povídá ten Filípek. Adresoval to na nějakého Nováka, Praha, Spálená ulice. Dvě kila másla. Razítko čtrnáctého července.

To tu ještě byla slečna Helenka, řekl pošťák.

Ukažte, povídám Filípkovi a čuchnu k té bedničce. Pane Filípek, říkám, to je divné, to máslo bylo deset dní na cestě, a nesmrdí. Fotr, nechte tu bedničku tady a sypte s roznáškou.

Sotva byl pošťák pryč, řekl mně ten Filípek: Pane vachmajstr, ono to nesmí být, ale tady je dláto. A šel pryč, aby to jako neviděl. Pane, já tu bedničku vypáčil; byla v ní dvě kila hlíny. Tak já jdu za tím Filípkem a říkám mu: Člověče, teda o téhle věci nikomu ani slovo, rozumíte? To já už si spravím sám.

To se rozumí, sebral jsem se a šel jsem za tím adjunktem Houdkem do velkostatku. Seděl tam na kládách a koukal do země. Pane adjunkte, povídám mu, tady je nějaká konfuze¹⁷ na poště; nevzpomínáte si, na jakou adresu jste posílal před deseti nebo dvanácti dny takovou bedničku?

Ten Houdek trochu jako zbledl a povídá: Na tom nezáleží; to už sám nevím, komu to bylo.

Pane adjunkte, řekl jsem, a jaké to bylo máslo?

Ten Houdek teda vyskočil bílý jako stěna. Co to má znamenat? křičel. Proč mě s tím obtěžujete?

Pane adjunkte, povídám mu. To je tak: vy jste zabil Helenku z pošty. Vy jste tam donesl bedničku s fingovanou adresou, aby ji musela vážit na váze. Zatímco vážila, vy jste se naklonil přes šaltr a ukradl jste ze šuplete dvě stě korun. Pro těch dvě stě korun se Helenka utopila. Tedy tak je to.

Pane, ten Houdek se třásl jako list. To je lež, křičel, proč já bych kradl dvě stovky?

Protože jste chtěl dostat na zdejší poštu slečnu Tauferovou, svou nevěstu. Ta vaše slečna udala anonymním psaním, že Helence chybí v kase peníze. Vy dva jste Helenku vehnali do rybníka. Vy dva jste ji zabili. Máte na svědomí zločin, pane Houdek.

Ten Houdek se vám svalil na ty klády a zakryl si tváře; jakživ jsem neviděl chlapa tak plakat. Ježíšikriste, naříkal, já nemohl vědět, že ona

¹⁷ Konfuze (lat.) – zmatek. *Pozn. red.*

se utopí! Já jenom myslel, že bude propuštěna... vždyť mohla jít domů! Pane strážmistře, já jsem si jenom chtěl vzít Julču; ale jeden z nás by se musel vzdát místa, kdybychom šli k sobě... a pak bychom nestačili s platem... Proto jsem tolik chtěl, aby Julča přišla sem na poštu! Pět let už na to čekáme... Pane strážmistře, to je taková strašná láska! – Pane, já vám to nebudu dál povídat; byla už noc, ten chlap přede mnou klečel, a já, pane, jsem brečel nad tím vším jako stará kurva; nad Helenkou i nad tím ostatním.

Tak dost, řekl jsem mu nakonec, už toho mám po krk. Člověče, dejte sem těch dvě stě korun. Tak. A teď tohle: Kdyby vás napadlo jít za slečnou Tauferovou, dřív než to dám do pořádku, udělám na vás udání pro krádež, rozumíte? A kdybyste se zastřelil nebo něco podobného, řeknu, proč jste to udělal. A konec.

Tu noc, pane, jsem proseděl pod hvězdami a soudil jsem ty dva; já jsem se ptal Boha, jak je mám potrestat, a pochopil jsem tu hořkost a radost, která je v spravedlnosti. Kdybych je udal, dostal by ten Houdek pár neděl vězení podmíněně; a ještě by se to stěží dokázalo. Houdek zabil tu holku; ale nebyl to sprostý zloděj. Každý trest mně byl příliš mnoho a příliš málo. Proto jsem je soudil a trestal sám.

Ráno po té noci jdu na poštu. Sedí tam za šaltrem bleďá a vysoká slečna s takovýma palčivýma očima. Slečno Tauferová, povídám, tak tady mám rekomandovaný dopis. Podal jsem jí dopis s adresou ‚Ředitelství pošt a telegrafů v Praze‘. Podívala se na mne a přimázla na dopis nálepku.

Okamžik, slečno, řekl jsem. V tom dopise je udání, kdo ukradl dvě stě korun vaší předchůdkyni. Kolik bude stát to porto?

Pane, v té ženské byla hrozná síla; ale přece jen zbledla do popelava a ztuhla jako kámen. Tři koruny padesát, vydechla.

Odpočítal jsem tři koruny padesát a povídám: Tady jsou, slečno. Ale kdyby se tady ty dvě stovky, říkám a dávám jí na stolek ty dvě ukradené bankovky, kdyby se ty dvě stovky našly tady někde zapadlé nebo založené, rozumíte? – aby bylo vidět, že mrtvá Helenka nekradla, slečno –, pak bych si ten dopis vzal zpátky. Tak co?

Neřekla ani slovo; jen se tak palčivě a strnule dívala, já nevím kam.

Za pět minut tu bude pošťák, slečno, povídám. Tak co, mám si ten dopis odnést?

Kývla rychle hlavou. Tak já jsem sebral ten dopis a chodím před poštou. Pane, tak napjatě jsem ještě nikdy nepřešlapoval. Za dvacet minut vyběhne starý pošťák Uher a křičí: Pane vachmajstr, pane vachmajstr, tak už se našly, ty dvě stovky, co scházely slečně Helence! Ta nová slečna je našla založené v jednom sazebníku! To je náhoda!

Fotr, řekl jsem mu, tak běžte a všude říkejte, že se ty dvě stovky našly. Víte, aby každý věděl, že mrtvá Helenka nekradla. Zaplat'pámbu!

Tak to bylo první. Druhé bylo, že jsem šel k starému velkostatkáři. Vy ho asi neznáte; je to hrabě, tak trochu blázen a moc hodný člověk. Pane hrabě, povídám mu, neptejte se mě na nic; ale jde tu o věc, ve které my lidé máme držet za jeden konec. Zavolejte si adjunkta Houdka a řekněte mu, že ještě dnes musí odjet na váš velkostatek na Moravě; kdyby nechtěl, že ho na hodinu propouštíte.

Starý hrabě zvedl obočí a chvíli na mne kouká; pane, já jsem se nemusel nijak nutit, abych vypadal tak vážně, jak si jen kdo může představit. Nu dobrá, řekl hrabě, já se vás tedy nebudu na nic ptát. A dal si zavolat toho Houdka.

Houdek přišel, a když mě viděl u hraběte, zbledl, ale stál jako svíce. Houdku, řekl hrabě, dejte zapřahat a pojedete k vlaku; dnes večer nastoupíte službu na mém statku u Hulína. Budu telegrafovat, aby vás tam čekali. Rozuměl jste?

Ano, řekl tiše Houdek a upřel na mě oči; víte, takové oči jako zatracenec v pekle.

Máte nějaké námitky? ptal se hrabě.

Ne, řekl chraptivě Houdek a nespouštěl ze mne očí. Pane, mně bylo z těch očí ouzko.

Tak můžete jít, skončil hrabě, a bylo to. Za chvíli jsem viděl, jak odvázejí Houdka v kočáře; seděl tam jako dřevěná loutka.

Tak to je všechno. Až půjdete na poštu, všimněte si tam té bledé slečny. Je zlá, zlá na všechny a dostává takové zlé a staré vrásky. Já ne-

vím, sejde-li se někdy s tím svým adjunktem; snad za ním někdy jede, ale pak se vrací zlejší a palčivější. A já se na ni dívám a říkám si: Spravedlnost musí bejt.

Já jsem jen četník, pane, ale tohle vám povím podle své zkušenosti: Je-li nějaký vševědoucí a všemohoucí Bůh, to já nevím; a kdyby byl, tak nám to není nic platno; ale já vám řeknu, musí bejt Někdo nejvyšš spravedlivý. To zas jo, pane. My můžeme jenom trestat; ale musí bejt někdo, kdo by odpouštěl. Já vám řeknu, ta pravá a nejvyšší spravedlnost je něco tak divnýho jako láska.

Ediční poznámka

Při zpracování textu jsme se řídili aktuálním zněním pravidel českého pravopisu, upravili jsme interpunkci a opravili tiskové chyby. Sjednotili jsme kvantitu samohlásek (např. *milión/milion, galérie/galerie*) ve prospěch jejich krátké, dnešními pravidly preferované podoby. Respektovali jsme však stylové, morfologické a lexikální zvláštnosti původního Čapkova textu, např. jsme s ohledem na styl ponechali autorovo nejednotné používání slovesné koncovky *-ti*.

Pro snazší čtenářovu orientaci jsme dobové nebo zastaralé výrazy opatřili vysvětlivkami, umístěnými do poznámek pod čarou.

Redakce MKP

Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech

1890

Narozen 9. ledna v Malých Svatoňovicích. Otec MUDr. Antonín Čapek (1855–1929), matka Božena, rozená Novotná (1866–1924). Sourozenci: Helena (1886–1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Josef (1887–1945) ženatý od roku 1919.

1895–1901

V Úpici, kde rodina bydlí, navštěvuje obecnou školu a jednu třídu měšťanské školy.

1901–1909

Středoškolská studia začíná v Hradci Králové, posléze pokračuje v Brně, končí maturitou v Praze.

1907

Rodina se stěhuje z Úpice do Prahy.

1909–1915

Studuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, anglistiku, germanistiku a bohemistiku. (V letech 1910–1911 studuje v Berlíně a v Paříži.) V listopadu 1915 je promován na doktora filozofie.

1917

Působí jako domácí učitel Prokopa Lažanského na zámku v Chyších u Žlutic. V říjnu nastupuje do redakce Národních listů.

1921–1938

Je členem pražské redakce Lidových novin, v letech 1921–1923 pracuje v Městském divadle na Královských Vinohradech jako dramaturg a režisér.

1922

Poprvé představen prezidentu T. G. Masarykovi.

1925

Je zvolen předsedou československé odbočky Penklubu, kterou pomáhá založit. Stěhuje se s bratrem Josefem do nového domu na Vinohradech.

1931

Jmenován členem mezinárodního výboru pro duševní spolupráci Společnosti národů (stálý výbor pro literaturu a umění).

1933

Pracuje ve Výboru pro pomoc německým uprchlíkům, je místopředsedou Penklubu.

1934

Organizuje pomocnou sociální akci Demokracie dětem.

1935

Žení se s Olgou Scheinpflugovou, počátky stavebních úprav domu ve Strži, který novomanželé dostali od Václava Palivce do doživotního užívání.

1937

Účastní se světového kongresu Penklubů v Paříži.

1938

Podílí se na organizaci světového kongresu Penklubů v Praze. Opakovaně je navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Po mnichovské konferenci (29.–30. 9. 1938) čelí nenávistné kampani, bojuje s českým fašismem a prožívá nejtěžší období svého života. Umírá 25. prosince na zápal plic. Pohřeb na Vyšehradě se koná 29. prosince.

První vydání knih Karla Čapka

1917

- Boží muka

1918

- Pragmatismus čili Filozofie praktického života
- Krakonošova zahrada
- Nůše pohádek

1920

- Loupežník
- Kritika slov
- R.U.R.

1921

- Trapné povídky
- Ze života hmyzu (společně s Josefem Čapkem)

1922

- Lásky hra osudná (společně s Josefem Čapkem)
- Zářivé hlubiny a jiné prózy
- Továrna na absolutno
- Věc Makropulos

1923

- Italské listy

1924

- Krakatit
- Anglické listy

1925

- Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí
- O nejbližších věcech

1927

- Adam Stvořitel
- Skandální aféra Josefa Holouška

1928

- Hovory s T. G. M. (1. díl)

1929

- Povídky z jedné kapsy
- Povídky z druhé kapsy
- Zahradníkův rok

1930

- Výlet do Španěl

1931

- Hovory s T. G. M. (2. díl)
- Marsyas čili na okraji literatury

1932

- Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek
- Obrázky z Holandska
- Apokryfy
- O věcech obecných čili Zoon politikon

1933

- Dášeňka čili život štěněte
- Hordubal

1934

- Povětroň
- Obyčejný život

1935

- Hovory s T. G. M. (3. díl)
- Mlčení s T. G. Masarykem

1936

- Válka s mloky
- Cesta na sever

1937

- Bílá nemoc
- Jak se dělají noviny
- První parta

1938

- Matka
- Jak se co dělá

1939

- posmrtně: Život a dílo skladatele Foltýna (torzo románu)